



T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ



XIII. YÜZYIL TARİHİ KONYA KENT
MERKEZİNDEKİ CAMİ VE MESCİTLERDE
KENTSEL BELLEK İNCELEMESİ

Fatma Zehra KEMERCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Haziran-2023
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Fatma Zehra KEMERCİ tarafından hazırlanan “XIII. Yüzyıl Tarihi Konya Kent Merkezindeki Cami ve Mescitlerde Kentsel Bellek İncelemesi” adlı tez çalışması 12/07/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Mine ULUSOY

.....

Danışman

Doç. Dr. Murat ORAL

.....

Üye

Doç. Dr. Hatice Derya ARSLAN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Fatma Zehra KEMERCİ

12/07/2023

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

XIII. YÜZYIL TARİHİ KONYA KENT MERKEZİNDEKİ CAMİ VE MESCİTLERDE KENTSEL BELLEK İNCELEMESİ

Fatma Zehra KEMERCİ

**Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Murat ORAL

2023, 108 Sayfa

**Jüri
Prof. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. Murat ORAL
Doç. Dr. Hatice Derya ARSLAN**

Kent belleği mahalleler, sokaklar, evler ve diğer toplumsal yaşam alanlarında gerçekleşen deneyimlerin izidir. Gerek yüzyıllar içerisinde yaşanan gerekse günümüzde yeniden üretilen, üretilmekte olan kolektif deneyimlerdir. Toplumsal yaşam alanlarında bulunan cami ve mescitlerin de kent belleğindeki yeri yadsınmamalıdır. Günlük yaşamda aktif olarak kullanımda olan bu yapılar, geçmişten bugüne yakın çevreleriyle birlikte bellekte olumlu veya olumsuz şekilde yer etmiştir. Bu yapıların bellekteki konumunu incelerken tarih, kültür ve mekân kavramlarını da incelemek gerekmektedir.

Bu çalışmada, Konya Alâeddin Tepesi ve çevresinde bulunan XIII. yüzyılda yapılmış tarihi cami ve mescitlerin yakın çevresi ile incelenmesi ve tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişikliklerle kent belleğindeki yerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Yapıldığı tarihten bu yana çeşitli değişimlere maruz kalan sadece bu camiler ve mescitler değil, aynı zamanda bunların yakın çevreleridir. Kente hakim olan yerel yönetimin kararları, kentsel düzenlemeler ve kentlinin ihtiyacına göre şekillenen cami ve mescitlerin yakın çevreleri ile birlikte kent belleğinde yeri de değişime uğramıştır.

Çalışmanın yöntemi literatür taraması, saha çalışması ve anketten oluşmaktadır. Öncelikle Konya'nın tarihi, camileri ve mescitleri araştırılmıştır. Daha sonra kapsamı oluşturan Alâeddin Tepesi-Sadreddin Konevi Cami ve Alâeddin Tepesi-Mevlana aksında kalan ve bu aksa en yakın olan XIII. yüzyıla ait cami ve mescitler tespit edilmiştir. Belirlenen yapılar yakın çevresi ile birlikte incelenmiş, tarih boyunca geçirdiği değişimler günümüzdeki durumu ile karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır. Günümüz durumu saha çalışması ile fotoğraflanarak kaydedilmiştir. Anket yönteminde katılımcılara yapıların güncel ve tarihi görselleri sunularak çeşitli sorular yöneltilmiş ve böylece yapıların yakın çevresi ile kullanıcının belleğindeki durumu analiz edilmiştir.

Yapılan araştırmalar ve anket sonucuna göre bir âlimin türbesini yanında bulunduran cami ve mescitler kent belleğinde yer ederken, türbesi bulunmayan yapılar unutulmaya yüz tutmuştur. Ayrıca kentsel düzenlemeler ile yapılar yol seviyesinden aşağıda kalmış, bazıları ise yüksek konutların arasında kalarak kent içinde algılanma düzeyini kaybetmiştir.

Anahtar Kelimeler: XIII. Yüzyıl, Cami, Kentsel Bellek, Konya, Mescit, Yakın Çevre

ABSTRACT

MS THESIS

URBAN MEMORY EXAMINATION ON MOSQUES AND MOSQUES IN KONYA CITY CENTER, HISTORY OF THE 13TH CENTURY

Fatma Zehra KEMERCI

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture**

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat ORAL

2023, 108 Pages

Jury

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Assoc. Prof. Dr. Murat ORAL

Assoc. Prof. Dr. Hatice Derya ARSLAN

Urban memory is the trace of experiences that take place in neighborhoods, streets, houses and other areas of social life. They are collective experiences that are being produced, both experienced over the centuries and reproduced today. The place of mosques and masjids located in social living areas should not be denied in the memory of the city. These structures, which are actively used in daily life, have taken a positive or negative place in memory along with their close surroundings from the past to the present. While examining the position of these structures in memory, it is necessary to examine the concepts of history, culture and space.

In this study, XIII located in and around Konya Alaeddin Hill. it is aimed to examine the historical mosques and masjids built in the century with their immediate surroundings and to determine their place in the city's memory with the changes they have experienced in the historical process. It is not only these mosques and masjids that have been subjected to various changes since the date they were built, but also their immediate surroundings. Together with the decisions of the local government that dominates the city, urban regulations and the close surroundings of mosques and mosques shaped according to the needs of the urbanites, their place in the memory of the city has also changed.

The method of the study consists of literature review, fieldwork and questionnaire. First of all, the history of Konya, mosques and masjids have been researched. Then Alaeddin Hill-Sadreddin Konevi Mosque and Alaeddin Hill-XIII, which are located on the Mevlana axis and are closest to this axis, which make up the scope. mosques and masjids belonging to the century have been identified. The identified structures were examined together with their immediate surroundings, and the changes they have undergone throughout history were explained in comparison with their current situation. The current situation has been recorded by photographing with field work. In the survey method, various questions were posed to the participants by presenting the current and historical visuals of the structures and thus analyzing the immediate environment of the structures and the state of the user's memory.

According to the research and survey results, while mosques and mosques that have a scholar's tomb next to them are in the city's memory, structures that do not have a tomb have fallen into oblivion. In addition, with urban Decrees, the structures remained below the road level, while some of them lost their perception level in the city by staying among high residences.

Keywords: XIII. Century, Konya, Masjid, Mosque, Nearby Environment, Urban Memory

ÖNSÖZ

İnsanların toplu halde yaşadığı kentler, zamanla pek çok etmenin etkisi ile değişmektedir. Bu değişimin açıkça görüldüğü yapılar kentin var olan hafızasıdır ve aslında değişen şey kent belleğidir. Bu yüzden yapıların değişmesi bellek değişimini de beraberinde getirir. Kişilerin belleğinde yapıları değiştiren etmenler ise tarih, mekan ve kültür olgularıdır. Bu etmenlerin etki ettiği yapılardan biri de hiç kuşkusuz camiler ve mescitlerdir. Uzun yıllar Müslüman kentlilere ev sahipliği yapan kadim şehir Konya’da, XIII. yüzyıldan günümüze kadar uzanan camiler ve mescitler, yakın çevrelerinin değişimi ile zamanla önemini yitirmeye başlamıştır. Bu cami ve mescitlerin bellekteki yerini tespit etmek çalışmanın önceliğini oluşturmuştur.

Bu çalışmanın her aşamasında bilgisini ve yapıcı eleştirilerini benimle paylaşan danışman hocama teşekkür ederim.

3 yıla yakın çalışmam sürecinde maddi ve manevi bana destek olan anneme, babama, kardeşlerime ve tüm dostlarıma şükranlarımı sunarım.

Fatma Zehra KEMERCİ
KONYA-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	2
1.1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.1.2. Çalışmanın Kapsamı	3
1.2. Materyal ve Metot.....	3
1.3. Kaynak Araştırması	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Bellek, Kent ve Kentsel Bellek Kavramı.....	8
2.1.1. Kentsel Bellek - Tarih İlişkisi	11
2.1.2. Kentsel Bellek - Kültür İlişkisi	11
2.1.3. Kentsel Bellek - Mekân İlişkisi	12
2.2. Cami, Mescit ve Yakın Çevre Kavramları.....	14
3. KONYA TARİHİ- XIII. YÜZYILDAKİ CAMİ ve MESCİT GELİŞİMİ	16
4. XIII. YÜZYIL TARİHİ KONYA CAMİ VE MESCİTLERİNİN YAKIN ÇEVRELERİ İLE İNCELENMESİ	21
4.1. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi.....	23
4.2. Tahir İle Zühre Cami ve Türbesi	27
4.3. Hoca Hasan Mescidi	31
4.4. Abdülaziz Cami	35
4.5. Abdülmümin Cami	38
4.6. Beyhekim Cami	40
4.7. Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi	44
4.8. Alâeddin Cami	47
4.9. İplikçi Cami	51
4.10. Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi	56
5. XIII. YÜZYIL CAMİ VE MESCİTLERİNİN YAKIN ÇEVRELERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİ VE KENTSEL BELLEKTEKİ DURUMU	61
5.1. Anket Yöntemi.....	63
5.1.1. Anket Sorularının Hazırlanması	63
5.1.2. Anketin Uygulanması	64

5.2. Anket Sonuçları	64
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	76
6.1. Sonuçlar	76
6.2. Öneriler	80
KAYNAKLAR	81
EKLER	87



SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

H: Hicri

M: Miladi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

VGM: Vakıflar Genel Müdürlüğü



1. GİRİŞ

Tarih boyunca Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapan Konya, bu uygarlıkların hepsinden izler taşımaktadır. Ancak Selçuklu Devleti başkenti kimliğiyle daha fazla ön plana çıkmaktadır. Selçuklu Devleti döneminde kentin ilk yerleşim merkezi, Alâeddin Tepesi adındaki höyük ve çevresi kentsel anlamda gelişim sağlarken, cami ve mescitler de çoğunlukla bu alanda yapılmıştır (Çağlar, 2018).

İslam dininde ibadet mekânı olan cami ve mescitler, Müslümanların toplu olarak namaz ibadetini gerçekleştirdikleri yapılardan biridir. Cami kelimesinin İslam Ansiklopedisi'nde Arapça cem' kökünden türemiş olduğu ve toplayan bir araya getiren anlamına geldiği açıklanmıştır (TDV, 2023). Mescit ise 'Arapça' da "eğilmek, tevazu ile alını yere koymak" anlamına gelen sücûd kökünden "secde edilen yer" anlamına gelmektedir (TDV, 2023). Bu anlamda mescit, ibadeti bireyselleştirirken, cami beraber ibadet yapmayı öne çıkarmaktadır. Birlikte ibadet yapmak için bir mekana ihtiyaç duyulması, o mekana bir değer ve ruh vermek demektir.

Bellek, "Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Kent belleği ya da kentsel bellek ise, mahalle, sokak, ev ve diğer toplumsal yaşam alanlarında gerçekleşen deneyimlerin bıraktığı bir izdir. Hem geçmiş yüzyıllar içinde yaşanan hem de günümüzde yeniden üretilen ve üretilmekte olan kolektif deneyimlerdir (Halbwachs, 2016).

İnsanlığın başlangıcından beri bireyler birbirleriyle ve kentle etkileşim halindedir. Birbirleriyle kurdukları etkileşim bireysel bellek ve kolektif belleği oluştururken, mekânla kurduğu etkileşim kentsel belleği oluşturmaktadır. İnsanların bulunduğu kentle sürekli etkileşim halinde olması hatıraların geçtiği mekânla bütünleşmesine sebep olur. Kişiler kenti algılayarak, mevcut mekânı hatıralardaki mekânlarla ilişkilendirerek geçmiş ve bugün arasındaki bağlantıyı kurmaktadır ve bu bağ kendilerini yaşadığı mekânın bir parçası olarak hissetmelerini sağlamaktadır (Postalcı ve ark. 2006; Erdoğan Aksu, H. 2018).

Toplumlar sürekli gelişirken kentlerin aynı kalması mümkün değildir. Büyüyen ve gelişen toplumda ihtiyaçlara göre kentler de değişir. Kentler değişirken yeni yapılar yapılmakta ya da yıkılmaktadır (Koyuncu 2011; Şentürk ve Gülersoy, 2017; Akın ve Sayar Avcıoğlu, 2017). Müslüman toplumların ihtiyacına göre de cami ve mescitler yapılmaktadır. Müslümanların ibadet amaçlı olarak camilerle ve mescitlerle kurduğu

etkileşim ve iletişim de kentsel belleğin bir parçasıdır. Günde 5 vakit olan namaz ibadeti camilerde ve mescitlerde gerçekleştirildiği zaman, bireyler orada vakit geçirmekte ve mekânlarla soyut anlamda bir bağ kurmaktadır. Camiler ve mescitler bu bağ aracılığıyla insanların belleğinde kalıcı olmaya başlamaktadır.

Uzun yıllar insanların toplu ibadet ihtiyacını karşılayan cami ve mescitlerin çevresi de bu değişimden etkilenmektedir. Toplum ihtiyaçlarını karşılamak doğrultusunda yüksek katlı yapılara başvurulmaktadır. Bu yapıların arasında kalan camiler görüş açısından kaybolmakta veya unutulmaktadır. Öte yandan ticaretin yoğun olduğu alanlarda insanlar günlük ibadet ihtiyacı için camilere rağbet etmekte ve caminin tarih içerisinde sürdürülebilirliğini, bellekteki yerini canlı tutmaktadır.

“Hafızası güçlü toplumlar mimariyi muhafaza eder, muhafaza edilen mimari de hafızayı diri kılar.” (Akbaş, 2019). Bellekte muhafaza edilen eserler olduğu gibi unutilan mimari eserler de olmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada Konya tarihi kent merkezinde olan Alâeddin tepesi ve çevresindeki XIII. yüzyıl cami ve mescitleri, yakın çevresi ile birlikte kentsel bellek açısından incelenmiştir. Yapıların bellekte yaşadığı olumlu ve olumsuz değişimler, tarihsel süreç içerisinde maruz kaldığı uygulamalar açıklanmıştır. Tüm bunlar araştırılarak yapıların kent kullanıcılarının belleğinde bıraktığı etkiyi tespit etmek amaçlanmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

1.1.1. Çalışmanın Amacı

Konya tarihi kent merkezinde bulunan, 13. yüzyılda yapılmış olan camilerin ve mescitlerin zaman içerisinde bellekteki konumunda gerçekleşen değişimi tespit etmek amacıyla bu konu seçilmiştir.

Tarihi kent merkezinde bulunan 13. yüzyıl camileri ve mescitleri, yakın çevresi ile ele alınmış ve yapılışından bu yana geçirdiği değişimler anlatılmıştır. Bu yapılarla özdeşleşmiş dini şahsiyetler ve bu şahsiyetlerin mekâna kattığı değerden bahsedilmiştir. Cami ve mescitlerin süreç içerisinde yaşadığı değişimlerin, yapım ve yıkımların, onarımların yapının ruhuna etkisi, kent belleğinde ve kullanıcılarda olumlu veya olumsuz nasıl bir karşılık bulduğu incelenmiştir.

Bu çalışma; Konya tarihi kent merkezindeki 13. yüzyıl cami ve mescitlerinin bugünkü ve tarihsel süreç içerisindeki durumunu kentsel bellek kavramı çerçevesinde

açıklamayı, kentsel bellek/mekân, kentsel bellek/tarih, kentsel bellek/kültür ilişkilerini anlatmayı amaçlamaktadır.

1.1.2. Çalışmanın Kapsamı

Toplumun sürekli gelişim içinde olması, kentlerin barındırdığı farklı medeniyetler ve onların kente davranış biçimi, kentin ve içindeki yapıların ruhuna etki edip değiştirmektedir. Bu değişimden etkilenen yapılardan biri de camiler ve mescitlerdir. Tarihi süreç içerisinde pek çok medeniyetin ibadet yaptığı camiler ve mescitlerin çevresi, zaman içerisinde toplumun ihtiyaçlarına göre değişmiştir.

Tezin alan çalışması Konya tarihi kent merkezinde gerçekleştirilmiştir. Selçuklunun başkenti olan Konya'nın merkez çekirdeği diyebileceğimiz Alâeddin Tepesi-Sadreddin Konevi Cami ve Alâeddin Tepesi-Mevlana aksında kalan ve bu aksa en yakın olan XIII. yüzyıla ait cami ve mescitler tespit edilmiştir. XIII. yüzyılda yapılmış, ticaret ve yaşam alanlarıyla iç içe geçmiş 8 cami ve 2 mescit, yakın çevreleri ile beraber incelenmiş, tarihsel süreçte yaşadığı farklılıklar araştırılmış ve günümüzle karşılaştırması yapılmıştır.

Yapıldığı dönemden günümüze kadar ulaşan bu mescitler aşağıdaki gibidir.

1. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi
2. Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi
3. Hoca Hasan Mescidi
4. Beyhekim Cami
5. Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi
6. Abdülmümin Cami
7. Abdülaziz Cami
8. Alâeddin Cami
9. İplikçi Cami
10. Şems Tebriz-i Cami ve Türbesi

1.2. Materyal ve Metot

Çalışma kapsamında gerekli verileri elde edebilmek amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Bu tarama gerçekleştirilirken kitaplara, tezlere, makalelere ve bildirilere internet üzerinden erişim sağlanmıştır. Burada öncelik verilen konu kentsel

bellek ve Konya'nın tarihi olmuştur. Konya'nın ev sahipliği yaptığı medeniyetler araştırıldıktan sonra bu döneme ait Alâeddin Tepesi ve çevresinde yapılan XIII. yüzyıl cami ve mescitleri belirlenmiştir. Daha sonra yapı bazında araştırmalar devam etmiş ve ayrıca yapılar yerinde incelenmiştir.

Çalışma konusu olan cami ve mescitler kronolojik sıra gözetilmeksizin anlatılmıştır. Cami ve mescitler konumları ve yapısıyla tanımlanmış, mimari özellikleri kısaca anlatılmış, yapılış tarihi ve dönemine ait taşıdığı özellikler belirlenmiştir. Yapılış tarihinden bu yana yapılarla manevi bağı olan önemli şahsiyetlerin hayatından bahsedilmiştir. Yapıların ulaşılabilen en eski görsellerine ulaşılmış, günümüzdeki durumu ile karşılaştırma yapılmış ve kentsel bellek - tarih açısından incelenmiştir.

Tüm araştırmalar yapıldıktan sonra kent kullanıcılarına bu yapılar hakkında sorular sorulmuştur ve bunun için anket yöntemi kullanılmıştır. Bu anket daha çok kişiye erişim sağlamak amacıyla sanal ortamda gerçekleştirilmiştir. Anket 4 bölümden oluşmaktadır (EK 1). Birinci bölümde kullanıcı profilini analiz etmek amacıyla dört soru sorulmuştur. Bu sorular; yaş, cinsiyet, meslek ve Konya'da yaşama süresidir. İkinci bölümde katılımcılara iki soru sorulmuştur. Bu sorular araştırma kapsamındaki cami ve mescitlerin tanınabilirliği hakkında yazılı ve görsel sorulardır. Üçüncü bölümde katılımcılara 3 soru sorulmuştur. Bu sorular çalışma kapsamındaki yapıların bireylerin belleğindeki tarihsel konumunu öğrenme amaçlıdır. Yapıların eski görselleri ile desteklenmiştir. Dördüncü bölümde ise 2 soru sorulmuştur. Bu sorular ile bireylerin çalışma kapsamındaki cami ve mescitlerin hangi özellikleri ile bellekte var olduğu ve tercih edilme nedenlerini tespit etmek amaçlanmaktadır.

1.3. Kaynak Araştırması

Yapılan literatür taramasında öncelikli olarak kentsel bellek araştırması yapılmıştır. Sonra Konya tarihi hakkında kaynaklar araştırılmış, daha sonra da çalışma kapsamı özeline inilip Konya'daki XIII. yüzyıl cami ve mescitleri hakkında yapı bazında kaynaklara ulaşılmıştır. Çalışmayı oluşturmada önemli etkiye sahip kaynaklar kronolojik olarak aşağıdaki gibidir.

Akın ve Avcıoğlu'nun (2017), kentlerin kolektif belleğinin mekân ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan "Kolektif Bellek ve Kentsel Mekan Algısı Bağlamında İstanbul Tuzla Köyiçi Koruma Bölgesi'nin Mekansal Değişiminin İrdelenmesi" adlı çalışması, tezin, bellek-mekan ilişkisi bölümünü açıklamada katkı sağlamıştır.

Akmaydalı (1982), “Konya-Merkez Tahir İle Zühre Mescidi” adlı çalışmasında, bu mescidin geçirdiği yenileme çalışmalarını açıklamış, tez çalışma konusu içinde olan Tahir ile Zühre Mescidi’nin tarih-kentsel bellek kavramı üzerinden anlatılmasına yardımcı olmuştur.

Aktaş Yasa (2016), “Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi Konya yapılarında malzeme kullanımı ve yapım teknikleri” adlı makalesinde, makaleye konu olan cami ve mescitlerin yapım tekniklerini ve malzemesini incelemiştir. Tez çalışması için seçtiğimiz XIII yüzyıl cami ve mescitlerinin bazılarının bulunduğu makalede, bahsi geçen yapıların eski görselleri de mevcuttur. Hem tarihi bilgi hem de görsel açıdan faydalanılan bir kaynak olmuştur.

Aydın ve Sıramkaya’nın (2016) “Son Dönem Konya Camilerinde Biçimsel Arayışın Analizi” Konya camilerini biçimsel olarak incelediği bu makalede, hem Konya’nın tarihine hem de camilerle olan geçmişine değinilmiştir. Bu yüzden tez çalışmamızın büyük bölümünde başvurduğumuz esas kaynaklardan biri olmuştur.

Baş’ın (2008) “Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Mahalle Mescitlerinin Restorasyon Sorunları” adlı tezinde, araştırma konusu olan 21 adet mahalle mescidinin mevcut durum değerlendirilmesi ve restorasyonları incelenmiştir. Bunlardan 2 tanesi rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleriyle ve restorasyon uygulamalarıyla daha detaylı bir şekilde incelenmiş ve koruma için çeşitli öneriler sunulmuştur. Tez çalışmamızdaki Abdülaziz Cami, Abdülmümin Cami, Beyhekim Mescidi, Hoca Hasan Mescidi, Tahir ile Zühre Mescidi ve Zevle Sultan Mescidi için tarihsel, görsel ve yenileme açısından büyük oranda faydalanılan bir kaynak olmuştur.

Çağlar’ın (2018) “Kamusal Yapıların Toplumsal Bellekteki Yeri: Konya Kent Merkezi Örneği (Alaeddin Mevlana Aksı)” adlı tezinde, Alâeddin-Mevlana arasındaki kamusal yapılar kentsel bellek olgusu ile incelenmiştir. Bu aksta yer alan kamusal dini yapılardan XIII. yüzyıl eseri İplikçi Cami’yi açıklaması, tez çalışmamızda bu camiyi anlatmada yardımcı olmuştur. Ayrıca bu tezde bellekle ilgili kullanılan anket yöntemi ve soruları, tez çalışmamızdaki soruları oluşturmada önemli bir kaynak teşkil etmiştir.

Kahraman’ın (2022) “Konya Camilerindeki Örtü Sisteminin Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Gelişimi” adlı makalesinde camilerdeki kubbe ve örtü sistemlerinin gelişimi üzerinde durulmuş, kapsam olarak da Konya’daki Anadolu Selçuklu ve Osmanlı eserleri belirlenmiştir. Tez çalışmamızın içeriğinde bulunan XIII. yüzyıl camileri veya mescitlerinden bazıları, Kahraman’ın bu makalesinde kısaca bahsedilmiştir. Yapıları tarihi ve mimari açıdan tanımlamamıza yardımcı olmuştur.

Konyalı'nın (1964) "Abideleri ve Kitâbeleri İle Konya Tarihi" adlı eserinde Konya'daki camilerin ve mescitlerin kitabeleri ve kendileri hakkında bilgiler açıklanmış, bu bağlamda çalışmamıza yardımcı olmuştur.

Konyalı'nın (1997) "Konya Tarihi" adlı eserinde Konya'nın tarihi detaylıca ve fotoğraflarla anlatılmış olup, tez çalışmamıza cami ve mescitlerin eski fotoğraflarına ve eski durumlarına dair bilgi vermesi açısından ışık tutmuştur.

Kuştepe'nin (2011) "Mevlâna Caddesi Tarihi Dokunun Analizi ve Süreç İçinde Değişimi" adlı tezinde, Alâeddin tepesinin batısında kalan Mevlana Caddesi hakkında incelemeler yapılmıştır. Çalışmamıza konu olan İplikçi Cami ve Şems-i Tebrizi Cami'nin anlatımında katkı sağlamıştır.

Oral'ın (2006) "Günümüz Cami Mimarisinde Kimlik Ve Nitelik Sorunu -Konya Örneği" adlı doktora tezinde, günümüz camilerinde yaşanan nitelik kalitesindeki azalma, simgeselliğin kaybolması gibi sorunların nedenlerinin tespiti amaçlanmıştır. 1980 sonrası Konya'da yapılan camiler mimari özellikler, şekil özellikleri kütle-mekan kavramları gibi form değerleri açısından incelenmiştir.

Önder'in (1962) "Mevlana Şehri Konya (Tarihi Kılavuz)" adlı eserinde Konya hakkında tarihi bilgiler yer almakta ve bizim çalışmamız açısından değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Özakın'ın (1998) "Konya'da tek kubbeli Selçuklu mescitleri tarihsel gelişimi, mimari özellikleri" adlı çalışmasında, Selçuklu mescitlerinin tarihi ve mimari özellikleri bahsedilirken, çalışma kapsamımızda olan mescitlerin tarihlerini ve eski görsellerini bulmamızda yardımcı olmuştur.

Ter ve Özbek'in (2005) "Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi" adlı çalışmasında Konya Tarihi Kent Merkezinin oluşum sürecini açıklarken gerçekleşen mekânsal değişimlere değinmiş ve bu konuda tez çalışmamıza fayda sağlamıştır.

Tuna'nın (2020) "Anadolu Selçuklu Dönemi Mahalle Mescitlerinin Akustik Konfor Analizi: Konya Örneği" adlı çalışmasında mahalle mescitleri akustik konfor açısından incelenirken, mescitlerin tarihsel geçmişi hakkında da bilgi verilmektedir. Bu yüzden çalışmamızda bulunan bazı mescitleri açıklamada bizlere yardımcı olmuştur.

Uz'un (2015) "Konya Alimleri ve Velileri" adlı çalışmasında bahsedilen Konya'da yaşamış ve yaşadığı döneme etki etmiş alimleri ve velileri anlatmış olup, tez çalışmamızda bahsettiğimiz Sadreddin Konevi gibi, Şems-i Tebriz'i gibi şahsiyetler hakkında bilgi olmamızda yardımcı olmuştur.

Uz ve Doğan'ın (2017) “Belgelerle Adım Adım Konya” adlı çalışmasında Konya'nın köklü geçmişi belgeler ve görsellerle ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda çalışmamız için önemli bir kaynak olmuştur.

Yılmaz'ın (2019) “Kent Belleği Olgusunun Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi” adlı tez çalışmasında kent belleği kavramı Konya üzerinden incelenmiş ve kentte önemli beş bölge bu kavramla incelenmiştir. Çalışmanın biçimi, incelenen bölgelerin içerisinde bulunan ve bizim de çalışma alanımızda olan cami ve mescitler hakkındaki bilgiler ile tez çalışmamıza katkı sağlamıştır.



2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, öncelikle çalışma kapsamındaki yapıların fiziki özelliklerini aktarabilmek için bilinmesi gereken mimari kavramlar açıklanmıştır. Alt başlıklarda ise, kentsel bellek ile birlikte bellek, tarih, kültür ve mekân kavramları ve bunların kentsel bellek ile ilişkileri tanımlanmıştır. Bellek konusunun incelendiği cami ve mescit kavramları ve bunların Konya özelindeki durumu açıklanmıştır.

Çalışma kapsamındaki cami ve mescitlerin 6 tanesinin yanında türbe bulunmaktadır. Bunlar Sadreddin Konevi Cami, Tahir ile Zühre Cami, Beyhekim Cami, Zevle Sultan Mescidi, Alâeddin Cami ve Şems-i Tebrîzî Cami'dir. Türbe; ünlü kimselerin mezarı üzerine kurulan yapıdır (Hasol, 2014). İslam'da anıtsal mezar yapısını belirtmek için kullanılan terimdir (Çakıroğlu, 2022). Cami ve mescitlerin yanındaki bu türbeler de o yapıyla özdeşleşmiş dini şahsiyetlerin anıt mezarıdır.

Sadreddin Konevi ve İplikçi Cami için kitabelerinde mamure kelimesi kullanılmıştır. Mamure;

- a. Ma'müriyet, refah ve huzur sağlayan yapı veya yapılar;
- b. Aşevi, misafir-hane, tekke, zaviye.

gibi yapılardan oluşan topluluğa verilen isimdir. Yüzyıllar boyunca bu iki manada kullanılmıştır. Birinci kısma giren örnekleriyle kitabelerde; ikinci kısma giren ifadeyle de, vakfiyelerde görülmektedir (Özönder, 1989).

2.1. Bellek, Kent ve Kentsel Bellek Kavramı

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükteki tanımına göre bellek, “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin” dir (TDK, 2023).

Bellek, görünmeyen nesnelerin algımıza yerleştiği ve orada tehdit oluşturmaması durumudur. Algı ve bellek arasındaki ilişki bellek ve yer arasında da bulunmaktadır (Erol, 2019). Kentte bu ilişkiye sahip yerler ‘hafıza mekânları’ olarak adlandırılmıştır. Bu mekânların asıl işlevi tarihsel sürekliliğin devam etmesi hissinden oluşmuştur (Nora, 2006). Bellek bizi gerçeğin kendisine götürmez, günümüz ile geçmiş arasında kurulan ilişkide geçmişi temsil edene ulaştırır (Erol, 2019).

Sigmund Freud’a göre bellek kavramı bireyseldir. Ona göre unutma ve hatırlama türleri bellekle doğrudan ilişkilidir ve tamamen kişiseldir. Hatırlama ve unutma

duyguları bireyin kendini koruma içgüdüğü olduğundan bireysel olduğunu açıklamıştır (Mutlu ve ark. 2019).

Bellek kavramına farklı bir açıdan yaklaşan Maurice Halbwachs 'a göre belleğin temelinde bireysel hatırlama veya uyarılmalar bulunmaktadır. Ancak sonuç olarak sosyal birleşimlerden oluştuğunu savunmaktadır (Halbwachs, 1950). Bellek yalnızca geçmişte yaşanan zaman aralığının bireysel olarak biriktirilmesi değildir. Aynı zamanda bu aralığın yeniden üretilmesidir. Geçmiş, günümüzde bireyin bağlı olduğu grupla beraber toplumun etkisiyle yeniden üretilmektedir. Daha farklı bir bakışa göre ise, toplumsallık bireylere zorla kabul ettirilen sınırlama olarak görülmemektedir. Bireyler toplumla karşıt noktalarda değil tam tersine her şeyin bilincinde, toplumun bir yansıması durumundadır (Halbwachs, 2016).

Toplum tarafından üretilen bellek, 'kolektif bellek' kavramı ile ortaya çıkmaktadır. Halbwachs'ın kolektif bellek kavramı hakkındaki düşünceleri önceleri farklı disiplinlerin araştırma konusuyken, artık şehir plancıları ve mimarlar için bir tartışmaya dönüşmüş ve daha sonra mimarlığa dâhil olmuştur. Bireylerin yapı çevre ile ilişkisinin, belleğin toplumsal olduğu düşüncesi sayesinde bellek bağlamında irdelenmesinin önü açılmış ve bu düşünce yeni bakış açılarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Mutlu ve ark., 2019). Halbwachs, bireylerin yaşadığı çevre ile bireysel belleği ayrı düşünmemiş ve bu yüzden belleğin mutlak şekilde toplumsal olduğunu savunmuştur (Çalak, 2016).

Assmann'a göre bellek, her koşulda bireye ait bir durumdur ve toplumsallaşma sürecinde oluşması bu durumu etkilememektedir. Sadece mecazi anlam taşımayan toplumsal bellek, toplumların sahip olduğu tek bellek değildir. Fakat toplumlar bireylerinin belleğini belirler. Başka kişilerden edinilen bilgileri hatırlatmakla beraber, onların anlattıklarını, üstünde durduğu durumları ve yansıttıklarını da hatırlatır. Ve algılama, diğer bireylerin toplumsal açıdan belirlediği anlamlar bağlamında gerçekleşmektedir. Çünkü hatırlamak için önce farkında olmak gerekir. Bireysel olan anılar değil, algılardır. Algılar vücudumuzla yakın ilişki içindeyken anılar içinde bulunduğumuz grupların etkisinden oluşmaktadır. (Assmann, 2018).

Bireysel bellek, bireyin iletişim sürecine dahil olmasıyla gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda bireyin, aileden dini ve ulusal topluluklar gibi pek çok farklı sosyal guruplara dahil olduğu görülmektedir. Devamlı iletişim durumunda olan bellek canlıdır. Unutma, bellek ile diğer grupların ilişkisi kesildiğinde veya içinde olunan gerçekliğin çerçevesi değiştiğinde ortaya çıkan bir durumdur. Çünkü insanın hatırladığı şeyler

sadece alışveriş yaptığı ve ortak bir belleğin sınırları içine konumlandırabildiği şeylerdir. Çok katmanlı bir oluşum olan bellek, birey için kişinin çeşitli grup belleklerine katılımıyla gerçekleşmektedir. Bireyler arasına bilgi dağıtarak da grup için gerçekleşmektedir. Birey ve grup için birbirini destekleyen ve belirleyen unsurlardan meydana gelen bağımsız bağlantılara hatıra denilmektedir. Bu sebeple Halbwachs (1950), sosyal bir olgu olarak gördüğü bireysel belleğin toplumsal bellekle farklı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, çeşitli grupların ortak belleğinin mekânı olarak ilişki kurduğu toplumsal bellek ve bu ilişkilerin her birinin kendine özgü olmasına bireysel bellek denilebilmektedir (Assmann, 2018).

Kent, Cengiz Bektaş'ın tanımıyla insanın, en insan olduğu yerdir. Kentler sadece betondan veya ekolojik bir örtüden oluşmazlar. Kenti kent yapan kentlileşebilen insanlardır. Birçok düşünür kent ile şehir arasında farklılıklar olduğuna inansa da TDK'ye göre; kent, Farsça şehir sözcüğünün Türkçe'deki karşılığıdır (TDK, 2023).

Kent ile birleşince mekânsal bir boyuta ulaşan bellek kelimesi, nesnelerin, durumların ve yaşanılanların insan bilincinde iz bırakması, birikmesi ve yeniden üretilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kent belleği mahalle, sokak, ev ve diğer toplumsal yaşam alanlarında gerçekleşen deneyimlerin bir yansımasıdır. Gerek yüzyıllar içerisinde yaşanan gerekse günümüzde yeniden üretilen, üretilmekte olan kolektif deneyimlerdir (URL 1).

Mimari, kendinden önce gelen mimari formlardan, kent planlarından ve anıtlardan izler taşımakta ve böylece onlara ev sahipliğini yapmakta denilebilir. Kentlerin isimleri değişmemesine rağmen fiziksel yapısı devamlı değişmektedir. Bunun sebebi olarak farklı ihtiyaçlara uyum sağlama gösterilebilmektedir. Kent düzenini etkileyen sosyal yapı ve ihtiyaçlar kenti, belleğin sürekli değişim gösterdiği ve ortama uyum sağladığı bir duruma dönüştürmektedir (Boyer, 1994).

Kenti oluşturan öğelerin her biri kentin kendisinde ve bellekte bulunmaktadır. Yaşanılan yerin zaman içerisinde biriktirdikleri, onun anlam ve ruhunu meydana getirmektedir. Yere olan bağlılık küçük çapta düşünüldüğünde mekân belleği iken, mimari çevre ile oluşan kolektif bellek üzerinden varlığını sürdürdüğü düşünüldüğünde, çevre ile kurulan ilişki kentsel bellek adı altında ele alınmaktadır (Mutlu ve ark., 2019).

Halbwachs tarafından ortaya atılan toplumsal bellek farklı disiplinlerde de kullanılmaya başlanmıştır. Belleğin toplumla ilişkisini kurmak için şehir plancıları ve mimarlar tarafından da önemli bir konu haline gelmiştir. Geçmişten bugüne aktarılan ve daha sonra da geleceğe aktarılacak olan bellek, kültürel, tarihsel ve sosyolojik

değerlerden ayrı tutulmamalıdır. Bellek oluşumu devamlılığı ve aktarılması nesneler aracılığıyla olmaktadır ve dolayısıyla yapılarla da sağlanabilen bu aktarım belleğin mimarlık ile doğrudan ilişkili olmasını gerektirir. Bireysel bellek tekillik arz ederken toplumsal bellek geçmişle alakalı bazı aktarımların toplum tarafından ortak imgelerle hatırlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden bir toplumun içinde yaşanan her türlü fiilin, tecrübenin ve tüm bunların birlikte gerçekleştiği mekan ve çevresi yardımıyla kolektif bellek meydana gelmektedir.

2.1.1. Kentsel Bellek - Tarih İlişkisi

Tarih; toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini ele alan bilim dalıdır (Fayda, 2011). Bellek kavramının tarih ile ilişkisinin başlama noktası Halbwachs (2016)'a göre, geleneğin yok olduğu, toplumsal belleğin kaybolup unutulduğu andır. Tarih, geçmişin unutulduğu anda ortaya çıkar. Yaşayan grupların düşüncesinin yer aldığı mekânın dışında kalanlar, tarih için gerçek geçmiş olarak nitelendirilir. Tarihin ön plana çıkması için eski grupların kaybolup düşüncelerinin ve belleklerinin yok olması gerekmektedir. (Halbwachs, 2016).

Halbwachs ve Coser (1992), fiziksel mekânın barındırdığı tarihsel anlam ve yansımalarının kolektif bellek ile ilişkili grupların bağlılıklarını ve ortaklıklarını pekiştirdiğine dikkat çekmektedir.

Bellek, geçmişten aldıklarını şimdi değerlendirir ve bunları gelecek için korur. Yani bellek zaman ve bu zaman çizelgesi içerisinde edinilen bulgularla doğrudan ilişkilidir (Elhan, 2009).

Buna göre kenti oluşturan toplumun belleğine tarihin etkisi de vardır denilebilir.

2.1.2. Kentsel Bellek - Kültür İlişkisi

Fransızca *culture* kelimesinden dilimize giren kültür, Türk Dil Kurumu(TDK) Güncel Sözlük' te "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" (TDK, 2023) olarak tanımlanmıştır.

Assmann (2018)'a göre kültürel bellek, belleğin diğer dört türüyle ilişkilidir:

Mimetik Bellek; Eylemlerin taklit edilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Assmann, 2018).

Nesneler Belleği; İnsanlığın başından beri kullanılan her türlü araç ve gereçleri, amaca uygunluğu, rahatlık ve güzellik gibi hayalleri, yani insanın kendini bulduğu şeyleri kapsamaktadır (Assmann, 2018).

Dil ve İletişim: İletişimsel bellek; İnsanın dili ve başkaları ile anlaşma yeteneği içgüdüsel olarak kendiliğinden gelişmemektedir. Bireylerle alışverişteyken, iç ve dış geri dönüşümlü etkileşim ile geliştirmektedir. (Assmann, 2018).

Anlam Aktarımı: Kültürel Bellek; Diğer bellek türlerini kapsamaktadır. Taklitçi belleğin sınırlarının aşılması, günlük olarak yapılan taklitler “gelenek” durumuna dönüştüğü, yani amaca dayalı anlamının ötesinde bir anlam kazandığı zaman mümkün olmaktadır. Kültürel anlamın aktarılması ve canlandırılma biçimi olarak gelenekler kültürel belleğin alanına girmektedir. Bu tespit, anıt, mezar taşı, tapınak, idol gibi hem amaca dayalı hem de zamanda bir anlam barındıran, sembol, ikona ve temsiliyet gibi içe dönük zaman ve kimlik dizinini dışa çevirmesiyle nesneler belleğinin sınırlarını aşan her şey için geçerliliğini korumaktadır (Assmann, 2018).

2.1.3. Kentsel Bellek - Mekân İlişkisi

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte mekân, “Yer, bulunulan yer” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Doğan Hasol’ un Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü’nde ise mekân, “İnsanı fiziksel çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemler sürdürmesine elverişli boşluk; boşluğun sınırlandırılmasıyla ortaya çıkan ve içindekilerin görsel izlenim ve algısına açık, belirleyici ortam.” olarak açıklanmıştır (Hasol, 2014).

Rapoport (1977)’a göre kişinin fiilen denediği ve bilgi edindiği mekân ile zihninde değerlendirme süreci bir bütündür. Bu süreç süreklilik göstermektedir (Rapoport, 1977). Yani algılanan mekânın bellekte yerini alması eş zamanlı olarak ilerlemektedir.

Rossi (2006), kentin onu kullanan insanların kolektif belleği olduğunu savunmuştur. Bellek, kente dair her parçanın içinde kentle beraber var olmaktadır. Ayrıca bireyler arasındaki sosyal ilişkiyi mekânsal olarak yansıtabilen bir olgudur. Mekanlardan üretilen sosyal ilişkilerle kent belleğine dahil olan ve kenti oluşturan mimariler, zamanla bu iletişim etkisiyle kentin tarihi içinde akarak biçimlenmektedir.

Yerin, zaman içerisinde birikiminin, onun anlamını ve ruhunu oluşturduğunu iddia eden düşünceler, hem kent ve mimarlık üzerinden oluşan kolektif belleğin hem de kendisinin bir belleği olduğunu göstermektedir (Rossi, 2006).

Tüm kentlerin bellek elemanları vardır. Kentsel bellek, yalnızca toplumların kültürel bilinçaltında değil fiziki çevresinde de var sürdürerek gelişmektedir. Bireylerin, zamanla değişen mevcut çevrenin bir parçası gibi hissedip kabul etmeleri için önemli bir eleman da çevredir. Bu anlamda kent, sadece belli işlevlere sahip olan ve fiziki olarak şekillenen mekânsal oluşumlar olarak değerlendirilmemelidir. Kentler, barındırdıkları topluma özgü olan kimlik tanımlamalarını mekânsal olarak tarihsel süreç boyunca aktararak kentsel belleğin devamlılığını sağlamaktadırlar. Mekân ve kentsel belleğin ilişkisi her zaman yakın olmuştur. Kentin içinde kimliği ve belleği yansıtan, canlı tutan ve bu anlamda özellikleriyle öne çıkan yapıların ve geçmişle olan bağın korunması gerekmektedir. Böylece zamanla yaşamın her noktasında gerçekleşen değişim, kayıp ve kimliksizleşme, anıların kaybolduğu değil kentsel belleğe bağlanarak onu zenginleştiren bir yapıya dönüşebilir (Elhan, 2009). Kentsel belleği canlı tutan ve kentin önemli bir parçası olan cami ve mescitler kentin geçmişle bağını güçlü tutabilecek mekânlar arasındadır. Bu yapılar korunarak günümüz şartlarıyla değerlendirilmeli ve kentsel belleğin devamlılığının sağlanmasındaki rolü pekiştirilmelidir.

Heidegger'e göre inşa edilmiş şeyler bir nesne olarak değil, dokunsal ve imgesel deneyim yoluyla kavranmalıdır (Ülger, 2016). Bu deneyim ise bireylerin mimari öğeler ve mekânlar ile anı biriktirmesine ve o yer ile bağ kurmasına yardımcı olur. Zamanla birlikte ifade edilen bir deneyim yaşanmışlıkları da beraberinde getirir ve insanlar için daha anlamlı mekânlar oluşmasını sağlar. 'Yer'i daha iyi anlatmak için köprü örneğini veren Heidegger (1971)'e göre köprü, bir yer'dir, mekân ise köprünün yakınında ya da uzağında, aralarındaki mesafenin ölçülebilir olduğu pek çok yeri içinde barındırır. Mekân bir konum olarak belirtilmiştir ve artık köprü basit bir şekilde tarif edilebilmektedir. Yani bu da diğer mekânlarla ilişkisel bir anlam taşıdığına işaret eder ve sonuçta köprü yer'e dönüşür (Söğütü, 2021).

Mekânın bellekte yer etmesine, mekânın duyu organlarıyla algılanabilecek her türlü özelliği (koku, renk, doku, gürültü ve görüntü) etki etmektedir. Bir mekânın duyulara hitap eden fiziksel uyarıcılarının etkisi olduğu gibi bu mekânda geçen hatıralar da bellekte yer etmesini kolaylaştırmaktadır (Çakır, 2015).

Kent, içinde yaşayan canlılarla ve sahip olduğu mekânlarla birlikte anı biriktirir ve bu anıları takas eder. Bu anılar sadece ekonomik ve fiziksel değil, aynı zamanda tutku, acı, sevgi, hüznün ve diğer duygulardır. Kent, tüm bu biriken anıları dönemin kentlileri ile takas etmekle kalmayıp sonraki nesillere de aktarır (Calvino, 1974).

2.2. Cami, Mescit ve Yakın Çevre Kavramları

İslâm'da ibadet mekânlarından olan camiler, Müslümanların toplu olarak namaz ibadetini gerçekleştirdikleri yapılardan biridir. Cami kelimesi İslam Ansiklopedisi'nde 'Arapça cem' kökünden türeyen, toplayan, bir araya getiren' (TDV, 2023) olarak açıklanmıştır. Mescit ise 'Arapça' da kelime anlamı eğilmek olan sücûd kökünden gelerek "secde edilen yer" anlamında bir mekân ismidir. (TDV,2023). Bu anlamda mescit, ibadeti bireyselleştirirken, cami beraber ibadet yapmayı öne çıkarmaktadır. Birlikte ibadet yapmak için bir mekana ihtiyaç duyulması, o mekana değer verilmesini sağlamaktadır. İbadetin hususunu artırmak kişilerin iç dünyasında olan bir değerdir ve bu değer mekânın ruhuna da etki etmektedir (Oral, 2006).

Cami, İslam dininde, özellikle Anadolu şehirlerinde bir ibadethane olmaktan daha fazla anlam taşımakta ve böylece yeni normlar geliştirmektedir. Toplumun ve toplumu oluşturan kentlinin İslam ile arasında gelişen özel ilişkiye katkısı olan caminin mekânsal ve sosyolojik yansıması kent belleğine iz bırakmaktadır (Cansever, 2014).

İslam'dan sonra gelişmekte olan kentlerde, yapılar ticaret merkezi esas alınarak konumlandırılmıştır. Gelişmeler ile kentin büyümesine doğru orantılı olarak yeni ilaveler ve yapılanmalar da gelmiştir. Esnaf ve müşterinin namaz vaktinde yürüme mesafesinde ulaşabilecekleri kadar yakın camiler inşa edilmiştir. Böylelikle ticaret alanlarının içine yaklaşık 200 metre yarıçaplı etki alanı olan küçük mescitler yapılmıştır (Alkan, 2019).

Hasol'un Ansiklopedik Mimarlar Sözlüğünde çevre, "insan, hayvan ya da bitkileri kuşatan doğal ve yapay ögeler bütünü" (Hasol, 2014) şeklinde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te ise "Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi" (TDK, 2023) olarak geçmektedir. Aynı sözlükte yakın kelimesi ise "Az bir ara ile ayrılmış olan" (TDK, 2023) şeklinde açıklanmıştır. Bu bağlamda bir şeyin etrafında az bir mesafe ile bulunan ögeler, onun yakın çevresini oluşturmaktadır.

Mekânı oluşturan fiziksel özellikleri arasında mekân çevresi, mekânın planı, boyutları, yapı elemanları ve yapı malzemeleri, mekânda sabit ve hareketli unsurlar

bulunmaktadır (Öymen Özak, 2008). Cami ve mescitlerin de yakın çevresini şadırvan, tuvalet, türbe, ağaçlar, banklar, çeşmeler, gölgeleme elemanları ve çeşitli peyzaj öğeleri gibi unsurlar doğrudan oluştururken, bahçe dışında da konumuna göre konut, ticaret alanı, kamusal alan ve park alanı gibi dolaylı unsurlar oluşturabilir.



3. KONYA TARİHİ- XIII. YÜZYILDAKİ CAMİ ve MESCİT GELİŞİMİ

Konya köklü bir yerleşim yeri olan ve çevresinde İlkçağlara ait şehirleşme izlerine rastlanan bir kenttir ancak Antikçağ Konya tarihi hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır (Baykara, 2002). Buna karşın Çumra-Çatalhöyük'te yapılan arkeolojik kazılarda M.Ö. 7000 yılına ait yerleşim yerleri tespit edilmiştir. Bu alan erken Neolitik dönemde bir bölge olup Anadolu'nun yerleşim olarak tercih edilen ilk yerlerinden biri olarak da kabul edilmektedir. Mesken tarihinde önemli bir yer tutan bu alan, ilk kutsal yapılara ait özgün bulgular ve ilk ev mimarisi ile bu önemini korumaktadır. Karahöyük, Konya'nın Harmancık mahallesinde bulunan, Çatalhöyük'ten sonraki en önemli şehir kalıntılarını içinde bulundurmaktadır. Er Baba höyüğü ve Alaeddin Tepesi de, Eski Tunç dönemi ve Hitit dönemi yerleşim alanlarındandır (Sönmezsoy, 2022).

Konya, sırasıyla Hitit, Frig ve Lidya uygarlıklarına ev sahipliği yapmıştır. Milattan önce IV. yüzyılın sonlarında İskender İmparatorluğu'na, onun ölümünden sonra Selefkiler'e, ardından Bergama krallarının eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu topraklarına katılması ise III. Attalos'un ölümü ile gerçekleşmiştir (Baykara, 2002).

Roma kaynaklarına göre şehir giderek önem kazanmıştır. Şehre kutsal bir önem veren durumlardan biri de Hristiyanlık yayılırken havârilere Pavlus'un burada ikamet etmesi olmuştur. Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ayrılınca Doğu Roma kenti haline gelmiştir. Arapların hedefi olması ise VII. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Konya'yı fetheden Mervân b. Muhammed sayesinde Emeviler burada görülmeye başlanmıştır (H. 105/ M. 723-24) (Baykara, 2002). Emevi Halifesi Abdülmelik ve Velid zamanında (M. 704) Konya bir süre Emevilerin yönetimi altında kalmıştır. Arap-İslam akınları, 7. ve 10. yüzyıllarda devam ederek Anadolu ve Konya'daki Bizans hâkimiyetini etkilemiştir.

Türkler, Konya önlerinde ilk defa Selçuklu kumandanı Afşin ile 1069 yılında ortaya çıkmışlardır (Baykara, 2002). Ancak Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Selçuklu fetihlerinin ilk yılı olan 1077 yılında Konya'yı fethetmiştir.

Konya'nın fethinin, akşam vakti şehre sokulan sığırların arasında şehre giren Türk askerlerinin kale kapısını açmasıyla gerçekleştiği rivayet edilir. Fetihden sonra kale içindeki halkın bir kısmı Sille'ye giderek oraya yerleşmiştir. Kale yeniden elden geçirilip sadece kuzeydeki ana giriş yerinde bırakılmış ve boşalan kuzey kesimine elli civarında Türk ailesi yerleştirilmiştir.

Konya Kalesi, bu ilk dönemde ülke içlerini koruyan önemli bir askerî merkez özelliği taşımıştır. I. Haçlı Seferi'ne katılan ordular, Dorylaion'dan Akşehir-Konya-Ereğli yolunu takip ederek Maraş ve Göksu üzerinden Antakya'ya geçmişlerdir. Selçukluların İznik'i 19 Haziran 1097'de Bizans'a teslim etmesi üzerine Selçuklu hükümdar ailesi tarafından Konya başkent olarak seçilmiştir. Kalenin savunması güçlendirilip asker sayısı arttırılmış, böylece Konya, I. Haçlı Seferi'ni atlatan Anadolu Selçukluları Devleti'nin başkenti olarak önemli bir gelişim sürecine girmiştir. 1101 yılı Haçlı seferlerine katılan Nevers Kontu II. Guillaume'un emrindeki Fransızlar'dan oluşan ikinci ordu yol boyunca Türkler'in hücumuna mâruz kalmış olsa da sonunda Konya'ya ulaşmayı başarmıştır. Sağlam surlara sahip olan kentin kuvvetli bir Türk komutanı tarafından müdafaa edildiğini gören Haçlılar, bütün gün surlara hücum etmiş olsa da yenilgiyle şehri terk etmişlerdir.

Selçuklu Sultanı Mesud ve II. Kılıcarslan dönemlerinde Konya bir kasaba olmaktan çıkıp kalabalık bir kent özelliği kazanmıştır. Bizans'ın burayı geri alma umudu ve hayali 1176 Miryokefalon Savaşı ile yok edildikten sonra Konya, üçüncü kez Haçlı tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. III. Haçlı Seferi'ne katılan Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa, 17 Mayıs 1190'da II. Kılıcarslan'ın oğlu Kutbüddin Melikşah'ı yenerek sultan tarafından boşaltılmış olan Konya'ya girmiştir. Şehir içinde yağma ve tahribatta bulunmuş, fakat burada fazla kalmayıp yoluna devam etmiştir. Bu olayları anlatan bir kaynakta o sırada Konya'nın Almanya'daki Köln (Cologne) şehri kadar büyük ve zengin bir yer olduğu belirtilmiştir (Baykara, 2002).

XIII. yüzyıl başlarında Konya, II. Kılıcarslan'ın oğulları arasındaki saltanat çekişmesine sahne olmuştur. I. Gıyâseddin Keyhusrev'in ölümünün ardından tahta çıkan I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubad dönemlerinde Konya parlak bir devir yaşamıştır. I. İzzeddin Keykâvus ile başlatılan yeni imar hareketi kardeşi I. Alâeddin Keykubad döneminde hızlanarak devam etmiş, Konya'ya yeni mahalleler eklenmiştir (Baykara, 2002).

Anadolu Selçukluları zamanında "Dârülmülk" unvanıyla anılan Konya şehrinin XII. yüzyıl sonları ile XIII. yüzyıl başlarındaki büyümesi eski savunma düzenini etkisiz kılmıştır. Bunun üzerine 1221 yılında Konya şehrinin çevresine 4 km. uzunluğunda yeni sur ve burçlar yaptırılmıştır. Surlar ortasında kaldığından önemini kaybeden Alâeddin tepesindeki kale yerine batıdaki kesimde yeni bir iç kale (Ahmedek, Zindankale) yaptırılması şehrin fizikî şartları ve sosyal hayatında XIX. yüzyıl ortalarına kadar etkili olmuştur. Konya şehrinin ikamet semtleri, çarşı pazarları, sur kapıları ve diğer

özellikleri XIII. yüzyılın ikinci çeyreğindeki yeni fizikî duruma göre oluşturulmuştur. Şehrin kapıları oradan başlayan yolun ulaştığı şehre göre adlandırılmıştır: Antalya, Lârende, Aksaray kapıları gibi (Şekil 3.1.). Kuzeye açılan Ladik Kapısı'nın adı sonradan İstanbul Kapısı olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu dönemde pek çok dini ve sosyal işlevli yapılar da eklenmiştir (Karpuz, 1999). Selçuklu Devleti'nde Konya'nın başkent olmasında şehirleşme ve kentsel düzenlemelerin önemli derecede fazla olması etkili olmuştur (Baş ve Ürekli, 1999).



Şekil 3.1. Konya Kalesinin Kapıları (A. Alkan'dan düzeltilerek) (Yıldırım, 1997)

Konya, bu surlarının içinde oluşan çarşı düzeniyle dikkati çekmiş ve ticarî bakımdan önemli bir merkez olarak görülmüştür. Bu çarşıdaki üreticiler ve satıcılar, XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl boyunca devam edecek karışıklıklardan olumsuz şekilde etkilenmeleri aynı zamanda Konya şehrinin de küçülmesi anlamına gelmekteydi. Konya halkının en büyük kesimini oluşturan esnafın, Konya'nın yönetim merkezi olması özelliğini kaybetmesiyle daha XIV. yüzyılın ilk yarısında görülen değişimi sonraki yıllarda da etkisini sürdürmüştür (Baykara, 2002).

Konya'ya sadece Türkmenler değil, aynı zamanda Hristiyanlar da yerleşmiştir. Belli bir ücret karşılığında kendi adlarıyla anılan hanlara yerleşmişlerdir. Şehir fethedildikten sonra iç kalede kendi mahallelerinde oturmaya devam eden Rumlar da Konya halkının bir parçası olmuştur. Konya'nın en canlı ve kalabalık dönemi XIII. yüzyıl ortalarında olmuştur. Bu dönemde tahminlere göre %10'u gayrimüslim olan yaklaşık 60.000 nüfus olduğu söylenmektedir (Baykara, 2002).

XIII. yüzyıl ortalarına gelindiğinde Selçuklu ordusunun 1243-Kösedağ Savaşında Moğollara yenilmesi üzerine halk, Moğol işkencelerinden korunmak

amacıyla mutasavvıflara ve âlimlere bağlanmıştır. Yöneticiler de halkın bu tavrını görüp âlimlerle ilişkileri yakın tutmuştur (Gölpınarlı, 1953). Moğollardan kaçan Türkistanlı, İranlı ve diğer pek çok milletten âlim, mutasavvıf ve sanatkâr Anadolu'ya gelip, ilmi kültürel ve sanat açısından çeşitli çalışmalar yapma imkânı bulmuştur (Cesur, 2019).

Konya daha sonra Karamanoğulları tarafından 1277 yılında ele geçirilmiş, Moğol hükümdarı İlhan Olcaytu ise 1308 yılında tekrar geri almıştır.

Selçuklu idaresinin İlhanlılar'a tâbi olması başlangıçta doğrudan halk arasında bir etki bırakmamıştır. Ancak Karamanoğulları, Selçuklu siyasî gücünün yerini almak istediği için Konya'ya yönelik saldırılara başlamıştır. İğdişbaşı önderliğinde bu saldırılara direnmeye çalışılsa da, zamanla iğdişler etkisini kaybetmiştir. Ahi önderlerinin ortaya çıkması Konya içindeki bu mücadelede yeni dengeler kurulması sayesinde olmuştur. Karamanoğulları güçlerinin etkisini XIV. yüzyıl başlarından itibaren göstermeye başlamıştır. Karamanlılar, Cimri Vakası sırasında (1277) bir süreliğine Konya'yı ele geçirmiştir ve sonra XIV. yüzyılın başında Konya'nın yönetimini tamamen ele geçirip İlhanlılar'la mücadeleye girmişlerdir. Olcaytu'nun 1316'da ölümünden sonra Anadolu'daki İlhanlı yönetimi zayıflamış, Karamanoğulları Beyliği de Konya'yı tekrar denetimi altına almıştır (Mimiroğlu, 2015).

Konya 1397'de Yıldırım Bayezid tarafından Karamanlılardan alınmışsa da zaman zaman el değiştirmiş, sonunda ise 1466 senesinde Anadolu'yu siyasi birliğe kavuşturmak isteyen Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir. Kavalalı İbrahim Paşa Konya'yı 1892 yılında geçici olarak istila etmiştir (Baykara, 2002).

I. Dünya Savaşı'nda cephelere uzak olması, Konya'nın savaştan etkilenmemesine fayda sağlamamıştır. Konya'nın İtalyan işgaline uğraması 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesinden sonraki tarihe denk gelmektedir. Nisan 1919'da Konya'ya gelen İtalyanlar 11-12 Mart 1920'de şehri terk etmiş ve 20 Mart 1920'de Konya tamamen işgalden kurtulmuştur (İçli, 2001). Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından Konya bir il merkezi olarak sürekli gelişen şehirler içindeki yerini almıştır (Baykara, 2002).

Bu köklü tarihsel süreç içinde bazı mutasavvıflar korunaklı bir kent olan Konya'ya gelmiştir. Anadolu'ya gelip Konya'ya yerleşen bu mutasavvıflardan bazıları şunlardır: Muhyiddin Arabi, Mevlana Celaleddin Rumi, Sadreddin Konevi, Şems-i Tebriz-i. Bu mutasavvıflar bazen medreselerde ders vermiş, bazen de kendilerine bağlı öğrencilerle birlikte yeni yerleşim birimleri oluşturmuştur. Bu faaliyetlerini icra ederken

halk arasında son derece etkili olmuşlardır (Cesur, 2019). Oluşturulan yeni yerleşim birimleri mamure olarak geçmiş, mutasavvıflar vefat edince buraya defnedilmiştir.

Özellikle Selçuklu döneminden kalan ve büyük değeri olan çok sayıda cami ve mescit bulunmaktadır (Tapur, 2009). Alâeddin Tepesi'nin doğu ve batı aksında bulunan, XIII. yüzyıldan günümüze ulaşan bu cami ve mescitler şöyle sıralanmaktadır; Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi, Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi, Hoca Hasan Mescidi, Abdülmümin Cami, Abdülaziz Cami, Beyhekim Cami, Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi, Alâeddin Cami, İplikçi Cami, Şems-i Tebriz-i Cami ve Türbesi.

Farklı medeniyetlere ve dinlere ev sahipliği yapmış, çeşitli savaşlar yaşamış olan Konya, alim ve mutasavvıflar bakımından zengin bir geçmişe sahip olmakla birlikte, pek çok cami ve mescidi de içinde bulunduran bir kenttir. XIII. yüzyıldan günümüze ulaşan cami ve mescitler Konya'nın merkezinde bulunan Alâeddin Tepesi'nin çevresinde konumlanmıştır ve köklü geçmişleriyle kentin tarihi merkezinde varlığını sürdürmektedir.

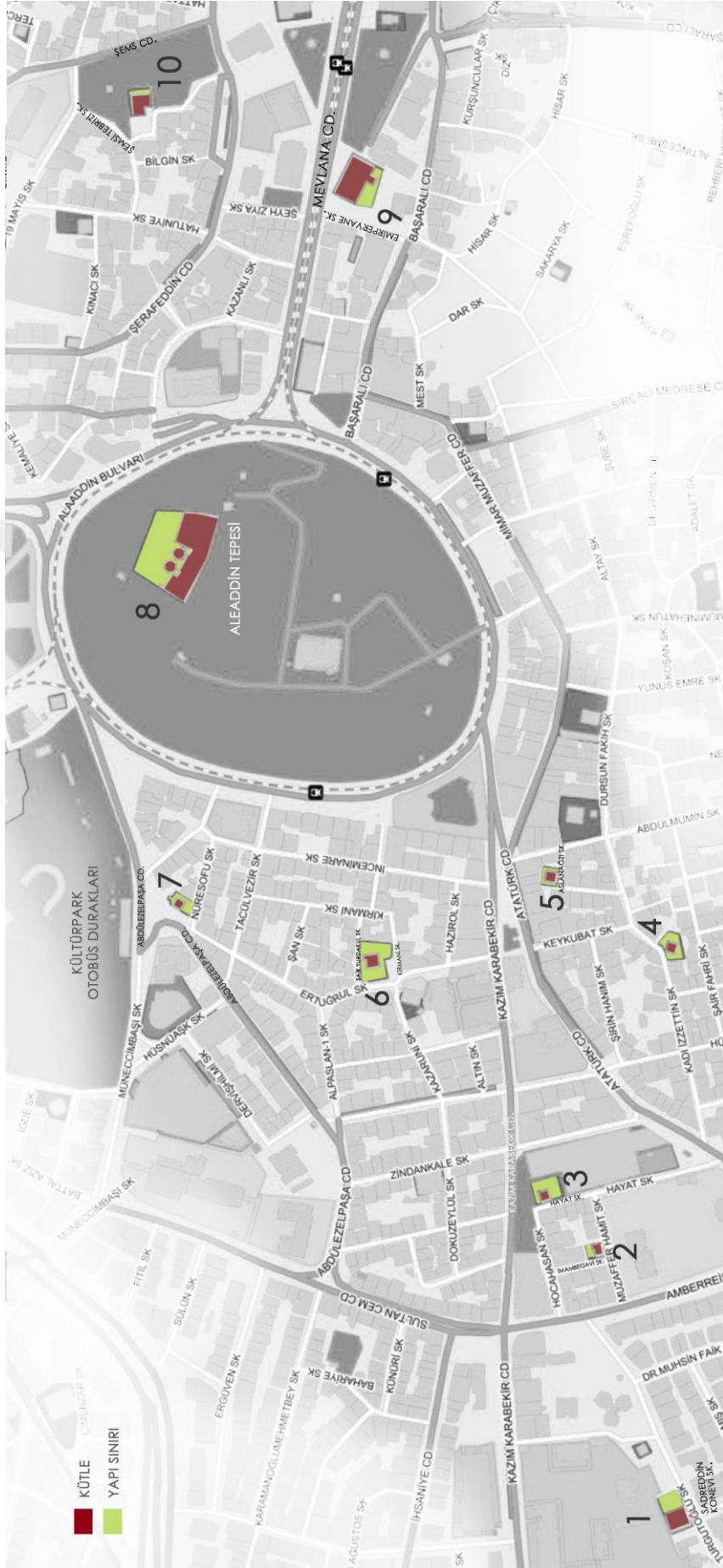
Çalışma alanının Konya şehri için önemi ve çalışma konusunun kapsamı kentsel bellek bakımından daha önce araştırılmadığı için diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

4. XIII. YÜZYIL TARİHİ KONYA CAMİ VE MESCİTLERİNİN YAKIN ÇEVRELERİ İLE İNCELENMESİ

Bu bölümde çalışma kapsamındaki 10 adet cami/mescit ele alınmıştır. Kentin ticaret, turizm ve dinlenme alanlarının da içinde olduğu, çekirdek konumunda olan Alâeddin Tepesi'nin batısında ve doğusundaki XIII. yüzyıl camileri ve mescitleri hakkında mimari, tarihi ve güncel bilgiler karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Çalışma kapsamındaki ibadethanelerden 2 tanesi mescit, diğerleri ise cami olarak geçmektedir. Mescit olarak adlandırılanlar; Hoca Hasan Mescidi ve Zevle Sultan Mescidi'dir.

Şekil 3.1.'de yeşil alanlar yapı sınırını belirtirken, kırmızı ile gösterilen mekanlar incelenecek yapıları göstermektedir. Yapılar şekil üzerindeki numaralara göre şu şekilde sıralanmıştır:

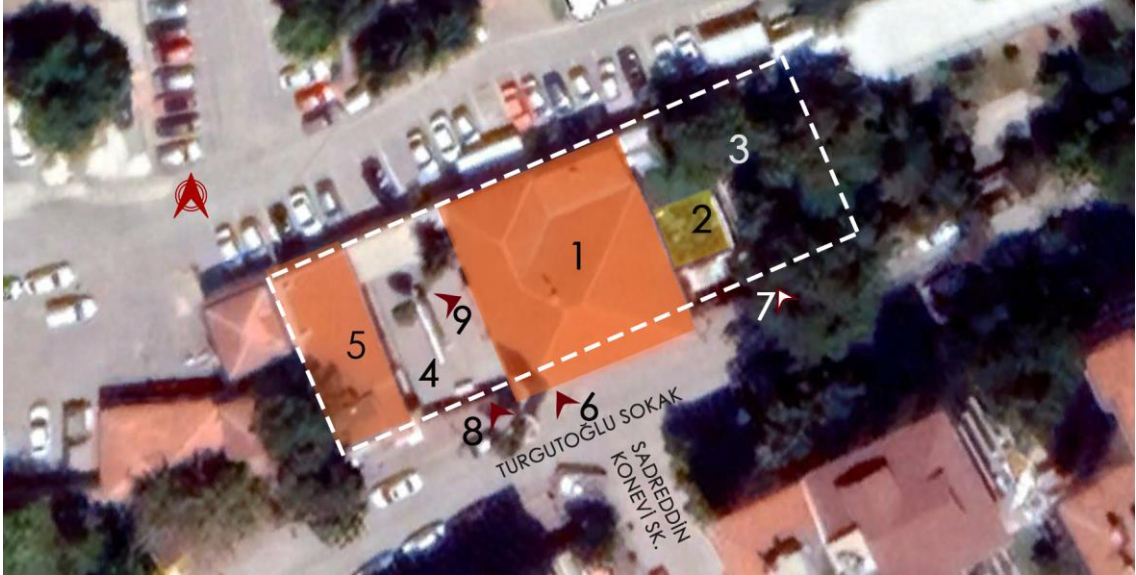
1. Sadreddin Konevi ve Türbesi
2. Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi
3. Hoca Hasan Mescidi
4. Abdülaziz Cami
5. Abdülmümin Cami
6. Beyhekim Cami
7. Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi
8. Alâeddin cami
9. İplikçi Cami
10. Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi



Şekil 4.1. Çalışma kapsamındaki cami ve mescitler

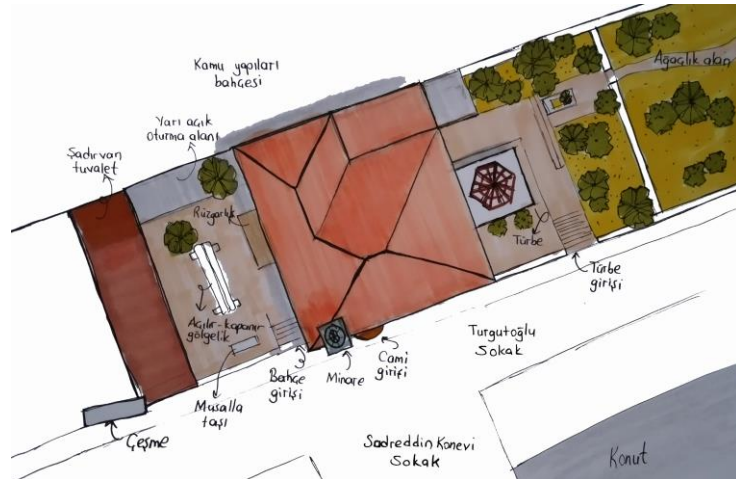
4.1. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi

Sadreddin Konevi Cami, Meram ilçesi Konevi Mahallesi Turgutoğlu Sokak, 13 numarada yer almaktadır. Alâeddin Tepesi'nin batısında bulunan caminin alanı 372 m²'dir.



Şekil 4.2. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)

Şekil 4.2’de caminin sınırları kesikli beyaz çizgilerle gösterilmiştir. 1 numaralı alan Sadreddin Konevi Camisi, 2 numaralı alan Sadreddin Konevi Türbesi, 3 numaralı alan camiye ait yeşil alandır. 4 numaralı alan, cenaze namazlarının kılındığı, camiye batı girişinin sağlayan kapı 9 numarayla gösterilmektedir. Camiye gelen cemaatin oturabileceği banklar bulunan bu alana 8 numaralı kapıdan giriş sağlanmaktadır. 5 numaralı alan cami kullanıcılarına hizmet eden lavabo ve tuvaletlerin bulunduğu mekândır. 7 numaralı kapıdan türbenin bulunduğu bahçeye erişim sağlanırken, camiye girişin sağlandığı ana kapı 6 numaradır.



Şekil 4.3. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi ve yakın çevresinin çizimi(Kemerci,2023)

Şekil 4.3.'te caminin ve yakın çevresinin el çizimi ile gösterimi bulunmaktadır. Caminin girişi, türbeye ulaşım, cami bahçesinde bulunan yarı açık oturma alanı, hareketli gölgeleme elemanı, musalla taşı ve şadırvan belirtilmiştir.

Yapıya giriş, güneybatı cephesinden sağlanmaktadır. Bulunduğu sokakta yol kotundan aşağıda kalan giriş kapısının üzerinde yarım daire şeklinde bir saçak ve bu saçığın altında ise 2 tane kitabe bulunmaktadır. Bunlardan alttaki olanı orijinal inşa kitabesidir. Üstteki ise tamir kitabesidir (Özönder,1989)(Şekil 4.5.).



Şekil 4.4.Cami giriş cephesi(Kemercı, 2023) **Şekil 4.5.**Giriş saçığı ve kitabeler(Kemercı, 2023)

Orijinal inşa kitabesinin metnine göre, “yapılan bu mamure içinde Sadreddin Konevi’nin bir türbesi ve kütüphanesi vardır. Mamurenin bir vakfiyesi vardır. Bu vakfiyede vakfettiği kitapların sayısı ve bunların idare ve idame şekilleri açıkça gösterilmiştir. Bu imaret ve kütüphane herkes için değil, Sadreddin Konevî’nin ashabından iyi halli, salih fakirler için yaptırılmıştır. Mamure 673 hicri, 1274 miladi yılında yapılmıştır. Fakat yapıldığı ay bilinmez bırakılmıştır.” (Özönder, 1989). Kitabenin yapıldığı zamanın hükümdarı veya yapıyı yaptıran hakkında hiçbir işaret yoktur. 1899 yılında cami ve türbe büyük ölçüde tamir edilmiştir (Konyalı, 1997). Tamir kitabesinde yazılana göre ise cami ve türbe Sultan II. Abdülhamid Han zamanında Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa zamanında 1317 yılında büyük oranda tamir edilmiştir (Özönder, 1989).

Kitabesine göre Selçuklular zamanında yapılan bu cami kendisiyle aynı adı taşıyan büyük Türk ilim ve fikir adamı Sadreddin Konevi’nin türbesini de barındırmaktadır. Sadreddin Konevi, tanınmış bir ailede dünyaya gelmiş ve Konya’ya yerleşmiştir. Babası Şeyh Mecdüddin İshak, kendisini Muhyiddin el-Arabi ile tanıştırmıştır. Onunla beraber ilim öğrenmeye başlamış, dönemindeki batını ve zahiri ilimler üzerine çalışmalar yapmıştır (Demirli, 2008). Çalışmalarına, Konya’nın ünlü zenginlerinden, hayırsever, ilim hocası Hoca Cihan’ın bağışladığı konakta yapmaya devam etmiştir. Kısa sürede bu mekân, tasavvuf sohbetlerinin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Sema derslerinin de yapıldığı bu alan mescit ve türbe ilavesi ile külliye

halini almıştır. Konevi'nin ders ve sohbetlerinden faydalanan kişilere uzun yıllar hizmet eden bu mekân, ihtiyaçları karşılamak için genişletilmiştir. Kare planlı tek kubbeli orijinal haliyle diğer Selçuklu camilerine benzeyen bu cami, yapılan eklemelerle bugünkü halini almıştır (Özönder, 1989).

Sadreddin Konevi Cami, taş temel üzerine inşa edilmiştir. Duvarlarının bir kısmında taş ve tuğla, bir kısmında kerpiç kullanılmıştır. Ahşap olan çatısının üzeri kiremit ile örtülüdür (Özönder, 1989). Tek şerefesi olan tek minaresi vardır. Doğu cephesinde Sadreddin Konevi'nin türbesi bulunmaktadır. Gövdesi açık ve kaidesi ajurlu mermer işleme bulunan, şekil olarak klasik Selçuklu kümbetlerine benzeyen türbenin üzerinde, köşeli bir tambura oturan kafes şeklinde ahşap bir külâh mevcuttur. Türbenin üstü Sadreddin Konevî'nin vasiyeti üzerine açık yapılmıştır. Türbe içerisinde mermer bir sanduka bulunmaktadır (Önder, 1962)(Şekil 4.6.).



Şekil 4.6. Caminin doğu cephesinde bulunan türbe (Kemerçi, 2023)

Caminin kapalı bir avlusu bulunmaktadır ve bu avluya kible cephesinden, kitabelerin bulunduğu minare ile mescit arasındaki kapıdan girilmektedir. 1985'lere kadar içinde bir şadırvan bulunduran bu avluya iki basamakla inilmektedir. Bugün zemini doldurularak namaz kılınmaya uygun olan yerin altında önceleri mermerden yapılmış bir havuz bulunmaktaydı. (Şekil 4.8.).



Şekil 4.7. Kapalı avluya batıdan giriş (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.8. Kapalı avlu (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.9. Mihrap ve tavan (Kemerçi, 2023)

Avlu eskiden mescit seviyesindeyken, ikinci bir kat eklenmiştir ve bunun sebebi artan ihtiyacı karşılamaktır. Güney-batı ve kuzey-doğudan açılan iki merdivenle çıkılan bu ikinci katın uzantısında, avlu girişinin tam üstünde, minare ile mescit arasında bir de kütüphane vardır (Bayram, 2018). Kütüphanedeki eserlerin hepsi, yarım asır önce Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne taşınmıştır (Özönder, 1989). Bugün camideki kütüphane bölümü kamu kullanımına kapalı tutulmakta ve eşya deposu olarak işlev görmektedir.



Şekil 4.10. Batı cephesinin yaklaşık 130 yıl önceki hali (Özönder, 1989)



Şekil 4.11. Batı cephesi günümüz (Kemerci, 2023)

Konya Kent Bilgi Sisteminde yer alan 1953 yılına ait görüntülere göre (Şekil 4.12.) Sadreddin Konevi Camisi ve Türbesinin yakın çevresinin kuzey ve doğu tarafında herhangi bir yapı bulunmazken, güneyinde bazı yapılar yer almaktadır. 1 numaralı alan camiye, 2 numaralı alan ise türbeyi göstermektedir.



Şekil 4.12. 1953 hava fotoğrafı (Kent Bilgi Sistemi, 2023)



Şekil 4.13. Turgutoğlu Türbesi ve Sadreddin Konevi Cami (URL 2)

Sadreddin Konevi mamuresinin iki yüz metre kadar doğusunda görülen Turgutoğlu Türbesi, önceleri mamurenin çevresinde bulunan büyük mezarlığa dâhil bulunmaktaydı. Geçmişte üç tarafı mezarlık, güney cephesi yol olan bu yapının güney tarafı bugün de yoldur (Oral, 2016). Mezarlıkların kaldırılması ile diğer üç cephesinde resmi ve özel binalar yer almıştır.



Şekil 4.14. Güneydoğu cephesi 1930 (URL 3)



Şekil 4.15. Güneydoğu cephesi günümüz (Kemerci, 2023)



Şekil 4.16. Doğu cephesi ve mezarlık (URL 4)



Şekil 4.17. Doğu cephesi günümüz (Kemerçi, 2023)

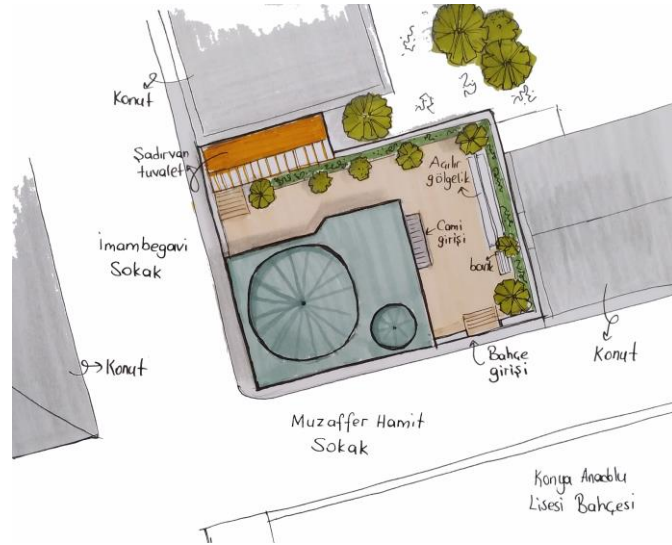
Döneminin büyük bir âlimi olan Sadreddin Konevi'nin türbesine yakın olarak defnedilmek isteyen halk, türbenin etrafında bir mezarlık oluşturmuştur (Şekil 4.16.) Uzun yıllar burası mezarlık olarak kullanılmış, ancak 1932 yılında yapılan istimlak ve kentsel değişimlerle bu mezarlık kaybolmuştur (Özönder, 1989).

4.2. Tahir İle Zühre Cami ve Türbesi

Yapı Meram ilçesi, Abdülaziz Mahallesinde bulunmaktadır. Batısındaki İmam Bağavi Sokağı ile güneyindeki Muzaffer Hamit Sokağının kesişiminde bulunmaktadır. Doğusunda ve kuzeyinde günümüzde yapılmış olan konutlar bulunur (Yavaş, 2010). Bahçeye giriş güneyindeki sokaktan sağlanmaktadır ve sokağın karşısında Konya Anadolu Lisesi bulunur.



Şekil 4.18. Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.19. Tahir ile Zühre Cami ve Türbesinin yakın çevresinin çizimi (Kemerçi, 2023)

Şekil 4.18.'de 1 numaralı alan Tahir ile Zühre Cami ve Türbesini, 2 numaralı alan caminin bahçesini, 3 numaralı alan şadırvan ve tuvalet mekânını, 4 numaralı alan bahçe girişini, 5 numaralı alan da cami girişini göstermektedir. Şekil 4.19.'da detaylı olarak çizimi verilen caminin yakın çevresinde, banklar, açılır gölgelik ve ağaçlık alanlar da belirtilmiştir.



Şekil 4.20. Güneydoğu cephesi (Kemerçi, 2023)

Bu yapı, Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştır. XIII. Yüzyılda yapılmış olan yapının tam inşa tarihi bilinmemektedir (Konyalı, 1997). Fatih dönemi Konya Evkaf Defterleri'nde Sahip Ata'ya ait Çeşme Kapısı civarında bir Dar'ül-Huffâz Mescit ve Çeşme'den bahsedilir (Yavaş, 2010). II. Bayezid devri evkaf kayıtlarına göre bu binalardan Dar'ül-Huffaz Karamanoğulları devrinde yıkılmıştır, bu yüzden vakfın gelirleri Sahip Ata Dar'ül-Hadisi'nin (İnce Minareli Medrese) müderrisine tahsis edilmiştir. Bu kayıta, gelirleri Dar'ül-Hadis'e devredilen vakfa ait binaların, Dar'ül-Huffâz, Mescit ve Çeşmeden (Kırk Çeşme-i Sahip) ibaret olduğu ifade edilmektedir (Önkol, 1996). Kayıtlarda yer alan Dar'ül-Huffâz ve Kırk Çeşme isimli yapılardan günümüze ulaşan yoktur. Vakıfta Çeşme Kapısının yakınında olduğu söylenen Mescidin ise konumu itibariyle ele aldığımız bina olduğu anlaşılmaktadır. Asıl

halini büyük oranda koruyabilmiş olan binanın, Osmanlı döneminde geçirdiği tadilatla alakalı herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Cumhuriyet döneminde ise bina kapsamlı iki onarım geçirmiştir. Mescidin uzun süredir ibadete kapalı olduğunu, 1944 yılında binayı inceleyen İbrahim Hakkı Konyalı söylemiştir. 1958 yılında gerçekleştirildiği belirtilen onarımın niteliği, Vakıflardaki herhangi bir kayıta bulunmamaktadır (Akmaydalı, 1982). Mescit, 1986 yılında kamulaştırılmış ve çevresindeki konutlar yıkılmıştır. V.G.M. tarafından da 1991 yılında kapsamlı bir onarım faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Yavaş, 2010). Mescit olarak inşa edilen yapı günümüzde halen mescit olarak kullanılmaktadır (Turan, 2018).

Mescide giriş, doğu cephesinden sağlanmaktadır. Bu cephede medhal bölümüne girişi sağlayan çini süslemeli, kemerli bir kapı bulunmaktadır. Giriş kapısının güneyinde, türbe bölümüne girişi sağlayan ahşap kapının üzerinde sivri kemerli bir pencere bulunmaktadır. Yapının güney cephesi sağırdır. Batı cephesinde ise üst kısımda bir havalandırma penceresi vardır. Kuzey cephesinde ise alt kısımda bir adet havalandırma penceresi ve bu pencerenin üzerinde de iki tane kemerli aydınlatma penceresi mevcuttur (Turan, 2018)(Şekil 4.22.).

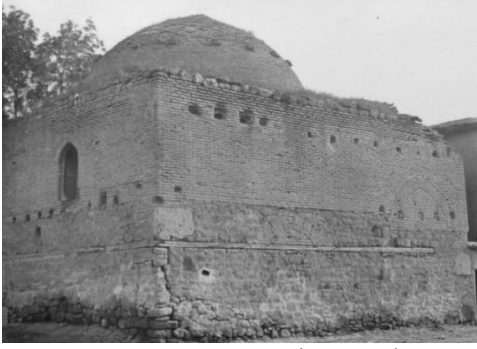


Şekil 4.21. Giriş kapısının onarım öncesi durumu (Yavaş, 2010)



Şekil 4.22. Giriş cephesi günümüz (Kemerçi, 2023)

Yapının onarım öncesindeki fotoğrafında (Şekil 4.22.) görüldüğü üzere kuzeydoğu cephesinde yüksek yapılar bulunmamaktadır. Ancak günümüzde (Şekil 4.23.) kuzeydoğu cephesinde 5-6 katlı yapılar mevcuttur. Konya Kent Bilgi Sisteminde yer alan 1973 yılına ait hava fotoğrafına (Şekil 4.24.) göre 1 numaralı alan camiye, 2 ve 3 numaralı alan ise caminin bahçesinde bitişik yapılan konutları göstermektedir.



Şekil 4.23. Onarım öncesi güneybatı cephesi (Yavaş, 2010)



Şekil 4.24. Günümüz güneybatı cephesi (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.25. Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi'nin 1973 yılına ait hava fotoğrafı (Kent Bilgi Sistemi)



Şekil 4.26. Güneybatı sokak görünümü (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.27. Cami ve doğusundaki yapının durumu (Kemerçi, 2023)

Tahir ile Zühre Camisinin sahip olduğu bir de efsane vardır. Efsaneye göre çocuğu olmayan padişah ve vezir dönemin hekim ve alimlerine başvurmuşlar buna rağmen bir netice alamamışlardır. Padişah ve veziri bir gün çarşıda dolaşırken “Her kim bana altın verirse tanrı onun muradını versin” diyen bir dilenciye para vermiş ve oradan ayrılırken marifetlerim var diyen bir dervişe rastlamışlardır. Padişah dervişten gönlünden geçeni bilmesini istemiş, derviş de padişah ve vezirin evlat istediklerini ancak çocukları olmadığını söylemiştir. Derviş cebinden çıkardığı bir elmayı ikiye bölüp padişah ve vezir arasında paylaşmış ve yemelerini istemiştir. Yedikleri takdirde padişahın kız, vezirin ise erkek çocuğu olacağını ve bunları evlendirmelerini

tembihlemiştir. Elmayı yiyen padişah ve vezirin zamanı gelince çocukları olmuş ve kızın adını Zühre, oğlanın adını Tahir koymuşlardır. Tahir ve Zühre beraber büyümüş ve on yaşına geldiklerinde Zühre Tahir'i öpmüş, Tahir ise Zühre'yi dövmüş, Zühre de "Allah'ım benim sevgimin yarısını Tahir'e ver" diye dua etmiş ve Tahir Zühre'ye aşık olmuştur.

Tahir ve Zühre bu olaydan sonra birbirlerine çok bağlanmış ve sazlarını alıp birbirlerine türkü söylemişlerdir. Türküleri ve aşkları dilden dile dolaşmaya başlamıştır. Bunu gören Arap köle durumu padişahın hanımına söylemiş, padişah kızını Tahir ile evlendirmek isterken karısı bunu istememiş, bu yüzden bir sihirbaza yaptırdığı şerbeti padişaha içirip Tahir'den soğumasını sağlamıştır. Padişah Tahir'i Mardin zindanlarına sürmüş ve kızını da sarayın zindanlarına hapsedmiştir. Tahir zindandan kurtulup sevgilisi Zühre'yi görmek için Konya'ya geldiğinde Zühre'yi saraydan kaçırmak isterken yakalanmış ve bu kez bir sandığa bağlanarak Beyşehir gölüne bırakılmıştır. Göl emiri onu kurtarıp konağına getirdiği sırada Zühre'nin bir bey oğlu ile düğünün yapıldığı haberi gelmiştir. Tahir kılık değiştirip saraya girmiş ama bir muhafız onu tanıyıp öldürmüştür. Telli duvağı ile cesedin üzerine kapanan Zühre de oracıkta can vermiştir. Bu iki âşık için bir mezar yapılmış, Zühre'nin mezarında beyaz, Tahir'in mezarında ise kırmızı bir gülfidanı yetişmiştir. Arap köle de ölünce başuçlarına gömülmüştür. Bu kölenin mezarında ise kara bir çalı bitmiş ve bu çalı iki gülfidanın birleşmesine asla izin vermemiştir. Her sene âşıklar baltalarla o çalıyı kesmiş fakat çalının yine büyüdüğünü görmüşlerdir. Sonradan bu mezarlar üzerine bugünkü türbe yaptırılmıştır (Küçük, 2017).

4.3. Hoca Hasan Mescidi

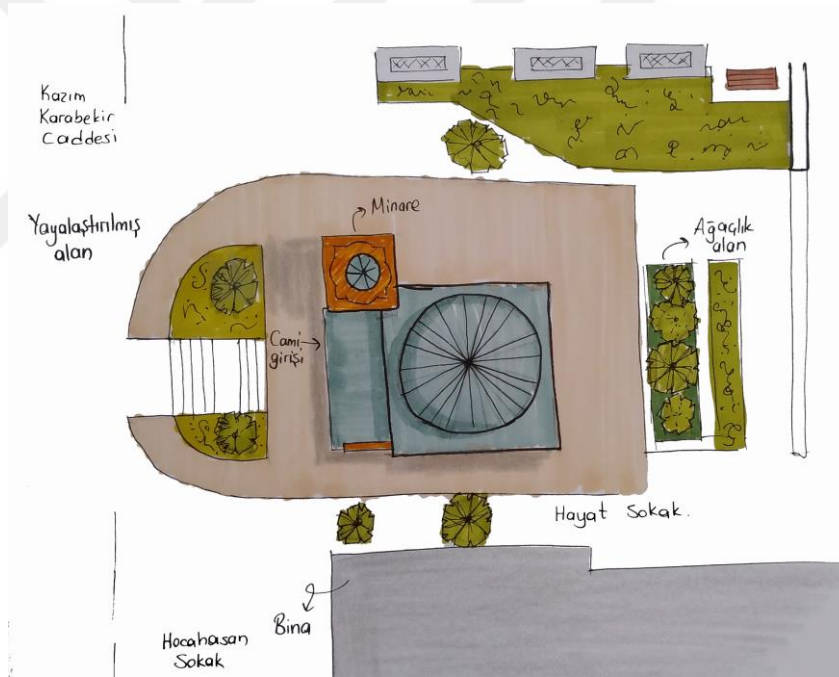
Bu yapı, Meram ilçesi, Sahibata Mahallesi, Kazım Karabekir Caddesi'nde yer almaktadır. Günümüze ulaşmış yapım kitabesi mevcut değildir. Eser Konyalı Hoca Hasan tarafından yaptırılmıştır (Önder, 1971). Selçuklu Döneminin önemli devlet adamlarından birisi olan, Konya'da bir mahalleye adını veren ve bu mahallede bir mescit yaptıran İhtiyareddin Hasan, Selçuklu sultanlarından II. Kılıçaslan (1155-1192) döneminde vezirlik yapmış birisidir (Uz, 2016).

Konya'da İhtiyareddin Mahallesi, mahalle birleştirmeleri sırasında Sahibata Mahallesi'ne dâhil edilmiştir. Bundan sonra İhtiyareddin Mahallesi ve İhtiyareddin Hasan hatırlanması güç olacaktır. Uz, mahallenin ve İhtiyareddin Hasan'ın

unutulmaması için mescidin doğusunda bulunan boşluğun uygun bir yerine İhtiyareddin Hasan ile ilgili bir makam kabrinin yapılmasının gerekli olduğunu söylemiştir (Uz, 2016).



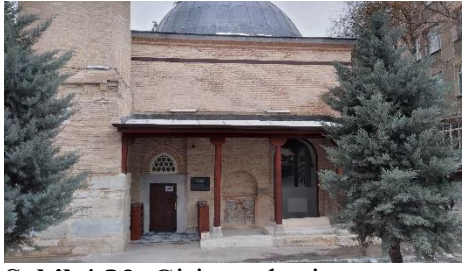
Şekil 4.28. Hoca Hasan Mescidi ve Çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.29. Hoca Hasan Mescidi yakın çevresi çizimi (Kemerçi, 2023)

Mescidin günümüzdeki yakın çevresi Şekil 4.28'de incelenecek olursa, 1 numaralı alan mescidi, 2 numara camiye ait ağaçlık alanı ve 3 numaralı alan da mescidin girişinin sağlandığı sert zemini oluşturmaktadır. Şekil 4.29.'da mescidin yakın çevresi detaylandırılarak çizilmiş olup sabit öğeler belirtilmiştir.

Mimari özelliklerinden yola çıkılarak bu yapının XIII. Yüzyılın ortalarında yapıldığı tahmin edilmektedir (Cantay, 1982). Mescit olarak inşa edilen yapı günümüzde de mescit olarak kullanılmaktadır.



Şekil 4.30. Giriş cephesi
(Kemerci, 2023)



Şekil 4.31. Güneydoğu cephesi
(Kemerci, 2023)

Bu mescit kare planlı harim bölümü, yarı açık mekân olan son cemaat mahalli ve minaresi ile Selçuklu devri üç mekânlı mescitler grubundandır. Mescitte malzeme olarak duvarların alt kısmında moloz ve kesme taş, üst kısmında ise tuğla malzeme kullanılmıştır. Harim bölümün üzeri tek kubbe ile son cemaat mahallinin üzeri ise sonradan eklenmiş tek yöne eğimli çatı ile örtülmüştür ve her ikisi de kurşunla kaplanmıştır (Tuna, 2020).

Hoca Hasan Caminin girişi ve son cemaat mahalli kuzey cephesindedir. Batı cephesi duvarının devamı ile minare kaidesi arasında kalan son cemaat mahalli dikdörtgen planlıdır. Su basman üzerinde yükseltilmiş, üç bölmeli yarı açık bir mekândır. Geçmişte üst örtüsünün kubbeli olduğu düşünülen bu bölümün üzerine, günümüzde ahşap dikmelerin taşıdığı muhdes, eğimli bir çatı yapılmıştır (Baş, 2008). Uzun süre ahşap paravanlarla kapatılıp hanımlar bölümü olarak kullanılan bu alan, son yapılan yenilemeden sonra hanımların kullanımına kapatılmıştır (Şekil 4.30.). Caminin içinde de ayrı bir hanımlar mahfili bulunmayan camide artık hanımlar bölümü bulunmamaktadır.

Son cemaat mahallinde sırlı ve sırsız tuğladan inşa edilmiş sivri kemerli bir mihrap nişi mevcuttur. Ayrıca bu bölümde mescidin bânisinin bulunduğu mezar olduğu söylenen, fakat o mezardan ve taşından hiçbir eser kalmamış ahşap sandukalı bir mezar da mevcuttur (Konyalı, 2007).

Harim bölümüne mescidin kuzey cephesinde yer alan ahşap kapıdan girilmektedir (Tuna, 2020). Harimin üzeri çift cidarlı tuğla kubbe ile örtülüdür ve hali hazırda sıva ile kaplanan kubbeye geçişinde üçlü tromp sistemi kullanılmıştır (Turan, 2018). Kubbeye geçiş elemanında da malzeme olarak tuğla kullanıldığı belirlenmiştir (Yurdakul, 2007).



Şekil 4.32. Son cemaat yeri ve sağ tarafındaki sanduka (Kemerici, 2023)

Konya Kent Bilgi Sisteminde yer alan 2005 yılına ait Hoca Hasan Mescidi ve çevresi Şekil 4.33.'de gösterildiği gibidir. Kesikli çizgiler mescit bahçesinin sınırlarını göstermektedir. Mescidin yakınında doğu ve güney cephesinde Sosyal Hizmetlere ait yapılar bulunmaktadır. Kuzey cephesinde sert zemin olmakla beraber yer yer ağaçlandırma vardır. 2013 yılına ait fotoğrafa (Şekil 4.34) göre ise doğudaki ve güneydeki yapılar yıkılmış, bu alan geçici olarak otopark yapılmıştır.



Şekil 4.33. Hava fotoğrafı-2005
(Kent Bilgi Sistemi)



Şekil 4.34. Hava fotoğrafı-2013
(Kent Bilgi Sistemi)



Şekil 4.35. Hoca Hasan Mescidi (Tuna, 2020)



Şekil 4.36. Hoca Hasan Mescidi (Tuna, 2020)

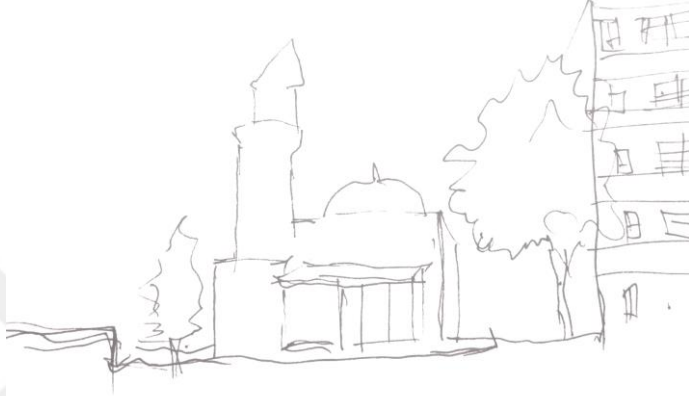
Şekil 4.37.'de kırmızı çizgi ile işaretlenen Hoca Hasan Mescidi'nin güneyinde ve doğusunda bulunan yapılar günümüzde mevcut değildir.



Şekil 4.37. Hoca Hasan Mescidine güneyden bakış (URL 5)



Şekil 4.38. Mescidin doğusundaki yapı (Korkmaz, 2005)



Şekil 4.39. Hoca Hasan Mescidi silüet çizimi (Kemerçi, 2023)

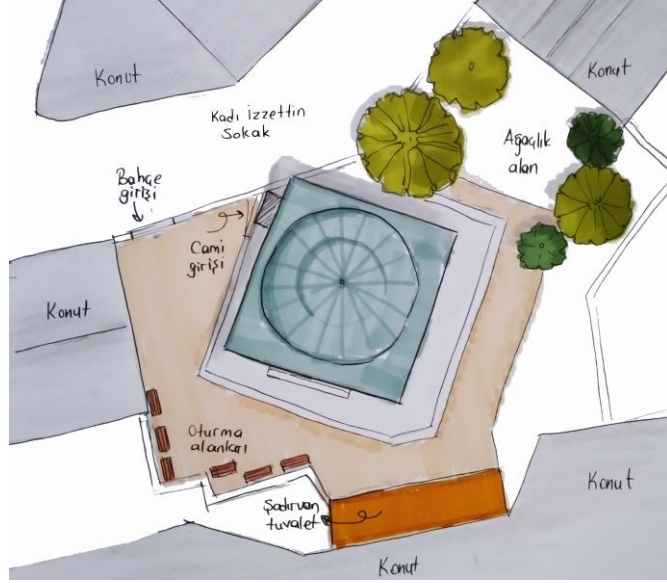
4.4. Abdülaziz Cami

Meram ilçesi Sahibata Mahallesi Kadıizzettin Sokakta Alâeddin Tepesinin Güneybatısında bulunmaktadır. Yapının alanı 95 m²'dir.

Yapının bahçesine kuzey cepheden girilmektedir. Diğer 3 cephesi konutların bahçesi ile bitişik nizamda bulunduğu için camiye bu cephelerden erişim sağlanamamaktadır.



Şekil 4.40. Abdülaziz Cami yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.41. Abdülaziz Cami ve yakın çevresinin çizimi (Kemerci, 2023)

Şekil 4.40’da gösterildiği üzere 1 numaralı alan Abdülaziz Cami’yi göstermekte, 2 numaralı alan tuvalet ve şadırvan alanını göstermektedir. 3 numaralı alan caminin girişinin de olduğu kullanım alanıdır. 4 numaralı alan ise camiye ait olmayan, ancak cami bahçesinden erişimi olabilen ağaçlık bir alandır. Caminin bahçesine 5 numaralı bölgeden giriş sağlanmaktadır. Camiye ise 6 numaralı alandan girilmektedir. Şekil 4.41.’de yakın çevresinin detaylı çizimi gösterilmektedir. Konutlar ile sınırlandırılan cami bahçesinde, oturma alanları banklar ile oluşturulmuştur. Girişinin konumu sebebiyle ağaçlık alan oturma alanı olarak kullanılmamaktadır.



Şekil 3.42. Batı cephesi (Kemerci, 2023)



Şekil 3.43. Güneydoğu Cephesi (Kemerci, 2023)

Üzerinde kitabesi olmayan caminin, 1962 yılında bulunan çini mihrabındaki kitabeye göre bu cami, (H. 651) M. 1253 yılında, II. Gıyaseddin Keyhüsrev’in oğlu II. Keykavus (1249-1262)’ un zamanında yapılmış olup kimin yaptırdığı belli değildir (Önder, 1971).

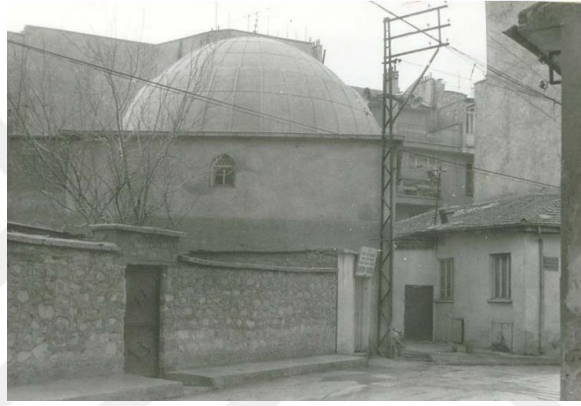
Tek bölümden oluşan ibadethaneler kategorisindedir. Caminin beden duvarları alt kısımlarda taş, üst kısımlarda tuğla kullanılarak tamamlanmıştır. Zeminin dolmasından dolayı temeli biraz daha aşağıda kalmıştır (Erdemir, 2001). Tuğladan

yapılan kubbenin dışı kurşunla kaplıdır. Kare plana sahip tek kubbeli bu caminin minaresi bulunmamaktadır.

Yol kotundan yaklaşık 80 cm aşağıda bulunan caminin girişi batı cephesinin en solundadır. Girişin önünde ahşap bir camekân vardır. Girişin sağında kare bir pencere ve üstünde sivri kemerli başka bir pencere vardır. Batı cephesinin (Şekil 4.42.) üst tarafında orta alanda kemerli başka bir pencere daha bulunur.

Güney cephesinde kalın bir payanda ve üst tarafında aydınlatma penceresi bulunur. Doğu cephesinde üst orta alanda diğer aydınlatma penceresi vardır.

1961 yılında müze yönetiminin, 1991’de ise Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nün üstlenmesi ile iki kez yenileme geçirmiştir (Baş, 2008).



Şekil 4.44. Kuzey Cephesi (Baş, 2008)

Şekil 4.44’de görüldüğü üzere caminin batısında bir ev bulunmaktadır. Camiye giriş, bu evle cami arasındaki küçük kapıdan sağlanmaktadır. Caminin yakın çevresinde bulunan konutların yüksekliği, camiye saygılı bir şekilde tasarlanmamıştır.



Şekil 4.45. Doğuda bulunan pergolalar (Kemerici, 2023)



Şekil 4.46. Güneydeki banklar (Kemerici, 2023)

Caminin doğusundan sert zemin üzerinde pergolalar bulunmaktadır (Şekil 4.45.). Altında oturmak için tasarlanan pergolaların bankları yerinden kaldırılıp caminin

girişine yakın olan yere, bahçenin güneyine taşınmıştır. Ayrıca bankların olduğu alan lavabo ve tuvalet mekânına da yakın bulunmaktadır (Şekil 4.46.).

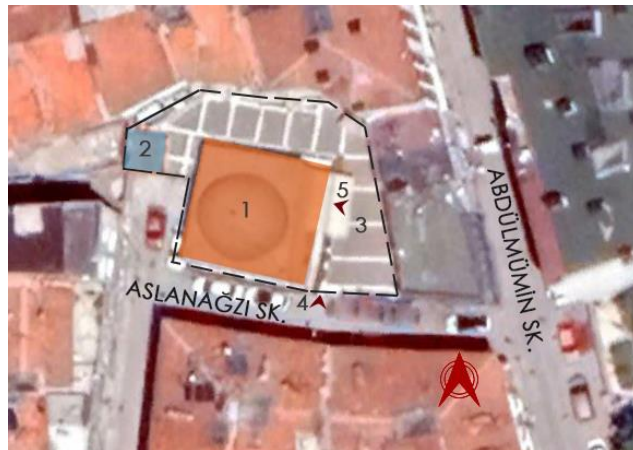


Şekil 4.47. Caminin kuzeyinde bulunan tuvalet ve lavabo (Kemerçi, 2023)

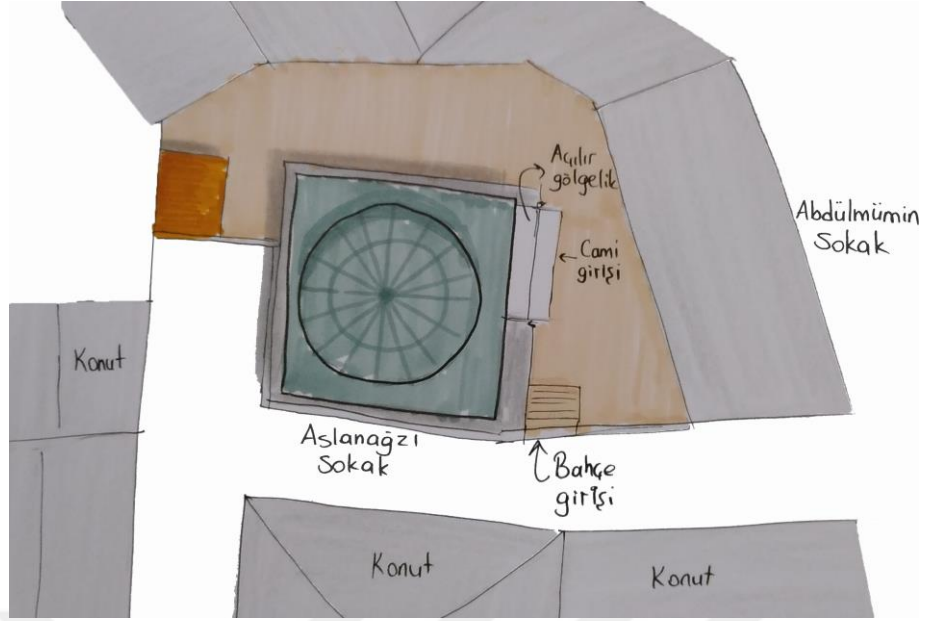
4.5. Abdülmümin Cami

Abdülmümin Cami, Meram ilçesi, Abdülaziz Mahallesi, Aslan Ağzı Sokak'ta Nasuhbey Darülhuffazı'nın yakınında bulunmaktadır. Bu yapı Abdü'l-Mü'min adını, yakın çevresindeki hankâhında görevli olan Mü'min Halife adındaki ünlü Kadiri tarikatı âliminin adından almış ve zamanla böyle tanınmıştır. Mescidin doğu cephesinde bulunan kitabesine göre ise Megaribe (Yediler) Mescidi adıyla anılan yapının, miladi 1275 (H.674) yılında, Emir-i Hac-zade Mahmut tarafından yenilendiği anlaşılmaktadır. Bu yapının dükkân, ev, fırın, hamam, tarla, değirmen, su dolabı yerleri, bağ, köy, tuz pazarı ve çiftlik gibi zengin gelirleri olan pek çok vakıf mülkleri de bulunmaktaydı (Önder, 1971).

Dikdörtgen planlı bir harim kısmına sahip olan yapı tek mekânlı camiler grubunda yer almaktadır. Harim bölümüne giriş, doğu cephesinden sağlanmaktadır. Bu cami, tarih boyunca süregelen çevresel değişikliklerden dolayı yol kotundan daha alt kotta kaldığı için, bahçesine ulaşım beş basamakla sağlanmaktadır. Bahçesine giriş ise yapının güney cephesinde olan sokaktan üç basamakla sağlanmaktadır (Turan, 2018).

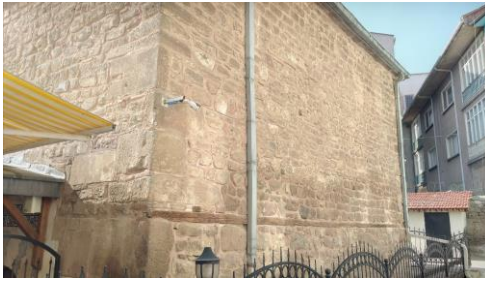


Şekil 4.48. Abdülmümin Cami yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.49. Abdülmümin Cami yakın çevresi çizimi (Kemerici, 2023)

Şekil 4.48.'de Abdülmümin Cami'nin yakın çevresi hava fotoğrafı üzerinden gösterilmektedir. Buna göre 1 numara camiyi, 2 numara tuvaleti, 3 numara caminin girişinde bulunan sert zemin alanı, 4 numara bahçe girişini ve 5 numara da cami girişini göstermektedir. Şekil 4.49.'da ise caminin yakın çevresinin el çizimi yöntemiyle detaylandırılmış durumu verilmektedir. Cami bahçesinde yeşil alan veya ağaçlık bölge bulunmamakta, hareket edebilen açılır gölgeleme elemanı ise cami girişinde bulunmaktadır.



Şekil 4.50. Kuzey cephesi (Kemerici, 2023)



Şekil 4.51. Giriş cephesi (Kemerici, 2023)

Caminin harım kısmına girişin olduğu doğu cephesinde, kapının güneyinde bir adet havalandırma penceresi bulunmaktadır (Şekil 4.51.). Üst kısımda ise bir adet aydınlatma penceresi vardır. Batı cephesinde üst kısımda bir adet havalandırma penceresi bulunurken, mihrabın yer aldığı güney cephesinde ise, mihrabın iki yanında birer havalandırma penceresi ve üzerinde bir adet aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mescidin kuzey cephesi ise sağır bir cephedir. Abdülmümin Cami, giriş cephesinde belirli bir yükseklikten sonra moloz taşın kullanıldığı tek örnektir (Aktaş Yasa, 2016). Yapının duvarlarında genellikle moloz taş ve yer yer kesme taş, kubbesinde ise tuğla

malzeme kullanılmıştır. Kubbenin üzerinde tuğla malzeme ile yapılmış pek çok çıkma bulunmaktadır. Kubbe günümüzde kurşun kaplıdır. Tuğla malzeme iç mekânda ise sıvayla kaplanmıştır. Giriş kapısı basık kemerli olarak tasarlanmış ve mermer malzeme kullanılmıştır (Turan, 2018).



Şekil 4.52. Doğu Cephesi eski durumu (Konyalı, 1997)



Şekil 4.53. Doğu cephesi günümüz (Kemerçi, 2023)

Abdülmümin Cami'nin eski fotoğrafında görüldüğü üzere yol ve cami bahçesi aynı kottadır (Şekil 4.52.). Ancak süreç içerisinde yapılan şehir planlamaları ve çevresel düzenlemeler ile bu durum değişikliğe uğramış, yol kotundan aşağıda kalmıştır. Ayrıca o dönemde caminin kuzey ve batı cephelerinde cami ile aynı yüksekliğe sahip binalar bulunurken, bugün aynı yerde daha yüksek binalar bulunmaktadır. Bu yüksek yapılardan dolayı caminin silueti değişmiş, kent içinde algılanma durumu azalmış ve görünürlüğü yitirilmiştir (Şekil 4.53.).

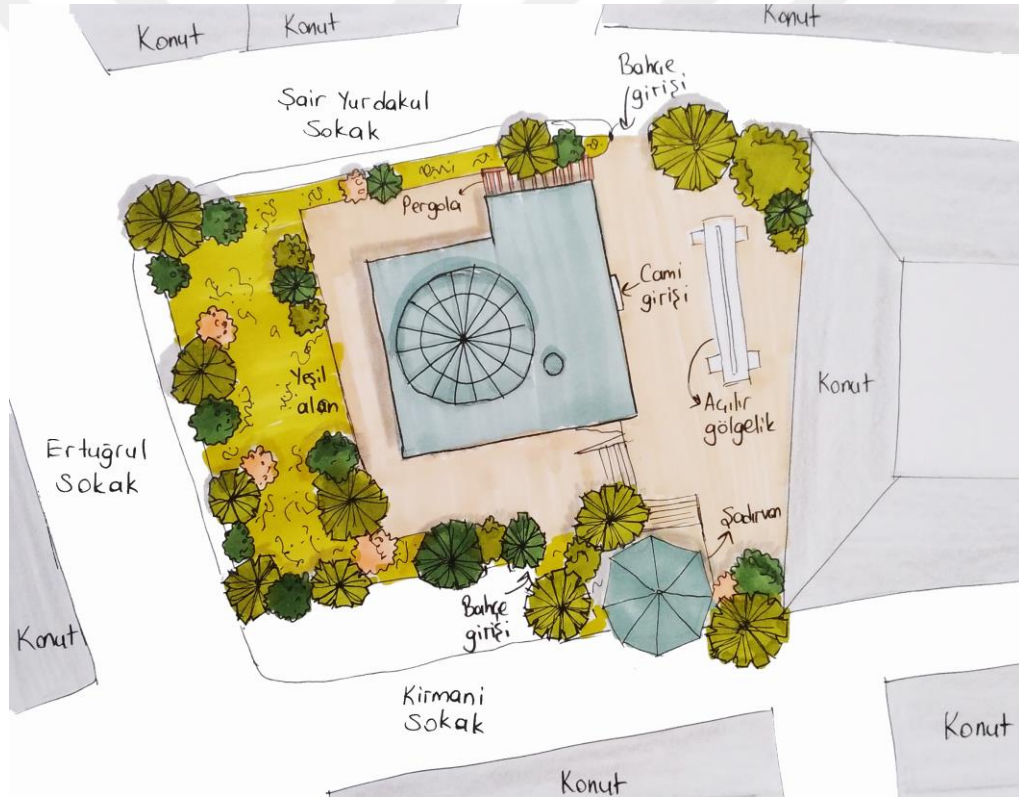
4.6. Beyhekim Cami

Beyhekim Cami, Selçuklu ilçesi, İhsaniye Mahallesi Şair Yurdakul Sokak'ta Alâeddin Tepesinin batısında bulunmaktadır. Yapının alanı 170 m²'dir.

Aşağıdaki Şekil 4.54.'de Beyhekim Cami'nin yakın çevresi hava fotoğrafı ile gösterilmektedir. 1 numara camiye, 2 numara caminin doğusunda olan ve gerektiğinde namaz kılınabilen sert zeminli alanı, 3 numara caminin şadırvanını, 4 numara cami bahçesinin kuzey kapısını, 5 numara cami girişini, 6 numara cami bahçesinin güney kapısını ve 7 numara da caminin batısında bulunan ağaçlık ve yeşil alanı göstermektedir. Şekil 4.55.'de ise caminin yakın çevresi çizim tekniği ile gösterilmiş, sabit ve hareketli öğeler belirtilmiştir. Bahçenin kuzeyinde camiye bitişik pergola, doğusunda hareketli olan açılır gölgelik elemanı bulunmaktadır. Caminin doğu ve batı cephelerinde kot farkı olduğundan aralarında merdiven ve rampa kullanılmıştır.



Şekil 4.54. Beyhekim Cami yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.55. Beyhekim Cami ve yakın çevresinin çizimi (Kemerçi, 2023)

Caminin bitişiğinde Beyhekim'in türbesi bulunmaktadır. Cami ve türbesinin kitabesi bulunmamaktadır. Bundan dolayı tam olarak yapılış tarihi ve yapan bilinmemektedir. Ama banisi, yani camiyi yaptıran kişi, mescide adını veren Beyhekim'dir. Beyhekim'in yaşadığı dönem düşünülerek caminin tarihi XIII. yüzyılın ikinci yarısı olarak geçmektedir. Beyhekim'in asıl adı Ekmelüddin Müetted El Nacuvani olarak aktarılmaktadır (Ebiri, 2021). Nacuvani'den de anlaşıldığı üzere

Nahcıvanlı olan Beyhekim, Mevlana'nın ve ailesinin doktorluğunu yapmıştır. Beyhekim "Tabiblerin Maliki" ve "Tabiblerin Sultanı" olarak da bilinmektedir (Özçetin, 2022).



Şekil 4.56. Kuzeydoğu cephesi
(Kemerci, 2023)



Şekil 4.57. Güneydoğu cephesi
(Kemerci, 2023)

Beyhekim Cami'nin bahçesine güneydoğudan girilmektedir. Giriş, yol ile aynı kotta bulunur. Caminin güneydoğusunda bahçenin köşesinde 6 basamakla çıkılan bir şadırvan bulunmaktadır. Caminin güney, batı ve kuzey cephelerinin çevresi, doğu cephesindeki zeminden düşük kottadır (Şekil 4.57.).

Beyhekim Cami, kare planlı bir yapıdadır ve üzerinde tek kubbe vardır. Kubbe malzemesi tuğla, balıksırtı şeklinde örülerek kullanılmıştır. Harim bölümü ve son cemaat bölümü bulunur (Yaldız, 2018). Girişin sağ tarafında türbe bölümü, sol tarafında ise kadınlar bölümü vardır (Şekil 4.58-59).



Şekil 4.58. Türbe girişi (Kemerci, 2023)



Şekil 4.59. Kadınlar girişi (Kemerci, 2023)

Cami pek çok onarım geçirmiştir. Cumhuriyetten önceki onarımlar tam olarak bilinmemektedir. Cumhuriyet döneminde 1964 yılında Konya Müzesi tarafından yapılan onarımlarda aksaklık yaşandığı bilinmektedir. Aksaklıklardan dolayı sonraki yıl Vakıflar Genel Müdürlüğü onarımı devralmıştır. Daha sonra 1989 yılında bir onarım yapmıştır (Arslan, 2017).

Beyhekim Cami, ahşap bir mihraba sahiptir (Şekil 4.60.). Asıl mozaik çini mihrap kaçırılmıştır. Akıbetine dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Özçetin, 2022).



Şekil 4.60. Günümüzdeki ahşap mihrap
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.61. Mozaik Çini Mihrap
(Özçetin, 2022)

Günümüzde camide bulunan ahşap mihrabın aslı Almanya'nın Berlin şehrinde. Mozaik çini tekniğiyle yapılan mihrap, Almanya İslami Eserler Müzesinde sergilenmektedir (Özçetin, 2022).

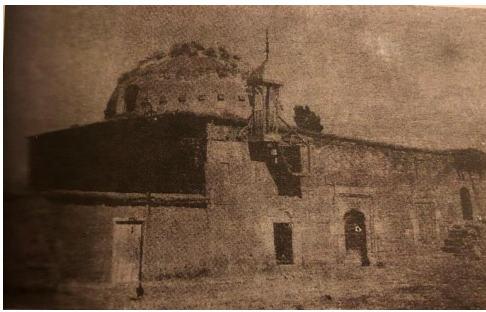


Şekil 4.62. Doğu Cephesi
(Tevfik Ataberk arşivi)



Şekil 4.63. Kuzeydoğu cephesi (Kemerçi, 2023)

Şekil 4.62.'deki doğu cephesi fotoğrafında, sağ tarafta türbenin yanında merdivenle ulaşılan bir kapı olduğu görülmektedir. Günümüzde camiye bitişik böyle bir mekân yer almamaktadır (Şekil 4.58.). Caminin güney cephesine bitişik başka bir yapının olduğu, ancak günümüze ulaşmadığı da söylenebilir. Konyalı'nın fotoğrafına göre giriş cephesinin sol tarafındaki pencerenin üstünde minare görünümlü küçük bir mekân bulunmaktadır (Şekil 4.64.). Ancak günümüzde böyle bir mekân olmayan caminin herhangi bir minaresi de yoktur.



Şekil 4.64. Güneydoğu cephesi
(Konyalı, 1997)



Şekil 4.65. Güneydoğu cephesi günümüz
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.66. Beyhekim Cami 2004 yılı havadan görünümü (Kent Bilgi Sistemi)



Şekil 4.67. Beyhekim Cami günümüz havadan görünümü (Kent Bilgi Sistemi)

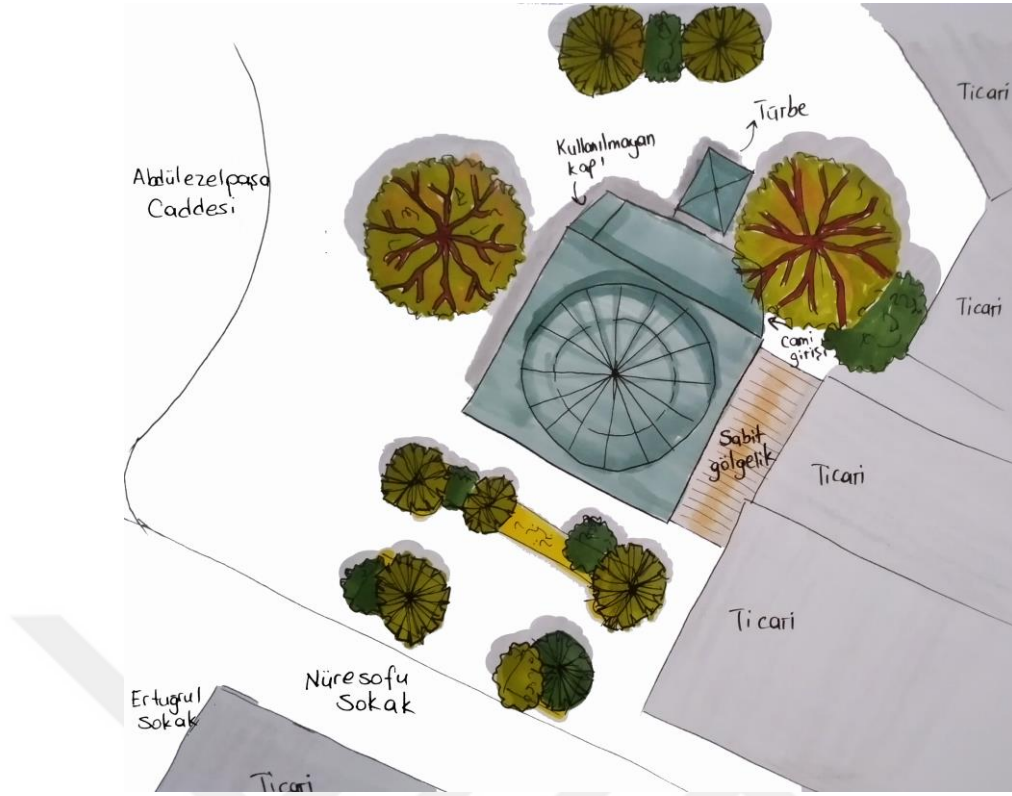
Konya Kent Bilgi Sisteminden elde edilen hava fotoğraflarına göre Beyhekim Cami'nin 2004 ve 2023 yıllarındaki görünümünde konut bakımından farklılık görülmemektedir. Cami bahçesindeki ağaç sayısı artırılmış ve var olan ağaçlar gelişmiştir (Şekil 4.66. ve 4.67.).

4.7. Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi

Zevle Sultan Mescidi, Selçuklu ilçesi, İhsaniye mahallesi Abdülezelpaşa Caddesinde, Alaeddin Tepesinin batısında yer almaktadır. Yapı alanı 81 m² dir (Kent Bilgi Sistemi). Zevle Sultan Mescidi'nin kuzeyinde, mescidin adını aldığı Zevle Sultan'ın Türbesi bulunmaktadır. Türbeden dolayı bir zamanlar mescidin çevresindeki mahalle ise Zevle Sultan Mahallesi olarak anılmıştır (URL-6).



Şekil 4.68. Mescit ve Türbenin yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.69. Zevle Sultan Mescidi ve Türbesinin yakın çevresi çizimi (Kemerici, 2023)

Şekil 4.68'deki vaziyet planına göre, kırmızı kesik çizgiler yapının sınırlarını belirtmektedir. 1 numara Zevle Sultan Mescidi'ni, 2 numara ise Zevle Sultan Türbesini göstermektedir. Kamusal alanla herhangi bir ayırıcı elemanı olmayan bu mescidin yakın çevresinde kafe ve restoran gibi çeşitli ticaret alanları bulunmaktadır. Mescidin batısında bulunan kapı (3 numara) kullanıma kapalıdır. Mescide giriş doğudaki kapıdan (4 numara) sağlanmaktadır. 5 numaralı alan, caminin sahip olduğu sınırlar dâhilinde olmasına rağmen günümüzde bir işletmenin kullanımında bulunmaktadır (Şekil 4.76).



Şekil 4.70. Batı Cephesi (Kemerici, 2023)

Zevle Sultan mescidi tümüyle tuğladan inşa edilmiş bir yapıdır. XIII. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığından, dönemin çoğu mescitlerinde olduğu gibi tek harim bölümü olan ve minaresi olmayan bir mescittir (Aktaş Yasa, 2016). Üstünü örten tek ve sağır kubbe yakın tarihte çimento ile sıvanmıştır. Batı cephesinde bir adet, güney cephesinde altı üstü iki penceresi vardır. Kapısı kırmızıdır ve mavi damarlı değerli bir

taşla sövelenmiştir. Kapının üstünde bulunan kabartmalı ve oymalı bir firizin başka bir mimarî eserden nakledildiği anlaşılmaktadır. Mermer taşın üstünde bir Selçuk sülüsü ile yazılan dört satırlık Arapça kitabe bulunmaktadır (URL-6).

Kitabede inşa tarihi ve yaptıranın adı geçmemektedir. Ancak bunun mescit kitabesi olduğu, yapıldığı dönemin hükümdarının adını bahsetmesinden anlaşılmaktadır. Çünkü zaviyelerde yapıldığı devrin hükümdarından bahsedilmemektedir. Bu kitabede ise Sultan Alâeddin'den bahsedilmektedir. Sultan'ın babası zikredilmediği için I. Alâeddin olduğu düşünülmektedir. Eğer mescit II. ve III. Alâeddin zamanlarında yapılmış olsaydı mutlaka hükümdarın babasının adının da bahsedileceği söylenmektedir (URL-7). Ve ayrıca I. Alâeddin Keykubad (616-634 H.) M. 1219-1236 yılına kadar hükümdarlık yaptığından mescidin de 1219-1236 yılları arasında yapılmış olduğu kabul edilmektedir (URL-7).

Velilerden olan Zevle Sultan'ın kim olduğu hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Mehmet Önder Bey, Zevle Sultan'ın Selçuklular devrinde yaşamış bir evliya olduğunu, hatta bir kadın olduğu söylendiğini belirtmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı bu bilgiyi onaylamamış ancak karşıt bir açıklama da yapmamıştır (URL-6).

Yüzyıllarca ayakta kalan mescit zamanla harap olmuş, 19. yüzyıl başlarında ise bir süre ahır olarak kullanılmıştır. Daha sonra Abdülvâhid Çelebi tarafından küçük bir tamirle 1960 yılında ibadete açılmıştır (URL-6). Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1998 yılında son onarımı yapılan Zevle Sultan Mescidi, günümüzde de ibadete açık olup iç kısımdaki türbe bölümü mescitten ayrılıp dış kısma alınmıştır. Ayrıca yapılan onarımlar sırasında, kuzey duvarına bitişik olarak ateş tuğlasında yapılan bir yapı eklenmiş ve bu alana da kuzeyden bir kapı açılarak mescide giriş sağlanmıştır (Badem, 2021).



Şekil 4.71. Doğu cephesi ve yarı açık mekan
(Kemerici, 2023)



Şekil 4.72. Kültürpark ile durumu
(Kemerici, 2023)

Zevle Sultan Mescidi, Kültürpark Otobüs Duraklarının güneyinde bulunmaktadır ( ekil 4.72). Doğusunda bulunan yapı ile arasında bir koridor oluşmuş ve bu koridorun üstü gölgeleme elemanı ile kapatılıp yarı açık bir mekân oluşturulmuştur ( ekil 3.71).



Şekil 4.73. Onarımdan  nce (URL-6)



Şekil 4.74. Doğuda gölgeleme yokken (URL-6)



Şekil 4.75. Güneybatı cephesi (URL-7)



Şekil 4.76. Güneybatı cephesi günümüz (Kemerici, 2023)

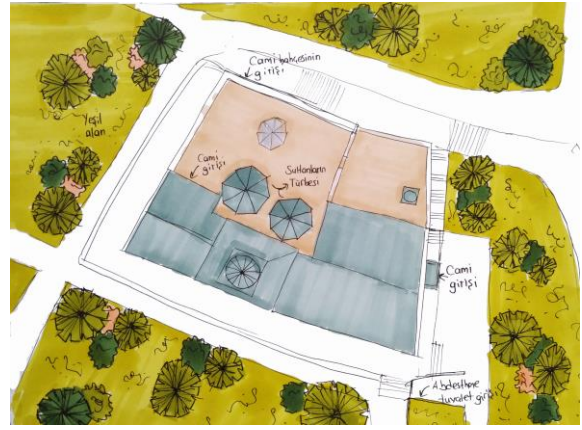
Zevle Sultan Mescidi'nin güneybatı cephesinin eski fotoğrafına göre ( ekil 4.75.) mescidin kuzey ve güney cepheleri tamamen kapalıdır. Batı cephesindeki giriş kapısının bir saçağı bulunmakta ve kapı, yol kotundan 1 basamak yukarıda konumlanmaktadır.

4.8. Alâeddin Cami

Alaeddin Cami, Selçuklu ilçesi, İhsaniye Mahallesi, Alâeddin Bulvarı, Konya'nın merkezi olan Alâeddin Tepesi'nde bulunmaktadır. Yapımına Selçuklu Sultanı I. Rükneddin Mesud (1116-1156) zamanında başlanan cami, I. Alâeddin Keykubad zamanında (1221) tamamlanmıştır ( aęlar, 2018).



Şekil 4.77. Alâeddin Cami ve yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.78. Alâeddin Cami ve yakın çevresi çizimi (Kemerçi, 2023)

Alâeddin Cami ve yakın çevresi Şekil 4.77.'de gösterildiği gibidir. Buna göre 1 numara camiyi, 2 ve 3 numara türbeleri, 4 numara sarnıç, 5 numara kuzey girişini, 6 numara doğu girişini, 7 numara caminin kuzeydeki bahçesini ve 8 numara da cami girişinde olan sert zemini göstermektedir. Şekil 4.78.'de cami ve çevresinin yakın çevresi çizim olarak daha detaylı olarak belirtilmiştir.

Caminin batı cephesindeki duvarda iki kitâbe vardır. Bunların her ikisinde de Sultan Alâeddin'in adı Keykubad olarak geçmektedir. Doğu cephesindeki giriş kapısının üstünde bulunan uzunca kitâbede ise Konya Valisi Sürûrî Paşa tarafından, H. 1307 (M. 1889-90) yılında Sultan II. Abdülhamid'in fermanıyla, harap ve bazı yerleri yıkılmış olan caminin tamir edildiği açıklanmaktadır (Eyice, 1989).



Şekil 4.79. Doğu Cephesi (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.80. Doğu girişi (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.81. Giriş kitabesi (Kemerçi, 2023)

Caminin kuzeydeki avlusunda Selçuklu sultanlarının mezarlarının olduğu türbeler bulunmaktadır. Bu sultanlar; I. Mesud, II. Kılıçarslan, I. Gıyâseddin Keyhüsrev, II. Rükneddin Süleyman, III. İzzeddin Kılıçarslan, I. Alâeddin Keykubad, II. Gıyâseddin Keyhüsrev, IV. Rükneddin Kılıçarslan ile III. Gıyâseddin Keyhüsrev' dir. Bu türbelerin yanında yarım kalan diğer türbe ise I. İzzeddin Keykâvus adına yaptırılmıştır (Kaltakçı ve Temizci, 1991).

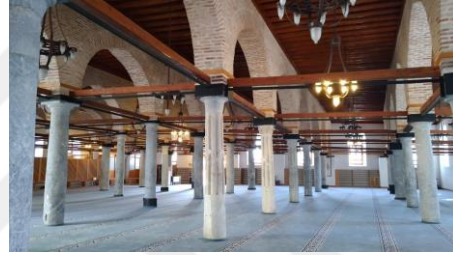


Şekil 4.82. Kuzey bahçesindeki türbeler ve sarnıç (Kemerci, 2023)

Cami, İslam mimarisi ile inşa edilmiş, üzeri ağaç ve toprakla örtülmüştür. Yapıda Roma ve Bizans devirlerine ait kırkın üzerinde mermer sütun bulunmaktadır. Caminin minberi, abanoz ağacından künekârî tekniği 1155 yılında Ahlatlı Mengü Berti tarafından yapılmış yapılmıştır (Şekil 4.83.). Çinilerle süslü mihrabın önünde çini süslemeli maksure kubbesi bulunmaktadır. Taç kapıda ise yapı ustası olarak Muhammed Bin Havlan el-Dımişkî'nin adı yazılıdır (Anonim 1, 2015).



Şekil 4.83. Ahşap minber (Kemerci, 2023)



Şekil 4.84. Cami içerisindeki sütunlar (Kemerci, 2023)

Önceleri yakınlarında evler ve bahçeler olan Alâeddin Cami'nin kuzey cephesi Şekil 4.85'deki gibidir. Caminin kuzeyinde kalan II. Kılıçarslan köşkündeki çinilerin teknik özellikleri göz önünde bulundurularak banisinin II. Kılıçarslan olduğu düşünülmüştür. F. Sarre gibi Abdülkadir Erdoğan, Mehmet Önder ve Oktay Aslanapa da banisinin II. Kılıçarslan olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. Konya'ya 1648'de gelen Evliya Çelebi, İzzeddin Kılıçarslan'ın M. 1173-74'de (H. 569) Konya Kalesi'ni yaptırdığını, kemerli büyük bir köşk ve divanhane inşa ettirdiğini bildirmektedir (Eyice, 1989).



Şekil 4.85. Alâeddin Tepesi kuzeyi (Uz, 2014)



Şekil 4.86. 1960'lar Kuzey cephesi (Tevfik Ataberk Arşivi)

Şekil 4.87'ye göre, Alâeddin Cami'nin yakın çevresi ve Alâeddin Tepesinde ağaçlar henüz büyük değildir. Caminin kuzey duvarı ise yıkılmış durumdadır. Kılıçarslan köşkünün çevresinde herhangi bir çalışma bulunmamakla birlikte, ağaçlandırma işlemi de görülmemektedir.



Şekil 4.87. Havadan çekilmiş fotoğraf (URL 8)



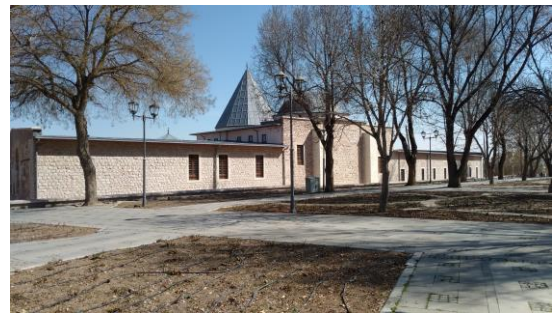
Şekil 4.88. Tepe ve caminin güneydoğudan görünümü (URL 9)

1970 yıllarında Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Alâeddin Tepesi ve çevresi üzerindeki yoğun yapılaşma, ağaçlandırma, sulama, zemin tasfiyesi, araç, servis ve yaya yolu düzenlemelerini içeren imar ve alt yapı çalışmaları yapılmaya başlanmış ancak bu uygulamalar sırasında 1940'larda yapılan kazı çalışmaları ve sonuçları dikkate alınmamıştır (Özcan ve Yenice 2008).

Şekil 4.89'a göre eskiden Alâeddin caminin güneyinde, tepenin üstünde bir süs havuzu (Kaltakçı ve Temizci, 1991) ve havuzun etrafında yarı açık ve açık oturma alanı, masa ve sandalyeler bulunmaktayken, günümüzde caminin güneyinde bu alan lale bahçesi olarak kullanılmaktadır. Havuz kaldırılmış, masa ve sandalye yerine banklar koyulmuştur (Şekil 4.90.). Önceleri ağaçlar küçük iken, zamanla ağaçlar büyümüş ve doğal gölgeleme yaparak buraya oturma ve burada vakit geçirme imkânı sağlamıştır.



Şekil 4.89. Güney cephesi ve bahçesi (Tevfik Ataberk arşivi)



Şekil 4.90. Güney cephesi ve bahçesi günümüz (Kemerçi, 2023)

Kent Bilgi Sistemi'ndeki verilere göre Alâeddin Cami ve yakın çevresi 2004 yılında kazı çalışmalarının yapılmadığı, ağaçların ve yeşil alanın korunduğu ve kullanıma açık bir alanken, 2014 hava fotoğrafına göre II. Kılıçarslan köşkünün

etrafında başlayan kazı çalışması bu alanı kullanıma tamamen kapatmıştır (Şekil 4.91-92.).



Şekil 4.91. 2004 hava fotoğrafı
(Kent Bilgi Sistemi)



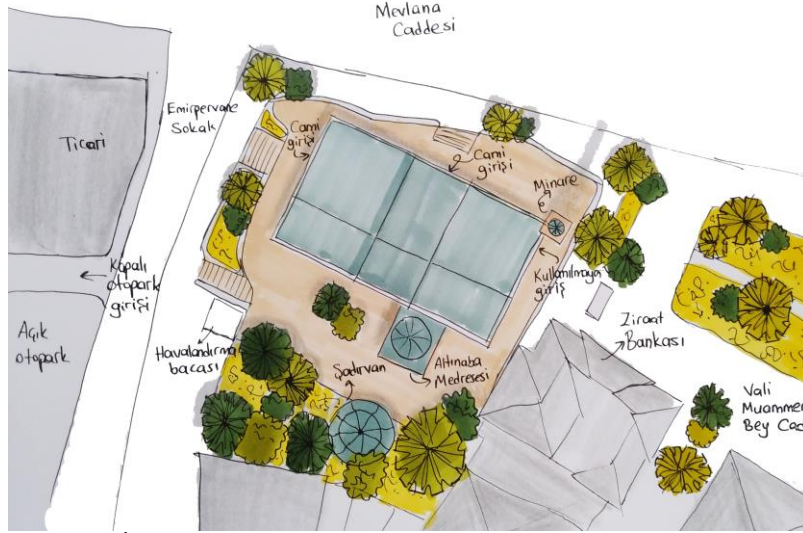
Şekil 4.92. 2014 hava fotoğrafı
(Kent Bilgi Sistemi)

4.9. İplikçi Cami

İplikçi Cami, Meram ilçesi, Sahibata Mahallesi, Mevlana Caddesi üzerinde Ziraat bankasının batısında yer almaktadır. Alâeddin Tepesi'nin ise doğusunda kalan bu caminin alanı 925 m²'dir (Kent Bilgi Sistemi).



Şekil 4.93. İplikçi Cami ve yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.94. İplikçi Cami ve yakın çevresinin çizimi (Kemerçi, 2023)

Şekil 4.93.'de İplikçi Cami ve yakın çevresinin hava fotoğrafı üzerinden anlatımı yapılmıştır. Buna göre 1 numara camiyi, 2 numara Altunaba Medresesi'ni, 3 numara şadırvanı, 4 numara ağaçlık alanı, 5 numara caminin kuzey girişini, 6 numara ise batı girişini göstermektedir. Caminin belirli bir bahçesi olmamakla birlikte oturma elemanı olan banklar da cami çevresinde bulunmamaktadır.

Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Kuzey giriş kapısındaki tamir kitabesinde ise, caminin geçirdiği aşamalar detaylıca anlatılmaktadır. Hem tamir edilmiş hem yenilenmiş hem de genişletilmiştir. Kitabeye göre M.1201 yılında Tebrizli Ebü'l-Fazl Abdülcebbar ilk camiyi yaptıran kişidir. Samurcu (Kişçi) Ebubekir (H. 733) M. 1332 yılında genişletmiş ve yenilemiştir (Konyalı, 1997). Özönder, caminin İplikçi soyundan Necibüddin Ayas tarafından onarıldığı için "İplikçi Camii" adını aldığını belirtmektedir (Özönder, 2005). Diğer bir kaynağa göre ise cami, İplikçiler çarşısında bulunduğu için –Altunaba medresesi gibi- önce İplikçiler Camii, sonra da kısaca İplikçi Camii adı ile ün kazanmıştır. Müzeler Umum Müdürlüğü tarafından 1945 yılında yenilenmiş ve bugünkü halini almıştır. Ancak 1951 yılında Konya Müzesi Klasik eserler şubesi haline getirilmiştir ve asıl işlevi dışında kullanılmıştır. 1960 yılında tekrar ibadete açılmıştır (Konyalı, 1997).



Şekil 4.95. Kuzeybatı cephesi günümüz (Kemerçi, 2023)

Yapıda en az dört devrin mimari özellikleri ve inşa malzemeleri bulunmaktadır (Konyalı, 1997). Günümüzde mihrabın altında bulunan mozaik çini kaplamalı mihrap, eserin XII. yüzyıl sonları ile XIII. yüzyıl başlarına tarihlenmesinde yeterli görülmektedir. Yaklaşık 30×40 m. ölçüsünde dikdörtgen bir taban alanı olan yapının plan şeması XIII. yüzyıl Selçuklu camilerinde benimsenen mimariye de uygundur (Mülayim, 2000).

Caminin kible tarafında meşhur Selçuklu Veziri Şemse'd-din Ebû Said Altunaba'nın yaptırdığı Altunaba medresesinin bir kısmı bulunmaktadır. Altunaba Medresesinin cami ile sınır olma durumundan başka bir ilgisi yoktur (Konyalı, 2007). Bu medrese günümüze kadar ulaşmıştır (Şekil 4.97).



Şekil 4.96. Altunaba Medresesi (Tevfik Ataberk arşivi)



Şekil 4.97. Altunaba Medresesi günümüz (Kemerçi, 2023)

Kare şeklinde olan Selçuklu tuğlası, yapının çatı örtüsünde, bütün duvarlarında, iç mekanda bulunan taşıyıcı ayaklarında kullanılmıştır ancak daha sonra çoğunun şekli ve ölçüleri değişime uğramıştır. Taş bloklar, kare şeklinde olan büyük ayakların alt kısımlarında kullanılmıştır (Paklacı, 2006). Yapının plan ve çatı örtüsündeki değişiklik 1333 yılında yapılmış olsa da, kubbelerinin 1900'lü yıllardan sonra kaldırıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır (Mülayim, 2000).



Şekil 4.98. Kuzeydoğu cephesi
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.99. Kuzey cephesi kot farkı
(Kemerçi, 2023)

Günümüzde doğu cephesinde 2 şerefeli tek minaresi bulunmaktadır (Şekil 4.98.) Caminin ana girişi kuzey cephesinde bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan yan giriş ise günümüzde kadınlar bölümüne ayrılan yere erişimi sağlamaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde yapılan kentsel düzenlemeler ile yapının çevresindeki yollar yükseltilmiş bu yüzden caminin kendisi alçakta kalmıştır. Yolların yükselmesi ile birlikte yapının ve minarenin de yüksekliği de artırılmıştır (Mülayim, 2000).

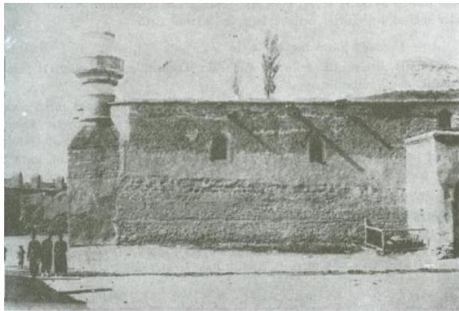
Caminin güney cephesinde ağaçlıklı yeşil alan ve bu alanın içinde de 1960'lerden sonra yapıldığı tahmin edilen betonarme bir şadırvan bulunmaktadır (Şekil 4.100.). Bu şadırvan 8 sütundan oluşmaktadır. Karşılıklı 2 sütunda duran kişiler konuşunca seslerini mikrofondan geliyormuş gibi duymaktadır. Dölgerler bunun sebebinin betonarme içindeki boşluklardan kaynaklandığını söylemektedir (Dölgerler, 2014). Bu şadırvanı yapan 1920 doğumlu Usta Halil İbrahim Sayar, şadırvanı yaparken Edirnekapı camisinin şadırvanından ilham aldığını belirtmiştir (Şahin, 2020).



Şekil 4.100. Betonarme şadırvan
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.101. Güney cephe ve otopark havalandırması
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.102. 1884 minarenin durumu
(URL 10)



Şekil 4.103. 1930 minarenin yıkılmış durumu
(URL 10)



Şekil 4.104. Minaresiz tamir edilmiş hali
(URL 10)



Şekil 4.105. Kuzey cephesi ve minare
(Kemerçi, 2023)

İplikçi Caminin 1884 yılındaki minaresine bakılırsa (Şekil 4.102.), kısa ve kalın bir minare görülmektedir. Bu minare yıkıldıktan sonra 1930 yılına ait fotoğraftaki gibi bir görünümde olan cami, daha sonra minaresiz şekilde onarılmıştır. Caminin kuzey-güney doğrultusunda 3 adet kubbe olduğu görülmektedir. Cami, yol ile aynı seviyede bulunmaktadır (Şekil 4.103.). Günümüzde ise, kuzeydoğu köşesinde bir minare bulunan cami, yol kotundan yaklaşık 2 metre aşağıda kalmıştır. Giriş kısmının üstünden başlayarak kuzeye doğru devam eden kubbeler kaldırılmış, yükseltilmiş düz çatı yapılmıştır (Şekil 4.104.).

Şekil 4.106.'da Konya Kent Bilgi Sistemi'nden alınan 1972 tarihli hava fotoğrafı görülmektedir. Buna göre 1 numara camiye, 2 numara Altunaba Medresesi'ni, 3 numara şadırvanı belirtmektedir. Caminin batısında 4 numara ile gösterilen bir yapı bulunmaktadır. Ayrıca caminin güneyinde bulunan bahçedeki ağaçların büyük olmadığı görülmektedir.



Şekil 4.106. İplikçi Cami 1972 (Kent Bilgi Sistemi)

4.10. Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi

Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi, Karatay ilçesi, Şemsitebrizi Mahallesi'nde, Şems Parkı'nda bulunmaktadır. Alâeddin Tepesi'nin doğusunda yer alan yapının alanı 283 m²'dir (Kent Bilgi Sistemi).



Şekil 4.107. Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi yakın çevresi (Google Earth görüntüsü düzenlenmiştir)



Şekil 4.108. Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi yakın çevresi çizimi (Kemerçi, 2023)

Şekil 4.107’de cami ve yakın çevresi gösterilmektedir. Buna göre 1 numara camiyi, 2 numara camiden erişim sağlanan türbe kısmını, 3 numara İshak Bey Türbesini, 4 numara caminin minaresini ve 5 numara şadırvanı ve 6 numara da oturma mekânı olarak da hizmet eden bankların olduğu ağaçlık alanı belirtmektedir.

Günümüze ulaşan kitabesi bulunmadığı için Şems-i Tebrîzî Türbesi ve Zâviyesi’nin ilk inşa tarihi tam olarak bilinmemekte, XIII. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu türbe ve zaviye bazı rivayetlere göre, Ahî yanlısı Bedreddin Gevhertaş’ın bağı veya Mevlânâ için yapılan medresenin yerine yapılmıştır. Ancak bu mekan elde edilen ilk belgelere göre türbe veya makam olarak değil zâviye olarak adlandırılmıştır. Fâtih Sultan Mehmed’in, Konya’yı Osmanlı sınırları içine dâhil ettikten sonra bu zâviyeyi (H. 881) M. 1476 yılına ait Evkaf Defteri Kuyûd-ı Kadîme Arşivi’nde (nr. 256) tespit ettirip burayı Şemseddîn-i Tebrîzî Zâviyesi olarak belirlediği ve Ârif Çelebi’nin mütevelliliğinde “gelip konan ve göçen” yolcuların kullanımına ayırdığı kayıtlardan öğrenilmektedir. Dönemin Sancak beyi Abdürrezzâk oğlu İshak Bey Arapça vakfiyesine göre, (H. 915) M. 1509’da İshak Bey bu zâviyenin mescidini genişletmiş batı cephesine iki oda yaptırıp fakirlerin kalması için ayırmış, ayrıca güney cephesine yeni bir bina ekleyerek dârülhuffâzı genişletmiştir. Bunun yanı sıra Kur’an öğrenmek isteyenler için bir mektep de yaptırmıştır. Sonradan yapılan bu ek bölümlere birkaç köy ve çiftlik vakfetmiş ayrıca kendi kabrinin de burada bulunmasını vasiyet etmiştir (Barihüda Tanrıkorur, 2010).

Şems-i Tebriz’i Cami ve Türbesi, her şeyden önce ulvi bir ziyaret mekânı olup, yüzyıllar boyu Mevleviler tarafından Makam-ı Şems olarak oldukça saygı görmüştür. Mevleviler, Mevlana Dergâhı’nı ziyaret etmeden önce burayı ziyaret etmeyi gelenek haline getirmişlerdir. Konya’yı ziyarete gelen her Mevlevî, Mevlânâ ile Şems’in bulunduğu “meracü’l-bahreyn”e (iki denizin birleştiği yer), oradan Şems-i Tebrîzî Türbesi’ne gitmişler ve sonra da Mevlânâ’yı ziyaret etmişlerdir (Barihüda Tanrıkorur, 2010).

Tam ismi Muhammed bin Ali olan Şems-i Tebriz’i Konya’ya gelen büyük alimlerdenidir. Tebriz’de doğup büyümüş, orda ilim öğrenmiş ve edeb üzere yetiştirilmiştir (Badem, 2021).



Şekil 4.109. Batı cephesi
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.110. Kuzey cephesi ve Emir
İshak bey türbesi (Kemerçi, 2023)

Moloz taştan yapılan bu cami dikdörtgen planlıdır (Badem, 2021). Ahşap kirişler üzerine kırma çatı uygulaması ile caminin üst örtüsü sağlanmış, caminin tavanında ise ahşap çatalı örtü kullanılmıştır (Kahraman, 2022). İç mekanda bezeme bulunmamaktadır. Camiye bitişik olan türbe eyvan şeklindedir ve üst örtüsü tuğladan bir külahdır (Badem, 2021).

“1955 ve 1967’de gerçekleştirilen büyük çaplı ve kötü onarımlarda Vakıflar Genel Müdürlüğü zâviyenin çevresindeki mezarlığı (XVI. yüzyıla ait İshak Paşa’nın kubbeli türbesi hariç) kaldırarak park haline getirmiştir. Daha önceki avlu içinde mevcut iki türbedar mezarı içeriye alınıp Şems-i Tebrîzî Türbesi’nin kuzeyinde mescide bitişik bir minare ile altta imam odası, üstte kadın mahfili gibi ilâveler yapılmıştır. Semâhânenin doğudaki cümle kapısının önünde bulunan ahşap camekânlı, saçakla örtülü, eskiden türbe olan girişteki mezar kaldırılmış, betonarme, camekânlı bir son cemaat yeri inşa edilmiştir. Ayrıca içeride türbe setinin önünde yer alan ahşap camekânlı bölme de kaldırılarak türbe ve semâhânenin ayrı olan mekânları birleştirilmiştir.” (Barihüda Tanrıkorur, 2010).



Şekil 4.111. Batı cephesi ve türbe
(Kemerçi, 2023)



Şekil 4.112. Doğu Cephesi
(Kemerçi, 2023)

Şems Parkı olan caminin etrafı, 1920 yılında mezarlık olarak kullanılmaktaydı (Şekil 4.114). Günümüzde ağaçlandırılmış ve sert zemin uygulanmış bu alanın aslında bir mezarlık olduğu karşımıza çıkmaktadır.



Şekil 4.113. Şems-i Tebriz'i Cami günümüz (Kemerçi, 2023)



Şekil 4.114. 1920 yılına ait fotoğraf (Tevfik Ataberk arşivi)

Günümüzde Şems-i Tebrizi Cami'nin son cemaat yeri bir saçakla örtülüdür ve bu saçakların altında dört adet mermer sütun bulunmaktadır. Burası ibadete açık değildir ve içi taşlı olarak bırakılmıştır (Şekil 4.105.).

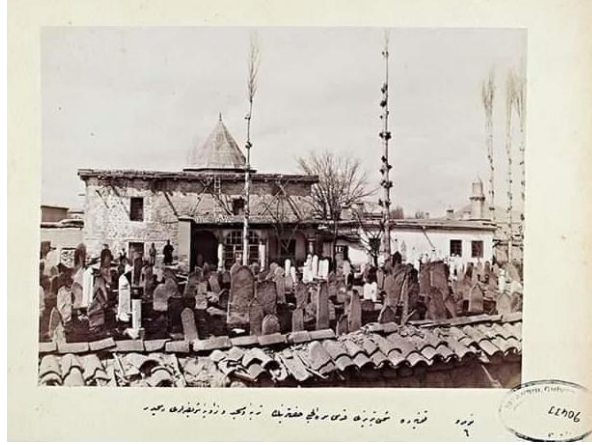


Şekil 4.115. Son onarım öncesi güneydoğu cephesi (URL 11)



Şekil 4.116. Son onarım öncesi kuzeydoğu cephesi (Mehmet Uçan arşivi)

2019 yılındaki restorasyon ve kazı çalışmasına kadar son cemaat yeri Şekil 4.115. ve 4.116.'da görüldüğü üzere ahşap çerçeveli camekanla örtülüymüş, bu restorasyon ve kazı sırasında son cemaat mahalli açılmış, bu alandaki sütunlar ortaya çıkarılmıştır. Bu bölümün Şems Camisi'nin haziresi (mezarlık bölümü) olduğu anlaşılmıştır. 5 adet Beylikler ve Osmanlı döneminde yaşamış şahsiyetlerin mezar ve mezar taşları bulunmuştur. Bulunan mezar taşlarından bir tanesinin Hz. Muhammed (as)'ın efendimizin soyundan gelen 14. yüzyılda yaşamış olan Seyyid Bin Ali Derviş Muhammed'e ait olduğu anlaşılmıştır. Diğer mezarın da Şems dergahı postnişinin Ahmet Şükrü Efendi'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tuğla örgülü 10 metre derinliğinde bir su kuyusuna ve lambrilerin sökülmesi sonucunda 17. yüzyıla ait orijinal tas mihraba da rastlanılmıştır (Ertul, 2019). Bir başka yenilik de caminin batısında yapılmıştır. Caminin arka bahçesi tamamen düzenlenmiş ve yeni bir alan oluşturulmuştur (Erdoğan, 2020).



Şekil 4.117. Şems-i Tebriz'i Cami doğu cephesi
1890 (URL 12)

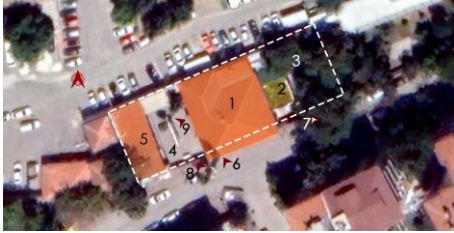
Şekil 4.117.'de Şems-i Tebrizi Cami'nin doğu cephesi ve burada bulunan mezarlık görülmektedir. Caminin kuzey duvarında bitişik olarak tek katlı bir yapı mevcutken, caminin minaresi henüz bulunmamaktadır. Giriş alanındaki son cemaat yeri de cami cephesinin yarısı uzunluğundadır.

5. XIII. YÜZYIL CAMİ VE MESCİTLERİNİN YAKIN ÇEVRELERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİ VE KENTSEL BELLEKTEKİ DURUMU

Çok katmanlı bir geçmişe sahip olan Konya'nın XIII. yüzyılda yaşadığı ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmeleri kentin imarına yansımıştır. Kentte yaşayanlar surlar içinde olan ve Alâeddin Tepesi olarak anılan höyüğün çevresinde yerleşim göstermiştir. Bu tepenin doğusu ve batısı boyunca cami ve mescit yapılarında da artış görülmektedir. Bu yapılar geçen yüzyıllar boyunca yakın çevresi ile birlikte değişime maruz kalmıştır. Çalışmada ise bu değişimleri tespit etmek ve değişimlerin kent kullanıcılarının belleğindeki yerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışma boyunca edinilen tüm verilere ve gözlemlere dayanarak çalışma kapsamındaki cami ve mescitlerin yakın çevrelerindeki son durum analiz edilip, dolaylı ve doğrudan çevrelerinde bulunan taşınır ve taşınmaz öğelerin neler olduğu belirlenmiştir. Buna göre her yapı için ayrı ayrı bilgiler yazılıp aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur (Çizelge 5.1.).

Çizelge 5.1. Çalışma kapsamındaki yapıların hava fotoğrafları ve yakın çevresinde bulunanlar (Google Earth' den yararlanılmıştır)

	1) Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi -Caminin doğusunda türbe ve yeşil alan vardır. -Batısında camiye ait bir avlu, avluda tuvalet, şadırvan, teneşir vardır. -Güneyinde konutlar bulunmaktadır. -Kuzeyinde ise Büyükşehir Belediyesi'ne ait hizmet birimleri vardır.
	2) Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi -Caminin doğusunda kalan avluda şadırvan vardır. -Batısında sokak, sokağın karşısında konut vardır. -Güneyinde sokak, ve sokağın karşısında okul bahçesi vardır. -Kuzeyinde bahçede tuvalet ve lavabo, bahçe bitişiğinde ise konut vardır.
	3) Hoca Hasan Mescidi -Güneyinde mescide ait yeşil alan bulunmaktadır. -Batısında bir sokak, karşısında ise ticari mekânlar vardır. -Doğusunda kamuya açık bir park vardır. -Kuzeyinde meydan vardır. -Caminin şadırvanı yoktur.

	4) Abdülaziz Cami -Caminin bahçesine kuzeydeki yoldan erişilmektedir. -Diğer 3 cephede caminin bahçesi ve konutlar bitişik nizamlıdır. -Güneyde bahçede tuvalet ve lavabo vardır.
	5) Abdülmümin Cami -Caminin güney cephesinde, erişimi sağlayan sokak vardır. -Kuzey cephede konutlar vardır. -Batıda çıkmaz sokak bulunur. Bu sokağın karşısında konut vardır. -Doğuda, bahçesinde şadırvan bulunmaktadır.
	6) Beyhekim Cami -Cami büyük bir bahçenin ortasındadır. -Bahçenin sadece doğu cephesi konut bahçesi ile bitişiktir. -Caminin güneyinde büyük bir şadırvan bulunur. -Bahçenin kuzey ve batı cepheleri yeşil alandan oluşmaktadır.
	7) Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi -Mescidin belirli bir bahçesi yoktur. -Doğusunda ticaret alanları vardır. -Batısında yayalar için bir mekân ve sonrasında taşıt yolu gelir. -Kuzeyinde Zevle Sultan Türbesi bulunur. -Güneyinde ise yeşil alan vardır.
	8) Alâeddin Cami -Alâeddin Tepesindedir. -Doğu, batı ve güney cepheleri yeşil alandan oluşmaktadır. -Caminin kuzeyinde bahçesi vardır ve burada Selçuklu Sultanlarının Türbesi bulunur. -Şadırvanı bulunmamaktadır.

	9) İplikçi Cami -Caminin kuzeyinde cadde vardır. -Güneyinde ise camiye ait bir bahçe ve şadırvan bulunur. -Doğusunda kısmen yapı, kısmen yeşil alan bulunur. -Batısında yol bulunmaktadır. -Belirli sınırları olan bahçesi bulunmamaktadır.
	10) Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi -Yeşil alan içerisinde bulunmaktadır. -Belirli bir bahçesi yoktur. -Caminin doğusunda bir şadırvan bulunmaktadır. -Kuzeyinde İshak Bey Türbesi bulunur.

5.1. Anket Yöntemi

Anket, bilgi toplama yöntemlerinden biridir. Bu bilgiler, araştırmaya konu olan bireylerin dışarıdan gözlenemeyen davranışlarını ortaya çıkardığı uyarım, yansıma, tutum, düşünce ve yaşantılarına ait her türlü veridir. Bireyin tepkilerini yüzeysel değerlendirip doğruluğunu ileri sürmek olanaksızdır ama bilgilerin doğruluğunu ispat etmek, elde edilen diğer yardımcı bilgilerle kontrol altında tutulabilmek anketler aracılığıyla mümkün olmaktadır (Özoğlu, 1992).

Araştırma alanı seçilen Alaeddin Tepesinin doğu ve batı aksında, kullanıcıların XIII. yüzyıl tarihi camiler ve mescitler üzerinden kent belleği analiz edilirken anket yönteminden yararlanılmıştır.

5.1.1. Anket Sorularının Hazırlanması

Kent kullanıcıları ile yapılan anket soruları hazırlanırken öncelikle Oral(2006)'ın "Günümüz Cami Mimarisinde Kimlik Ve Nitelik Sorunu -Konya Örneği-" adlı doktora tezinden, camiler ve çevresindeki değişken öğelerin kullanıcı algısındaki etkisine yönelik etmenler bakımından faydalanılmıştır. Yılmaz (2019)'un "Kent Belleği Olgusunun Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi" adlı tezinden kent belleği ile ilgili sorular örnek alınmıştır. Çağlar (2018)'in "Kamusal Yapıların Toplumsal Bellekteki Yeri: Konya Kent Merkezi Örneği (Alaeddin Mevlana Aksı)" adlı tezinde kent kullanıcılarına yapıların bellekteki durumuna etki eden kriterler ile sorular yöneltilmiştir

Bu sorular cami ve mescitler için uyarlanarak ankete katılanlara sorulmuş ve çalışmaya katkı sağlamıştır. Tüm bu incelemeler ışığında kentsel belleğin kültür, tarih, mekan ilişkisi içerisinde kent kullanıcılarına yöneltilen sorular, çalışma alanının da gözlemlenmesi ile hazırlanmıştır.

Bu anket, kullanıcıların demografik yapısına ilişkin bilgiler (cinsiyet, yaş, meslek, Konya’da yaşama süresi), çalışma alanındaki yapılar ile ilgili veriler (isimleri ile ve cephe görselleri ile hatırlanabilirlik), tarih-bellek kapsamında sorulan sorular (yapıların eski görselleri ile hatırlanabilmesi, unutulduğu düşünülen yapıların belirlenmesi) ve kullanım verileri (kullanım sıklığı, tercih edilme nedeni) olarak 4 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde cami ve mescit kullanıcılarına 4 soru yöneltilmiş ve kullanıcı profilleri analiz edilmiştir (EK-1).

İkinci bölümde ilk soruda kullanıcılardan isimleri verilen cami ve mescitlerin yerini bildiklerini işaretlemeleri istenmiştir. Belleklerinde hangi yapıların olduğu, bu yapıları görselleri olmadan sadece ismi ile ne kadar tanıdıkları belirlenmek amaçlanmıştır (EK-1).

Üçüncü bölümde tarih-bellek kavramları çerçevesince katılımcılara 3 soru sorulmuştur. Bu sorular çalışma kapsamındaki yapıların bireylerin belleğindeki tarihsel konumunu öğrenme amaçlıdır. İlk soruda eski görselleri verilen yapıların isimlerini yazmaları istenmiştir. İkinci soruda ise kent belleği kısaca açıklanmış ve bellekte unutulduğu düşünülen yapıların işaretlenmesi istenmiştir. Üçüncü soru ise katılımcıların aklına gelen ilk 3 yapı ile kentte yer etmiş cami ve mescitlerin hangileri olduğunu öğrenme amaçlı sorulmuştur (EK-1).

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise iki soru sorulmuştur. Bu sorular ile bireylerin çalışma kapsamındaki cami ve mescitlerin hangi özellikleri ile bellekte var olduğu ve tercih edilme nedenlerini tespit etmek amaçlanmaktadır (EK-1).

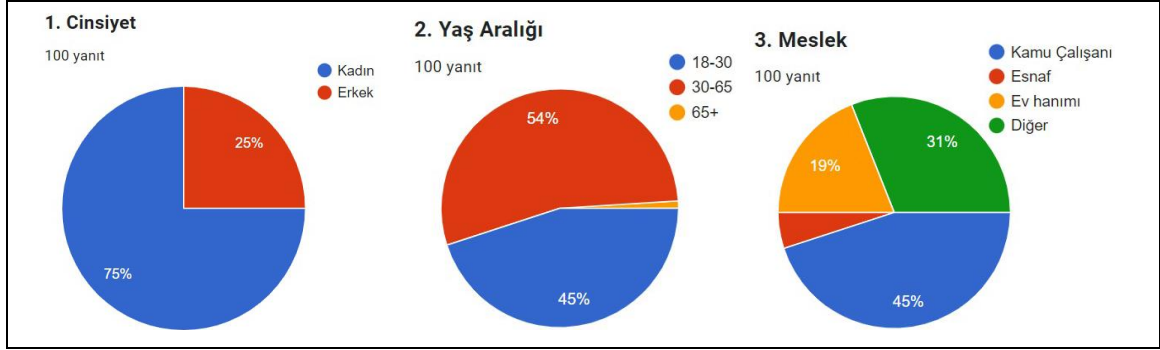
5.1.2. Anketin Uygulanması

Anketin uygulanması sanal ortamda Google Formlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bunun için 18 yaş üstü bireylere ulaşılmıştır.

5.2. Anket Sonuçları

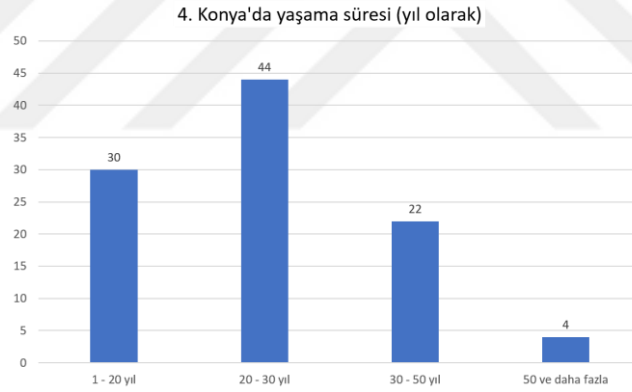
Yapılan anket sonucunda 100 kişiden alınan cevaplara göre grafikler hazırlanmıştır. Buna göre ilk bölümde katılımcıların cevaplama zorunlu olan sorular sorularak profilleri tespit etmek amaçlanmıştır. Çıkan sonuca göre ankete katılanların

%75'i kadın, %25'i erkektir. Yaş aralığında ise %54 oranı ile 30-65 yaş arası katılımcı sayısı 54 kişi, %45 oranı ile 18-30 yaş arası katılımcı sayısı 45 kişi, %1 oranı ile 65 ve üstü yaşa sahip katılımcı sayısı 1 kişidir. Katılımcıların mesleklerine baktığımızda ise %45'i kamu çalışanı, %31'i diğer, %19'u ev hanımı ve %5'i de esnafıdır.



Şekil 5.1. Anket sonuçları

Birinci bölümün son sorusunda ise katılımcılara Konya'da yaşama süreleri sorulmuştur. Buna göre ankete katılanların %30'u 1-20 yıl arası Konya'da yaşamıştır. %44'ü 20-30 yıl arası, %22'si 30-50 yıl arası ve %4'ü ise 50 yıl ve üstünde Konya'da yaşamıştır.

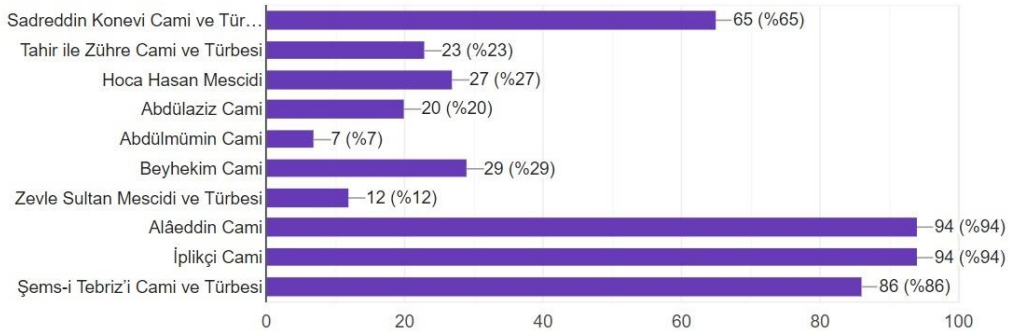


Şekil 5.2. Anket sonuçları

İkinci bölümde ilk soruda katılımcılara araştırma kapsamındaki cami ve mescitlerin adları verilip, hatırladıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Buna göre, Sadreddin Konevi Cami ve Türbesini %65 oranında 65 kişi, Tahir ile Zühre Cami ve Türbesini %23 oranında 23 kişi, Hoca Hasan Mescidini %27 oranında 27 kişi, Abdülaziz Cami'yi %20 oranında 20 kişi, Abdülmümin Cami'yi %7 oranında 7 kişi, Beyhekim Cami'yi %29 oranında 29 kişi, Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi'ni %12 oranında 12 kişi, Alâeddin Cami'yi %94 oranında 94 kişi, İplikçi Cami'yi %94 oranında 94 kişi ve Şemsi Tebriz'i Cami ve Türbesini %86 oranında 86 kişi hatırlamıştır.

**1. Aşağıda verilen cami ve mescitlerden yerini hatırladıklarınızı işaretleyiniz.
(Birden fazla seçilebilir)**

100 yanıt

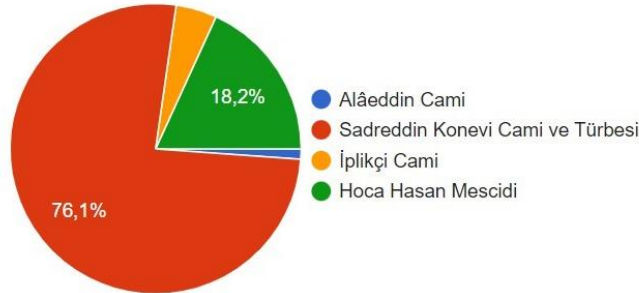


Şekil 5.3. Anket sonuçları

İkinci bölümün ikinci sorusunda 10 adet yapının güncel görselleri verilmiş ve her birine 4 adet seçenek yazılıp, yapının adını bu seçeneklerden işaretlemeleri istenmiştir. Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi'nin fotoğrafına 88 kişi yanıt vermiş, %76,1 oranında 67 kişi doğru cevap vermiştir. Katılımcıların 12'si bu soruyu cevaplayamamıştır. Soruyu cevaplayan 88 kişinin %23,9'u ise yanlış cevaplamıştır.

2. 1. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

88 yanıt



Şekil 5.4. Anket Sonuçları

İkinci soruda Tahir ile Zühre Cami ve Mescidi'nin güncel fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 92 kişi cevap vermiş, %90,2 oranı ile 83 doğru cevap vermiştir. %9,8 oranı ile 9 kişi yanlış yanıt vermiştir.

2. 2. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

92 yanıt

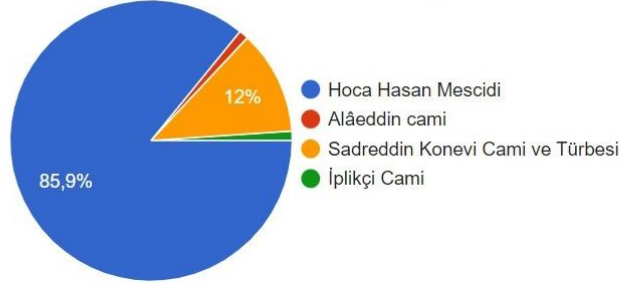


Şekil 5.5. Anket Sonuçları

Üçüncü soruda katılımcılara Hoca Hasan Mescidi'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 92 kişi yanıt vermiş 8 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %85,9'u olan 79 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %14,1 oranı ile 13 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 3. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

92 yanıt

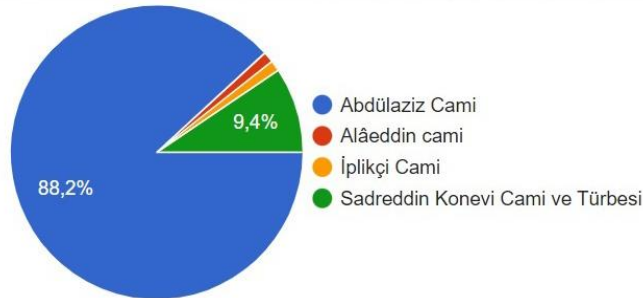


Şekil 5.6. Anket Sonuçları

Dördüncü soruda katılımcılara Abdülaziz Cami'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 85 kişi yanıt vermiş 15 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %88,2'si olan 75 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %11,8 oranı ile 10 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 4. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

85 yanıt

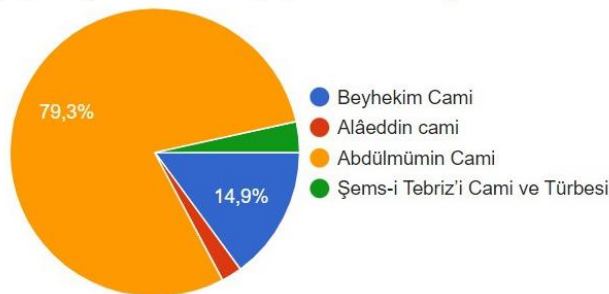


Şekil 5.7. Anket Sonuçları

Beşinci soruda katılımcılara Abdülmümin Cami'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 87 kişi yanıt vermiş 13 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %79,3'ü olan 69 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %20,7 oranı ile 18 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 5. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

87 yanıt



Şekil 5.8. Anket Sonuçları

Altıncı soruda katılımcılara Beyhekim Cami'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 85 kişi yanıt vermiş 15 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %63,5'i olan 54 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %36,5 oranı ile 31 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 6. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

85 yanıt

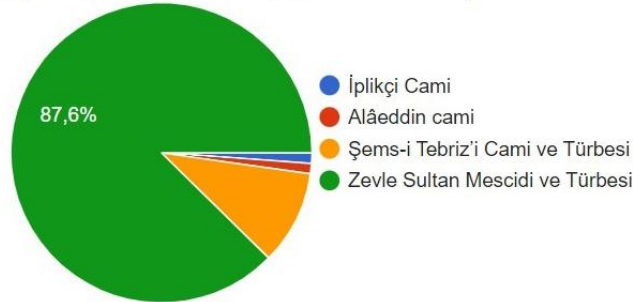


Şekil 5.9. Anket Sonuçları

Yedinci soruda katılımcılara Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 89 kişi yanıt vermiş 11 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %87,6'sı olan 78 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %12,4 oranı ile 11 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 7. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

89 yanıt

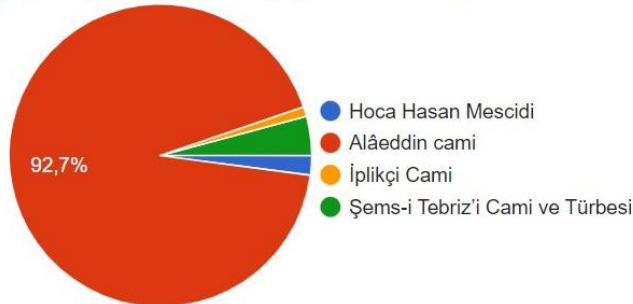


Şekil 5.10. Anket Sonuçları

Sekizinci soruda katılımcılara Alâeddin Cami'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 96 kişi yanıt vermiş 4 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %92,7'si olan 89 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %7,3 oranı ile 7 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 8. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

96 yanıt



Şekil 5.11. Anket Sonuçları

Dokuzuncu soruda katılımcılara İplikçi Cami'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 98 kişi yanıt vermiş 2 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %86,7'si olan 85 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %13,3 oranı ile 13 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 9. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

98 yanıt



Şekil 5.12. Anket Sonuçları

Onuncu soruda katılımcılara Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi'nin fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 91 kişi yanıt vermiş 9 kişi ise yanıt vermemiştir. Yanıt verenlerin %78'i olan 71 kişi doğru seçeneği işaretlemiştir. %22 oranı ile 20 kişi yanlış seçeneği işaretlemiştir.

2. 10. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.

91 yanıt



Şekil 5.13. Anket Sonuçları

Üçüncü bölümde ilk soruda yapıların eski fotoğrafları gösterilerek katılımcılardan bu yapılardan hatırladıkları isimleri yazmaları istemiştir. Boş bırakma seçeneği de mevcuttur. İlk fotoğrafta Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi'nin eski hali gösterilmiştir. Bu soruya 16 kişi doğru cevap vermiş, 2 kişi de yanlış cevap vermiştir. Toplam 18 cevap verilmiş, 72 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

İkinci soruda Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Katılımcılardan sadece 7 kişi bu soruya cevap vermiştir. Bunlardan 2 kişi doğru cevap verirken diğer 5 kişi yanlış cevap vermiştir. 93 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

Üçüncü soruda Hoca Hasan Mescidi'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 15'i doğru olmak üzere 22 yanıt verilmiştir. Yanıtların 7'si yanlıştır. 78 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

Dördüncü soruda Abdülmümin Cami'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 7 yanıt verilmiştir ve yanıtların hepsi yanlıştır. 93 kişi bu soruyu boş bırakmıştır. Bu camiye tanıyan olmamıştır.

Beşinci soruda Abdülaziz Cami'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya sadece 2 yanıt verilmiştir. Yanıtların 1'i doğru 1'i yanlıştır. 98 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

Altıncı soruda Beyhekim Cami'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 9'u doğru olmak üzere 16 yanıt verilmiştir. Yanıtların 7'si yanlıştır. 84 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

Yedinci soruda Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya sadece 3 yanıt verilmiştir. Yanıtların hepsi yanlıştır. 97 kişi bu soruyu boş bırakmıştır. Bu caminin eski halini tanıyan olmamıştır.

Sekizinci soruda Alâeddin Cami'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 76'sı doğru olmak üzere 77 yanıt verilmiştir. Yanıtların 1'i yanlıştır. 23 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

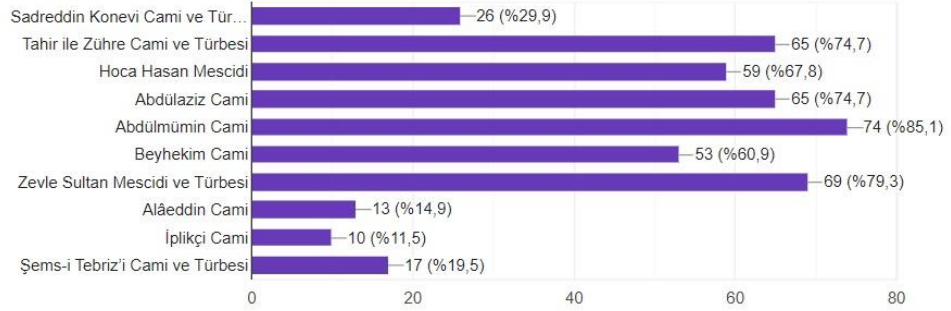
Dokuzuncu soruda İplikçi Cami'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 59'u doğru olmak üzere 62 yanıt verilmiştir. Yanıtların 3'ü yanlıştır. 38 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

Onuncu soruda Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi'nin eski fotoğrafı verilmiştir. Bu soruya 17'si doğru olmak üzere 30 yanıt verilmiştir. Yanıtların 13'ü yanlıştır. 70 kişi bu soruyu boş bırakmıştır.

İkinci bölümün ikinci sorusunda katılımcılardan, kent belleğinde unutulduğu düşünülen yapıların işaretlenmesi istenilmiştir. Bu soruya 87 yanıt verilmiştir. 13 kişi yanıt vermemiştir. Yanıtların %85,1'i 74 kişiyle Abdülmümin Cami'ye aittir. Onu takip eden %79,3 oranıyla 69 kişinin unutulduğunu düşündüğü Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi'dir. 3 sırada ise %74,7 oranlarıyla 65 kişinin unutulduğunu düşündüğü Tahir ile Zühre Mescidi ve Abdülaziz Cami vardır. Bu soruda en düşük oran %11,5 ile 10 kişinin seçtiği İplikçi Cami'dir.

2. Kent belleği mahalleler, sokaklar, evler ve diğer toplumsal yaşam alanlarında gerçekleşen deneyimlerin izidir. Bu izler, tarihsel süreç içinde değişebilir veya kaybolabilir. Buna göre kent belleğinde unutulduğunu düşündüğünüz cami ve mescitleri işaretleyiniz (Birden fazla seçilebilir)

87 yanıt

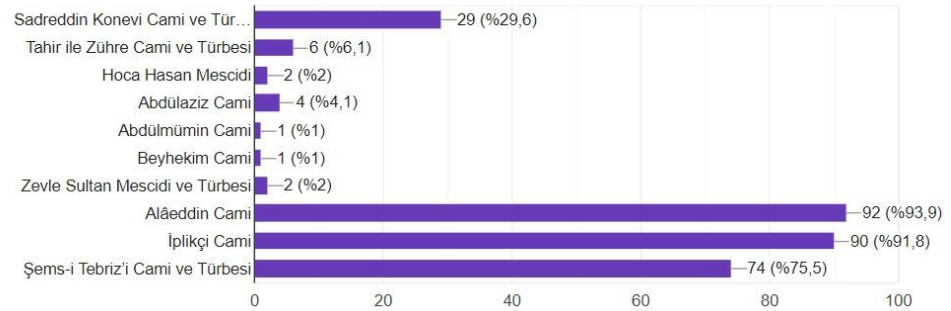


Şekil 5.14. Anket Sonuçları

Üçüncü bölümün üçüncü sorusunda katılımcılara akıllarına ilk gelen 3 camiyi işaretlemeleri istenmiştir. Buna göre ilk sırada 92 oyla Alâeddin Cami, ikinci sırada 90 oyla İplikçi Cami ve üçüncü 74 oyla Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi yer almıştır.

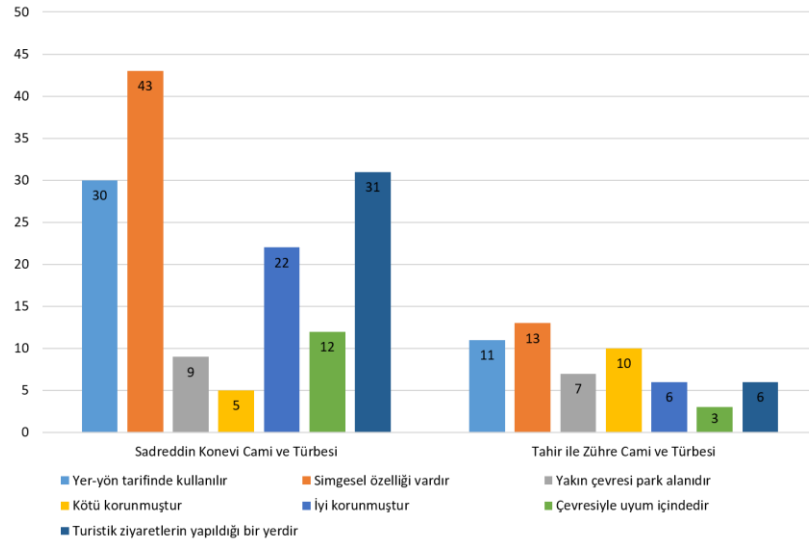
3. Tarihi Konya camileri ve mescitleri denilince aklınıza ilk gelen 3 yapıyı işaretleyiniz.

98 yanıt

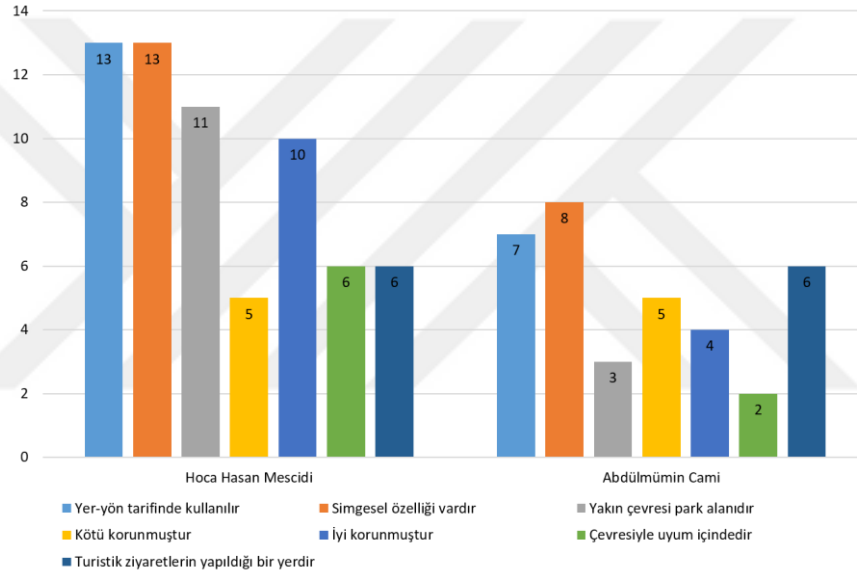


Şekil 5.15. Anket Sonuçları

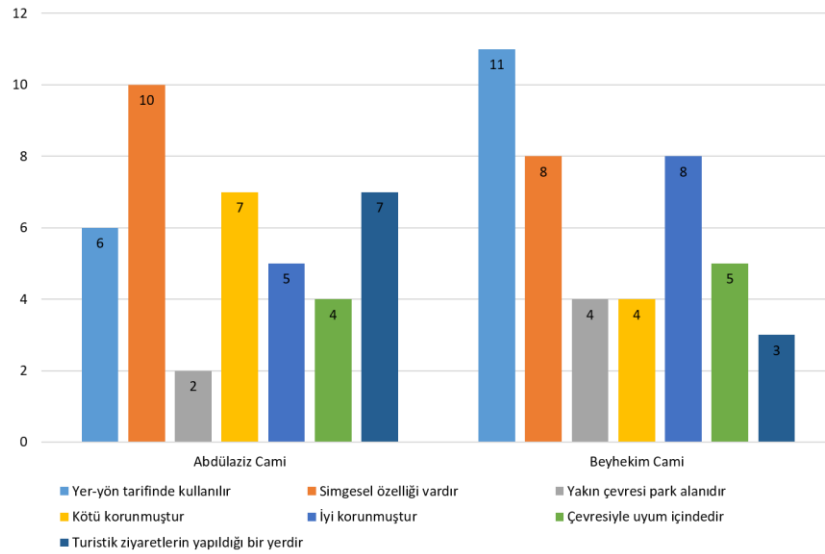
Dördüncü bölümün ilk sorusunda yapıların hangi özellikleri ile bellekte hatırlandığı sorulmuştur. Bu özellikler ise şunlardır; Yer yön tarifinde kullanılır, simgesel özelliği vardır, yakın çevresi park alanıdır, kötü korunmuştur, iyi korunmuştur, çevresiyle uyum içindedir, turistik ziyaretlerin yapıldığı bir yerdir.



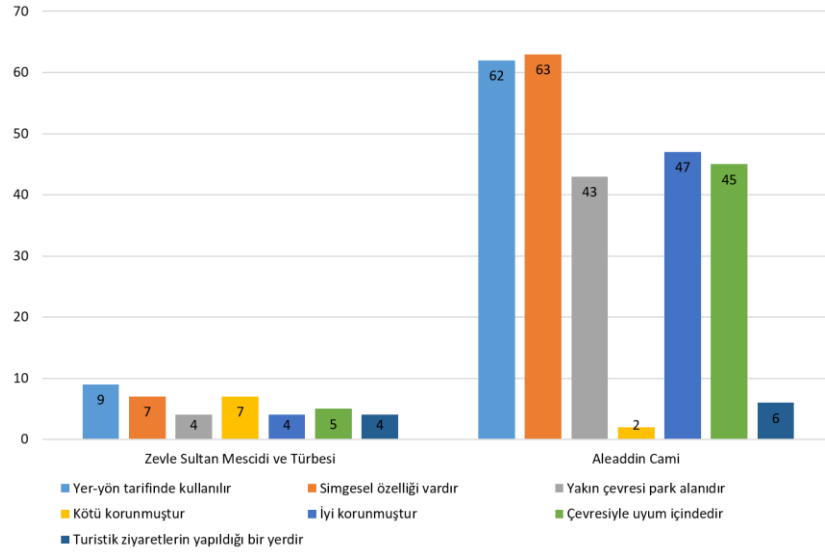
Şekil 5.16. Anket Sonuçları



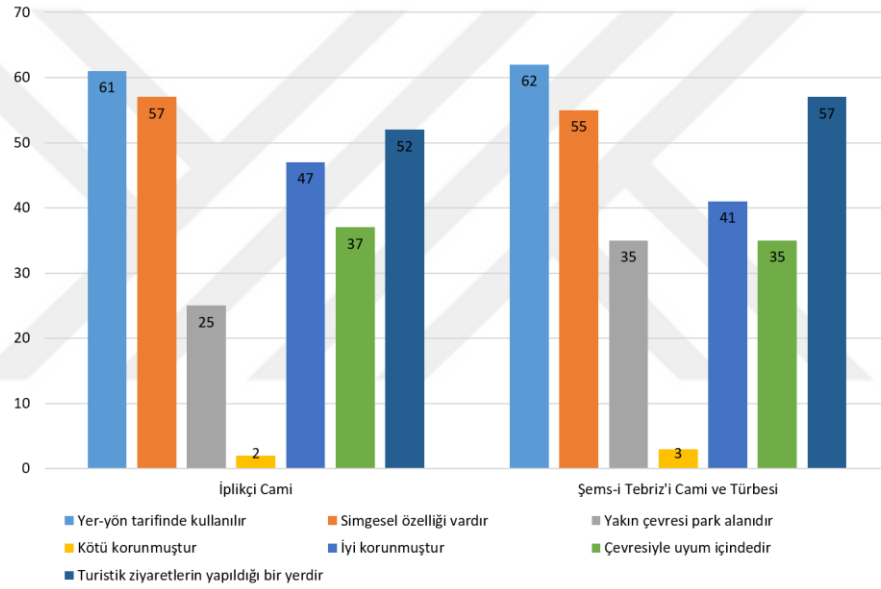
Şekil 5.17. Anket Sonuçları



Şekil 5.18. Anket Sonuçları

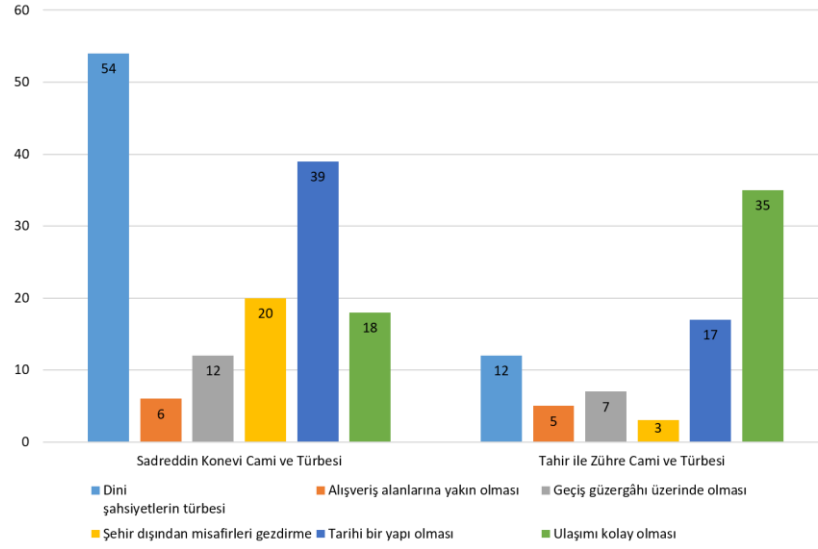


Şekil 5.19. Anket Sonuçları

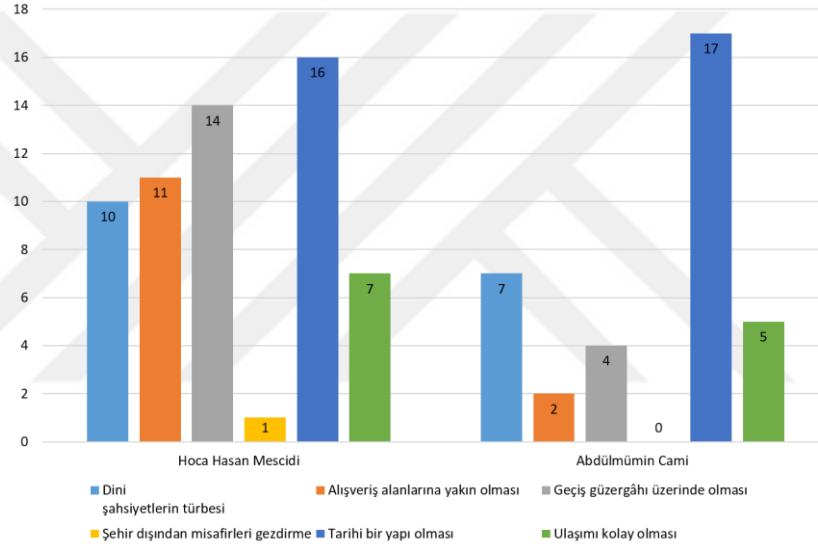


Şekil 5.20. Anket Sonuçları

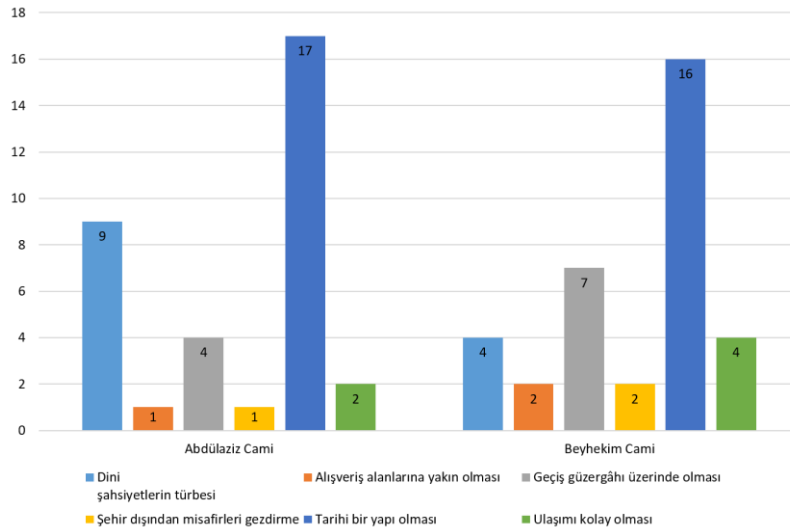
Dördüncü bölümün ikinci sorusunda yapıların ziyaret sebepleri sorulmuştur. Bu sebepler ise şunlardır; Dini şahsiyetlerin türbesi, alışveriş alanlarına yakın olması, geçiş güzergâhı üzerinde olması, şehir dışından misafirleri gezdirmeye, tarihi bir yapı olması ve ulaşımı kolay olması.



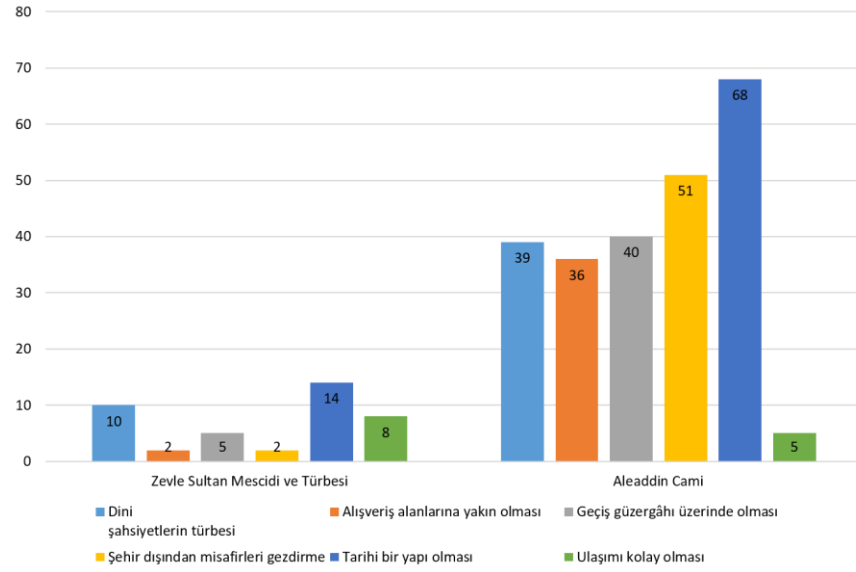
Şekil 5.21. Anket Sonuçları



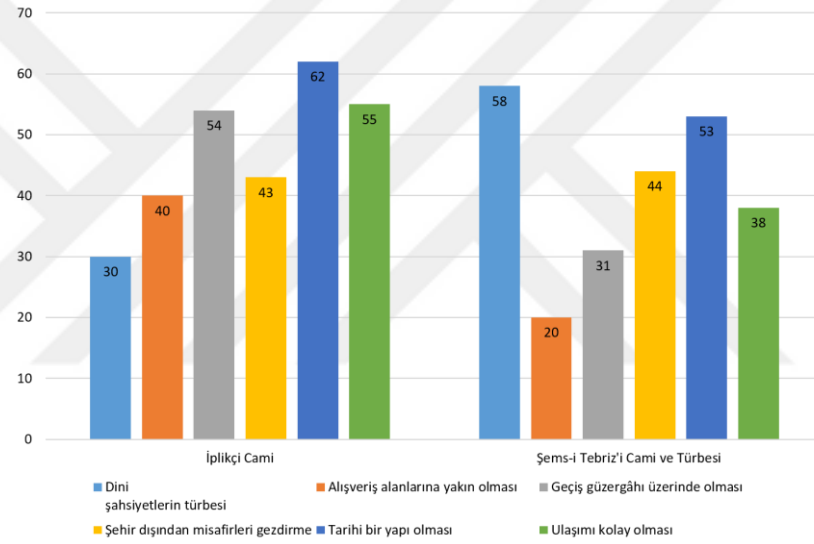
Şekil 5.22. Anket Sonuçları



Şekil 5.23. Anket Sonuçları



Şekil 5.24. Anket Sonuçları



Şekil 5.25. Anket Sonuçları

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde sonuçlar başlığı altında çalışma konusu olan cami ve mescitlerin yakın çevresi hakkında çıkarımlar yazılmış, öneriler başlığı altında ise bu yapıların kent belleğinde kaybolmaması için öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Konya kenti pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış, bundan dolayı hem kültürel hem mimari anlamda bu medeniyetlerin etkisinde kalmıştır. Selçuklu Devleti'nin başkent yaptığı ve kent merkezi olarak Alaeddin Tepesinin kullanıldığı Konya, XIII. yüzyılda bu tepe etrafında pek çok eser vermiştir. Âlimler ve mutasavvıflar için dönemin korunaklı bir kenti olan Selçuklu Başkenti, bu şahsiyetlere de ev sahipliği yapmış, onların öğrenci yetiştirmesine olanak sağlamıştır. Bu yüzden pek çok medrese, mamure, cami ve mescit yapılmış, âlimler vefat edince genellikle bu yapıların yanına defnolunmuş ve daha sonra bu alanlar türbe olmuştur.

Selçuklu Devleti'nden sonra Osmanlı Devleti medrese, mamure, cami ve mescitlerin pek çoğuna onarım yaptırmış, bu onarımları da tamir kitabesinde anlatarak yapıya eklettirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte Konya'daki bazı medrese zaviye, cami ve mescit kapatılmış veya müzeye çevrilmiştir.

Çalışma kapsamındaki yapıların tarihsel süreç içinde yakın çevresiyle birlikte geçirdiği değişimler ve şu anki durumu her yapı için ayrı olarak değerlendirilmiş ve şu şekilde sıralanmıştır:

Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi

- Yakın çevresinde yaklaşık 130 yıl önce mezarlık bulunmaktayken, daha sonra yapılan kentsel düzenlemeler ve yönetim anlayışıyla çevresi yeniden şekillenmiştir.
- Konya için önemli bir şahsiyet olan Sadreddin Konevi'nin yakınına defnedilmek isteyen kişiler, önceden buraya defnedilirken, artık burası mezarlık olarak kullanılmamaktadır.
- Caminin doğusunda türbeyi de içine alan küçük bir yer camiye tahsis edilmiş ve ağaçlandırılmıştır.
- Caminin batısına ise cenaze namazları için bir sert zeminli avlu ve bu avlunun kenarına da kapalı şadırvan eklenmiştir.

- Yapılan imar düzenlemeleri sonucu cami, türbe ve avlu yol kotundan yaklaşık 1 metre aşağıda kalmıştır.

Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi

- Yakın çevresinde önceleri yüksek binalar bulunmazken, günümüzde bulunmaktadır. Bu durum, minaresi de olmayan caminin algılanmasını zorlaştırmaktadır.
- Çeşitli onarımlar geçiren caminin ilk görünümü korunmuştur.
- Kentsel düzenlemeler kapsamında yollar yükselmiş ve bu cami, yol kotundan aşağıda kalmıştır.
- Günümüzde caminin kuzeyinde tuvalet alanı ayrılmıştır.

Hoca Hasan Mescidi

- Yaklaşık 60 yıl önce doğu ve batı cephelerinde caminin algılanmasını zorlaştıracak 2 yapı bulunmaktayken, yeşil alan ve ticaret mekânları bulunmamaktadır.
- Yapının doğu cephesindeki bina, yerini park alanına bırakmıştır.
- Güneyinde ise büyük çam ağaçları, cami ile güzel bir uyum göstermektedir.
- Belediyelerce yapılan yol düzenlemeleri sonucu bu cami de yol kotundan aşağıda kalmıştır.
- Caminin paravanlarla sağlanan kadınlar bölümü bir süre hizmet verse de, günümüzde bu bölüm kaldırılmış ve namaz kılınabilir alan olarak sadece harim kısmı kalmıştır.
- Hoca Hasan Mescidi'nin eski durumunda çok yakınında binalar varken, günümüzde çeşitli kentsel planlamalarla yapının yanındaki bu binalar yıkılmış, mescit ortaya çıkmış ve mescidin algılanabilirliği artmıştır.

Abdülümün Cami

- Caminin çevresindeki kentsel düzenlemeler nedeniyle kot farkı oluşmuş, cami bahçesiyle birlikte yol seviyesinden aşağıda kalmıştır.
- Eski görsellere göre caminin doğu, batı ve kuzey cephelerindeki tek katlı yapılar, camiye saygılı olarak inşa edilmiştir.
- Caminin güncel durumunda ise, 3 cephesi ve güneyindeki yolun karşısı da dahil olmak üzere 4 cephesi de yüksek katlı yapılarla çevrelenmiştir. Bu durum caminin kent içinde algılanmasını zorlaştırmaktadır.

- Caminin arka bahçesinde küçük bir tuvalet ve lavabo bulunmaktadır.
- Bahçede hiç ağaç yoktur, yeşil bir alan da yoktur. Tamamı sert zeminden oluşmaktadır.

Abdülaziz Cami

- Caminin çevresindeki kentsel düzenlemeler nedeniyle kot farkı oluşmuş ve cami yol seviyesinden aşağıda kalmıştır.
- Batısında bitişik nizamda bulunan tek katlı yapı yıkılmış, bu alan cami bahçesine dahil edilmiş ve caminin yakın çevresi daha açık hale gelmiştir.
- Yapıya minare eklenmemiştir.
- Yapının güneyine, bahçe sınırına bitişik olarak abdest almak için lavabo ve tuvalet eklenmiştir.
- Doğusunda bulunan pergolaların altındaki banklar, batıdaki giriş kısmına çekilmiş ve buraya sabitlenmiştir.

Beyhekim Cami

- Beyhekim Cami'nin bahçesinin kuzey ve güney girişleri yol seviyesi ile aynıdır fakat cami bahçesinde kot farkı bulunmakta, kuzey taraf daha yüksek seviyede yer almaktadır.
- Belirli bir bahçesi bulunan yapı, sadece doğu cephesinden diğer bina ile bitişik konumdadır.
- Bahçenin güney ve batı tarafları yeşil alan ve ağaçlıktan oluşmaktadır.
- Caminin girişinin de olduğu bahçenin doğu tarafı sert zeminden oluşmaktadır.
- Bahçenin güneydoğusunda bir şadırvan bulunmakta ve bu şadırvana 8 basamakla çıkılmaktadır.
- Caminin girişi yol seviyesinden aşağıda bulunmaktadır.
- Yapıldığında minaresi bulunan caminin bugün minaresi bulunmamaktadır.

Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi

- Caminin çevresindeki kentsel düzenlemeler nedeniyle kot farkı oluşmuş ve cami yol seviyesinden aşağıda kalmıştır.
- Eski fotoğrafına göre batıdan giriş sağlanan bu mescidin günümüzde batı kapısı kullanılmamaktadır.
- Mescide giriş kuzeydoğudan sağlanmaktadır.
- Mescidin kuzeyinde Zevle Sultan'ın türbesi yer almaktadır.

- Mescidin güneyinde, tapu kayıtlarına göre mescide ait olan alanda bir işletmenin masa ve sandalyeleri bulunmaktadır.
- Güney, kuzey ve batısında pek çok ağaç barındıran bu mescit, doğusunda bulunan yapıya 5 metre mesafededir. Cami ve bu yapının durumu bir koridor oluşturmuş ve koridorun üstü gölgeleme elemanları ile örtülmüştür.
- Caminin belirli sınırları olan bir bahçesi yoktur.
- Etrafında gürültülü müzikler çalan işletmeler mevcuttur.

Alâeddin Cami

- Bu cami Alâeddin Tepesi'nin kuzeydoğusuna yakın kısımdadır.
- Caminin etrafı yeşil alan, ağaçlar ve dinlenmek için banklar açısından oldukça zengindir.
- Alâeddin Cami'nin kuzeyden ve doğudan olmak üzere iki girişi bulunmaktadır.
- Caminin kuzeyde bulunan avlusunda Sultanların Türbesi ve bazı tarihi taşlar bulunmaktadır.
- Caminin güneydoğusunda belediye tarafından işletilen lavabo ve tuvalet mekânı tüm halka açık ve ücretsizdir. Camiye ait ayrı bir şadırvan bulunmamaktadır.

İplikçi Cami

- Yapının kısa ve kalın olan ilk minaresi yıkılmıştır. Sonradan yerine yapılan minare ince uzun ve aslına uygun olmayan bir minaredir.
- Daha önce yol seviyesi ile eşit olan bu yapı, yıllar içerisinde gerçekleşen kentsel düzenlemeler ile yol kotundan aşağıda kalmıştır. Bugün yapıya ulaşmak için 10-12 basamak kullanmak gerekmektedir.
- Yapının önceleri şadırvanı bulunmazken 1960'lı yıllarda betonarme bir şadırvana sahip olmuştur. Bu şadırvan caminin güneyindeki yeşil alanın köşesine yapılmıştır.
- İplikçi caminin batı duvarında bitişik nizam bir yapı bulunmaktayken bugün bu yapı bulunmamakta, yapının dört cephesi de açık durumdadır.

Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

- Bu caminin yakın çevresi eskiden bir mezarlık iken, yapılan kentsel dönüşümler ile bu mezarlık kaldırılmış, sert zemin ve ağaçlık alanlar oluşturulmuştur.
- Yapının ilk yapılan son cemaat yeri genişletilmiş ve camekânla kapatılmıştır.
- Son yapılan onarım ve kazı çalışmaları ile yapının son cemaat yeri yarı açık mekan haline getirilmiş ve kullanıma kapatılmıştır.

- Mezarlıklar kapatılıp üstü park olduğu için Şems-i Tebriz'i Cami, ağaçlık bir alan içindedir.

İncelenen yapıların değişimleri ve kullanıcılar ile yapılan anket sonuçlarına göre, bünyesinde tanınmış bir alimin veya mutasavvıfın türbesinin olduğu yapılar bellekte unutulmamışken, türbesi bulunmayan yapılar unutulmaya başlanmıştır. Ayrıca yakın çevrelerinde ticaret ve park alanları olması, yapının tercih edilme oranını artırmıştır.

6.2. Öneriler

Yapılan anket sonucunda, ankete katılanlar kapsam dâhilindeki yapıların bazılarının konumunu hatırlamamaktadır. Yapılar, yakın çevresiyle birlikte değiştiği ve konum olarak ticari ve sosyal alanlara uzak oldukları için kentsel bellekte unutulmaya başlanmıştır. Bu yapıların kentsel bellekte unutulmaması için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Yapıların isimlerinin yazılı olduğu Türkçe levhalar siliktir ve yapının belirli mesafeden algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı levhaların yenilenmesi,
- Yapıların konumunu bulmak için gerekli yönlendirme levhalarının yetersiz olduğu görülmekte ve bunların sayısının artırılması önerilmektedir.

Ayrıca yapıya görsel ve işitsel anlamda fayda sağlamak amacıyla ağaçları bulunmayan yapıların yakın çevresine ağaç dikilmesi önerilmektedir. Bazı cami ve mescitlerin bahçesinde gölgeleme elemanları, şadırvan, tuvalet, oturma alanları gibi sabit ve hareketli öğeler yeterince bulunmamaktadır. Bu öğelerin yapıyı kullananlar için artırılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, O. ve Sayar Avcıoğlu, S., 2017, Kolektif Bellek ve Mekan Algısı Bağlamında İstanbul Tuzla Köyiçi Koruma Bölgesi'nin Mekansal Değişiminin İrdelenmesi, İdeal Kent Dergisi, 22(8), 423-450.
- Akmaydalı, H., 1982, Konya-Merkez Tahir İle Zühre Mescidi, Rölöve Restorasyon Dergisi, 3. Sayı, Ankara, 101-121.
- Aktaş Yasa, A., 2016, Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi Konya yapılarında malzeme kullanımı ve yapım teknikleri, Vakıflar Dergisi, 45, 143-176.
- Alkan, A., 2019, Kentsel Hafıza ve Konya, Mimarlar Dergisi, Konya, 13(18).
- Anonim 1, 2015, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü "Medeniyetler Şehri Konya" Yayın No: 231.
- Anonim, 2023, [online] Kapu Cami Tarihçesi <https://kapucamii.com/hello-world/>
- Arslan, M., 2017, Anadolu'da Selçuklu Çağı Cami ve Mescit Mimarisi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Assmann, J., 2018, Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama Ve Politik Kimlik, Alm. Çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Aydın D., ve Sıramkaya S., 2016, Son Dönem Konya Camilerinde Biçimsel Arayışın Analizi, Cami Mimarisinde Yeni Arayışlar Uluslararası Sempozyumu, Giresun, 67-84.
- Badem, M., 2021, Şems-i Tebrîzî Kimdir?, Dünyanın Bütün Camileri, <http://dunyacamileri.blogspot.com/2010/02/konya-semsi-tebrizi-cami-ve-turbesi.html>
- Badem, M., 2021, Zevle Sultan Camii, Dünyanın Bütün Camileri, https://dunyacamileri.blogspot.com/2020/03/blog-post_35.html
- Barihüda Tanrıkorur, Ş., 2010, Şems-İ Tebrîzî Zâviyesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 38, 516-517, Konya.
- Bayram, M., 2001, Sadru'd-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları, Marife Dergisi, 2. Sayı, 179-186.
- Baykara, T., 2002, Konya Tarihi, TDV İslam Ansiklopedisi, 26(182-187), Ankara.
- Baş, T., 2008, Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Mahalle Mescitlerinin Restorasyon Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Baş, A. ve Ürekli, B., 1999, Konya Şerefeddin (Şerafeddin) Camii, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 200-252.

- Boyer, M.C., 1994, Kolektif Hafıza Şehri: Tarihsel imgeleri ve mimari eğlenceler, M.I.T. Baskı, Cambridge.
- Cansever, T., 2014, Kubbeyi Yere Koymamak, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Cantay, T., 1982, XII.-XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da Cephe Mimarisinin Gelişmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cesur, A., 2019, VII/XIII. Yüzyılda Konya'da Tasavvuf, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çağlar, S., 2018, Kamusal Yapıların Toplumsal Bellekteki Yeri: Konya Kent Merkezi Örneği (Alaeddin Mevlana Aksı), Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çakır, H., 2015, Tarihi Yapılarda Mekânsal Bellek ve İç Mekân İlişkisinin İrdelenmesi, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çakıroğlu, B., 2022, İslam Dinindeki Temel Kavramların Osmanlı Dönemi Türbe Mimarisine Yansımaları, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 101 (Mart 2022), Ankara, 63-94.
- Çalak, I. E., 2016, Kentsel ve Kolektif Belleğin Sürekliliği Bağlamında Kamusal Mekanlar: ULAP Platz Örneği, *Tasarım + Kuram*, 8(13), Almanya.
- Çetinaslan, M., 2018, Konya'daki Osmanlı Dönemi Mahalle Mescitleri, İslâm Medeniyetinde Konya Uluslararası Sempozyumu Tebliğler, Aralık-2016, IRCICA Yayınları, İstanbul, 249-289.
- Demirli, E., 2008, [online] Sadreddin Konevi, İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sadreddin-konevi> [Ziyaret Tarihi: 5 Mart 2023].
- Dülgerler, O. N., 2014, Şadırvandaki sesiniz hayrete düşürüyor, Yeni Haber Gazetesi Röportajı, 20/02/2014, Konya.
- Ebiri, G., 2021, Anadolu Selçuklu Çağı Mimarisinde Bir Yapı İle Bağlantılı Türbeler, Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Erdemir, Y., 2001, Konya Ansiklopedisi, Konya Büyükşehir Belediyesi, 1, 17, Konya.
- Erdoğan, G., 2020, Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesi yeni yüzüne kavuştu, Anadolu'da Bugün Gazetesi, Konya.
- Ertul, A., 2019, Şems Camii'nde "Seyyid" mezarı bulundu, Pusula Gazetesi, Konya.
- Eyice, S., 1989, Alâeddin Camii, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2, 324-327, İstanbul.

- Eyice, S., 1989, Alâeddin Camii, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2, 330-331, İstanbul.
- Fayda, M., 2011, Tarih, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 40, İstanbul, 30-36. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarih#1>
- Gölpınarlı, A., 1953, Mevlana'dan Sonra Mevlevilik, İnkılab Kitabevi, s. 13, İstanbul.
- Halbwachs, M., 1950, The Collective Memory, 4(1-15), 1950.
- Halbwachs, M. ve Coser, L. A., 1992, Kolektif hafıza üzerine, Chicago Üniversitesi Yayınları. Chicago.
- Halbwachs, M., 2016, Hafızanın Toplumsal Çerçevesi, Çev. Büşra Uçar, Heretik Yayınları, Ankara, 13.
- Hasol, D., 2014, Ansiklopedik Mimarlar Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul.
- Humanities Sciences Research (JSHSR), 5(24), 1859-1871.
<https://doi.org/10.26450/jshsr.562>
- İçli, H. H., 2001, Düünden Bugüne Konya, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefkoşa.
- Kahraman, G., 2022, Konya Camilerindeki Örtü Sisteminin Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Gelişimi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 7 (1), 82-100, Isparta. DOI: <https://doi.org/10.30785/mbud.1055743>
- Kaltakçı, M. Y. ve Temizci, S., 1991, Konya Alâeddin Camii'nde Yapılan Zemin iyileştirme ve Temel Güçlendirme Çalışmaları ile Alâeddin Tepesinin Sorunları, İnşaat Mühendisliğinde Zemin Sempozyumu, İzmir.
- Karpuz, H., 1999, Konya'daki Tarihi Eserlerin Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri, İpekyolu Dergisi Özel Sayısı, 2, Konya, 143-146.
- Konyalı, İ. H., 1964, Abideleri Ve Kitâbeleri İle Konya Tarihi, Konya.
- Konyalı İ. H., 1997, Konya Tarihi, Ankara.
- Konyalı, İ. H., 2007, Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi, Konya.
- Koyuncu, A., 2011 Sosyoloji Kuramında Kent, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25, Konya, 31-56.
- Kuştepe, A., 2011, Mevlâna Caddesi Tarihi Dokunun Analizi ve Süreç İçinde Değişimi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Mehmet Uçan Arşivi, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=33145>

- Mutlu, E., Tanrıverdi Kaya, A. ve Polat, A. H., 2019, Kent Kimliğinin Korunması Ve Kolektif Bellek Mekanlarının Tespiti, Düzce Üniversitesi, *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, Düzce.
- Mülayim, S., 2000, İplikçi Cami, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 22, 373-375, İstanbul.
- Nora, P., 2006, Hafıza Mekanları, Dost Yayınevi, Ankara.
- Önder, M., 1962, Mevlana Şehri Konya (Tarihi Kılavuz), Konya.
- Önder, M., 1971, Mevlâna şehri Konya, Konya Turizm Derneği, Konya, 89-147.
- Önkal, H., 1996, Anadolu Selçuklu Türbeleri, Ankara.
- Oral, M., 2006, Günümüz Cami Mimarisinde Kimlik Ve Nitelik Sorunu-Konya Örneği, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öymen Özak, N., 2008, Bellek ve Mimarlık İlişkisi Kalıcı Bellekte Mekânsal Öğeler, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Özakın, R., 1998, Konya’da tek kubbeli Selçuklu mescitleri tarihsel gelişimi, mimari özellikleri, VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri, Konya, 269-287.
- Özcan, K. ve Yenice, F., 2008, Arkeolojik mirasın sürdürülebilirliği: Koruma–geliştirme stratejileri için bir yöntem önerisi: Konya Alaaddin Tepesi, Türkiye örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 5(1), s. 1-16.
- Özcan, K., 2011, Anadolu’da Erken Dönem Türk Kent Morfolojisi “Selçuklu Başkenti Konya”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(19), 176-189.
- Özçetin, M., 2022, Beyhekim Mescidi Mozaik Çini Mihrabının Var Olan Ahşap Mihrap İle Karşılaştırılması, Araştırma Makalesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Nigarhane Dergisi, 2, Konya.
- Özoğlu, S. Ç., 1992, Davranış bilimlerinde anket: Bilgi toplama aracının geliştirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25 (2), Ankara, 321-339.
- Özönder, H. 1989, Sadreddin Konevi Ma’muresi’nin Mimari Teşekkülü, Selçuk Dergisi I. Sadreddin Konevi Özel Sayısı, Sf. 130-167.
- Özönder, H., 2005, Dünden Bugüne Konya, 55-61, 120-129, Konya.
- Paklacı, B., 2006, Konya'daki İplikçi Camii'nin Aslı Hali ve Ehemmiyeti Halûk Karamağaralı, Hacettepe Üniversitesi, Sanatta Anadolu-Asya İlişkileri Semineri, 277-296, Ankara.
- Postalıcı, E. İ., Kuruç Ada, A. ve Özbek Eren, İ., 2006, The New Urban Memory, 42. ISOCaRp Kongresi.

- Rapoport, A., 1977, Kentsel Formun İnsani Yönleri: Kentsel Form ve Tasarıma İnsan-Çevre Yaklaşımına Doğru, Kentsel ve Bölgesel Planlama Serisi 15, Pergamon Yayınevi, Oxford.
- Rossi, A., 2006, Şehrin Mimarisi, Çev. Nurdan Gürbilek, Kanat Kitap, İstanbul, 121-126.
- Selçuklu Belediyesi, 2017b, Hoca Hasan Mescidi, <http://www.selcuklumarasi.com/architecture-detail/hoca-hasan-mescidi> [18.05.2020].
- Söğütlü, H. K., 2021, Konya Tarihi Kent Merkezinde Meydana Gelen Değişimlerin ‘Yerin Ruhu’ Kavramı Üzerinden Değerlendirilmesi, Konya Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Sönmezsoy, H. S., 2022, Konya’da Dini Mekânlar Aidiyeti, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Şahin, B., 2020, İplikçi Camii Şadırvanının İlginç Hikayesini Bu Gün 100 Yaşında Olan Ustasıyla Konuştuk, Konya Araştırmaları, Konya. <https://konyaarastirmalari.blogspot.com/2020/05/iplikci-camii-sadirvaninin-ilginc.html>
- Şentürk, A. Gülersoy, N.Z., 2019, Aidiyet Kent Kimliği ve Kentsel Koruma Etkileşimi Bağlamında Kullanıcı Sürekliliğinin İrdelenmesi: Kadıköy Moda Örneği, Megaron Dergisi, 14(1), 45-159.
- Tapur, T., 2009, Konya İlinde İnanç ve Kültür Turizmi, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 / 9.
- Tayyare, E., 2007, Kentsel İmaj Öğeleri Bağlamında Haliç Bölgesi’nin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ter, Ü. ve Özbek, O., 2005, Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi, Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 20(4), Ankara.
- Tevfik Ataberk Arşivi
- Tuna, R., 2020, Anadolu Selçuklu Dönemi Mahalle Mescitlerinin Akustik Konfor Analizi: Konya Örneği, Konya Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Turan, Ş., 2018, Türk Mimarisinde Kullanılan Kubbeye Geçiş Elemanları; 13.Yy. Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Mahalle Mescitleri Örneği, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Uz, M. A., 2014, Kültür Ve Turizm Yönünden Konya İçin Neler Yapılabilir?, Merhaba Gazetesi Eki Akademik Sayfalar, 14(11), Konya.

- Uz, M. A., 2015, Konya Alimleri ve Velileri, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.
- Uz, M. A. ve Doğan, M., 2017, Belgelerle Adım Adım Konya, Konya: Meram Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ülger, E., 2016, Mimarlık Fenomenolojisi ve Mekân Kavramı Üzerine Fenomenolojik-Hermeneutik Bir İnceleme: Heidegger Mimarlar Ne Der? *Türk Felsefe Derneği Yayını*, 116.
- Yaldız, E., 2018, Konya'daki XIII. Yy Minareli Mahalle Mescitleri, International Journal of Social, Humanities Sciences Research (JSHSR), 5(24), 1859-1871. <https://doi.org/10.26450/jshsr.562>
- Yavaş, A., 2010, Konya Sahip Ata (Tahir İle Zühre) Mescidi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Çanakkale.
- Yıldırım, M., 1997, Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Konya.
- Yılmaz, Ö., 2019, Kent Belleği Olgusunun Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Konya.
- Yurdakul, E., 2007, Vezir-i Azam Hoca Hasan'ın XII. Yüzyılda Konya ve Kayseri'de Yaptırdığı Bazı Eserler, Vakıflar Dergisi, 199-250.
- URL 1: <https://beyond.istanbul/patika-kent-belle%C4%9Finin-i%CC%87zini-s%C3%BCrmek-a36a41d596fc> [Ziyaret Tarihi: 30 Aralık 2021].
- URL 2: Eski Konya, <https://www.instagram.com/p/CqYhJxYtiR/>
- URL 3: <https://tr.pinterest.com/pin/448389706651525175/>
- URL 4: Garabed K. Solakian, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/208341>
- URL 5: <https://www.memleket.com.tr/sosyal-hizmetler-binasi-meramin-22812h.htm>
- URL 6: <https://konyaninalimvehocalari.konyacami.com/zevle-sultan/>
- URL 7: <https://www.secdem.net/konya-tarihi/zevle-sultan-mescidi.html>
- URL 8: <https://tr.pinterest.com/pin/448389706652957599/>
- URL-9: <https://www.osmanlimezat.com/en/product/4891012/konya-alaaddin-tepesi-ve-sehitler-aniti>
- URL 10: <https://www.memleket.com.tr/iplikci-camiinin-minaresi-degisecek-42609h.htm>
- URL 11: <http://www.konya.gov.tr/sems-i-tebrz-turbesi-ve-cmii>
- URL 12: <https://i.pinimg.com/originals/34/dd/30/34dd30b0af0c829df126e491e4f9425f.jpg>

EKLER

EK-1 ANKET FORMU

ANKET FORMU

Değerli katılımcı, bu çalışma, **Doç. Dr. Murat Oral** danışmanlığında Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Tezli Yüksek Lisans öğrencisi **Fatma Zehra Kemerci** tarafından yürütülen “**Kentsel Bellekte Yer Etmış Tarihi Konya Camilerinin ve Yakın Çevresinin İncelenmesi**” başlıklı yüksek lisans tezi için yapılmaktadır. Çalışmanın amacı, Konya Alâeddin Tepesi'nin yakın çevresinde bulunan 13. yüzyılda yapılmış cami ve mescitlerin kent kullanıcılarının belleğindeki yerini tespit etmektir. Bu amaç için Konya'da yaşayan 18 yaş üstü bireylere ulaşılabacaktır. Edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

1. BÖLÜM

Bu bölümde ankete katılanların profilini belirlemek için katılımcılara 4 soru sorulmuştur.

1. Cinsiyet

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2. Yaş Aralığı

- ☐ 18-30
- ☐ 30-65
- ☐ 65+

3. Meslek

- ☐ Kamu Çalışanı
- ☐ Esnaf
- ☐ Ev Hanımı
- ☐ Diğer

4. Konya'da yaşama süresi (yıl olarak)

.....

2. BÖLÜM

Bu bölümde ankete katılanlara 2 soru sorulmuştur. Bu sorular araştırma kapsamındaki cami ve mescitlerin tanınabilirliği hakkındadır.

1. Aşağıda verilen cami ve mescitlerden yerini hatırladıklarınızı işaretleyiniz. (Birden fazla seçilebilir)

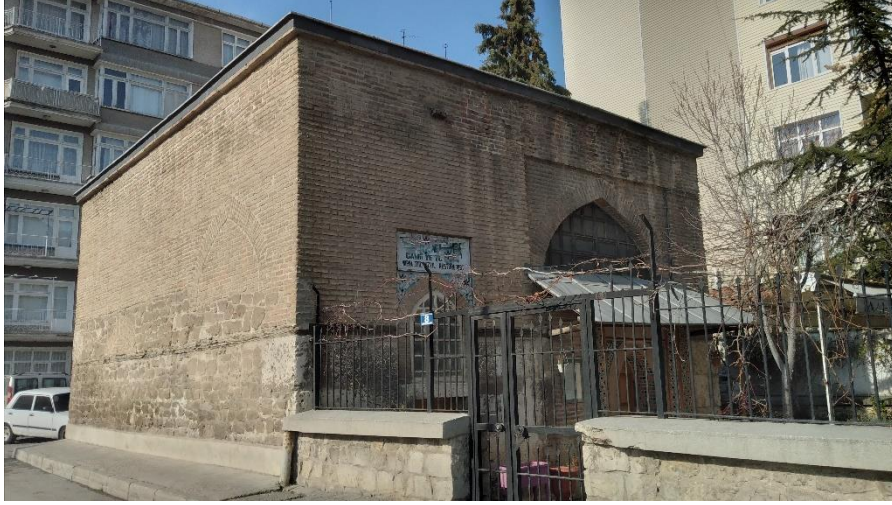
- | | |
|----------------------------------|-----------------------|
| Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi | ☐ |
| Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi | ☐ |
| Hoca Hasan Mescidi | ☐ |
| Abdülaziz Cami | ☐ |
| Abdülmümin Cami | ☐ |
| Beyhekim Cami | ☐ |
| Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi | ☐ |
| Alâeddin Cami | ☐ |
| İplikçi Cami | ☐ |
| Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi | ☐ |

2. 1. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Alâeddin Cami	☐ Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi
☐ İplikçi Cami	☐ Hoca Hasan Mescidi

2.2. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

2.3. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Hoca Hasan Mescidi	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi

2.4. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Abdülaziz Cami	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi

2.5. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Beyhekim Cami	☐ Alâeddin cami
☐ Abdülmümin Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

2.6. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi	☐ Beyhekim Cami
☐ İplikçi Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

2.7. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ İplikçi Cami	☐ Alâeddin cami
☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi	☐ Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi

2.8. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Hoca Hasan Mescidi	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

2.9. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

2.10. Aşağıda görseli verilen yapının adını seçeneklerden bulup işaretleyiniz.



☐ Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi	☐ Alâeddin cami
☐ İplikçi Cami	☐ Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi

3. BÖLÜM

Bu bölümde ankete katılanlara 3 soru sorulmuştur. Bu sorular çalışma kapsamındaki yapıların bireylerin belleğindeki tarihsel konumunu öğrenme amaçlıdır.

1.1. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



.....

1.2. Eski fotoğrafi verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



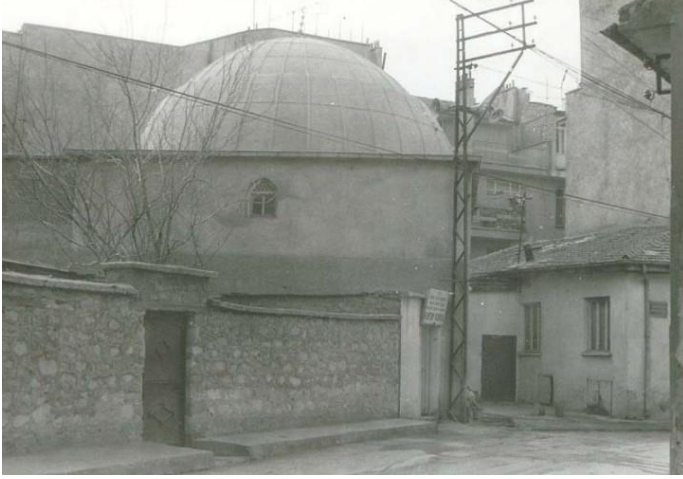
1.3. Eski fotoğrafi verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.4. Eski fotoğrafi verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



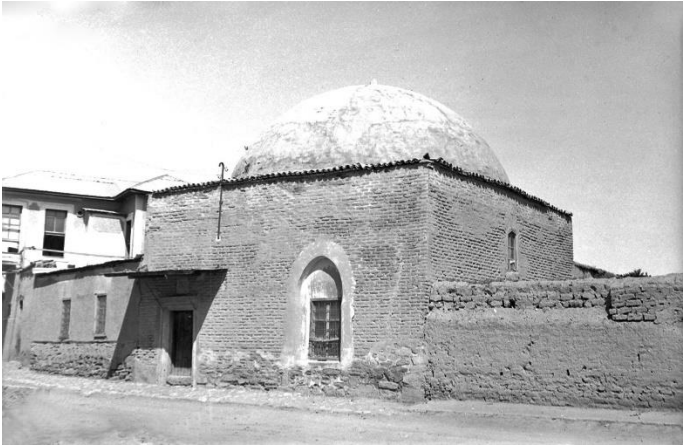
1.5. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.6. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.7. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.8. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.9. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



1.10. Eski fotoğrafı verilen caminin adını yazınız. (hatırlamazsanız boş bırakınız)



2. Kent belleği mahalleler, sokaklar, evler ve diğer toplumsal yaşam alanlarında gerçekleşen deneyimlerin izidir. Bu izler, tarihsel süreç içinde değişebilir veya kaybolabilir. Buna göre kent belleğinde unutulduğunu düşündüğünüz cami ve mescitleri işaretleyiniz (Birden fazla seçilebilir)

- | | |
|----------------------------------|-----------------------|
| Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi | ☐ |
| Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi | ☐ |
| Hoca Hasan Mescidi | ☐ |
| Abdülaziz Cami | ☐ |
| Abdölmömin Cami | ☐ |
| Beyhekim Cami | ☐ |
| Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi | ☐ |
| Alâeddin Cami | ☐ |
| İplikçi Cami | ☐ |
| Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi | ☐ |

3. Tarihi Konya Camileri ve Mescitleri denilince aklınıza ilk gelen 3 yapıyı işaretleyiniz.

- | | |
|----------------------------------|-----------------------|
| Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi | ☐ |
| Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi | ☐ |
| Hoca Hasan Mescidi | ☐ |
| Abdülaziz Cami | ☐ |
| Abdölmömin Cami | ☐ |
| Beyhekim Cami | ☐ |
| Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi | ☐ |
| Alâeddin Cami | ☐ |
| İplikçi Cami | ☐ |
| Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi | ☐ |

4. BÖLÜM

Bu bölümde ankete katılanlara 2 soru sorulmuştur. Bu soru ile bireylerin çalışma kapsamındaki cami ve mescitlerin hangi özellikleri ile bellekte var olduğu ve tercih edilme nedenlerini tespit etmek amaçlanmaktadır.

1. Aşağıdaki isimleri verilen camileri hatırlamanıza etkili durumları işaretleyiniz
(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

	Yer-yön tarifinde kullanılır	Simgesel özellği vardır	Yakın çevresi park alanıdır	Kötü korunmuştur	İyi korunmuştur	Çevresiyle uyum içindedir	Turistik ziyaretlerin yapıldığı bir yerdir
Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi							
Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi							
Hoca Hasan Mescidi							
Abdölmümin Cami							
Abdölaziz Cami							
Beyhekim Cami							
Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi							
Alâeddin Cami							
İplikçi Cami							
Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi							

2. Çalışma kapsamında bulunan cami ve mescitleri ziyaret sebebiniz nedir (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

	Dini şahsiyetlerin türbesi	Alışveriş alanlarına yakın olması	Geçiş güzergâhı üzerinde olması	Şehir dışından misafirleri gezdirmeye	Tarihi bir yapı olması	Ulaşımı kolay olması
Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi						
Tahir ile Zühre Cami ve Türbesi						
Hoca Hasan Mescidi						
Abdülümün Cami						
Abdülaziz Cami						
Beyhekim Cami						
Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi						
Alâeddin Cami						
İplikçi Cami						
Şems-i Tebriz'i Cami ve Türbesi						